LIBRARY OF PRINCETON
JAN 30 1908
THEOLOGICAL SEMINARY.

SCC
8341

Remonstrant

Pamphlets v. 27

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/verdedgingvandec00unse

Verdediging

van de

CONFESSIE DER REMONSTRANTEN;

Teghen de reden- en liefdeloose Beschuldiginghen/

die

ANTONIUS WALÆVS, Professor der H. Theologie tot Leyden,

in sijn

Dedicatie-Brief

Aen de Hooghmog. H.H. Staten Gener. voor de verduptschte Censure van de Confessie onlangs heeft uptghegheven.

Ghedruckt in't Jaer/ 1627.

Verdediging

van de

Confessie der Remonstranten/ tegen de reden- en liefdeloose beschuldigingen/ die Antonius Walæus, Professor der Theologie tot Leyden/ in sijn Dedicatie-brief aen de Hooghmog. H.H. Staten Gener. voor de verduptschte Censure van de Confessie onlangs heeft uptghegheven.

Christelijcke Leser:

TComt al dat ten langen lesten komt. De Remonstranten hebben langhen tijt verwacht nae het gene/ datmen seyde inden meulen te zijn teghen hare Confessie: De geruchten liepen 'teene jaer voor 'tandere jaer na deur het landt/ dat het wat wonders wesen soude/ dat daer teghen voor den dach soude comen. 'tsoude upt de Academie van Leyden comen. de Theologische Facultept selve wasser mede besich. Te meer verlangden de Remonstranten om 'twerck te sien/ niet wel konnende bevroedē/ wat op hare Confessie sonderlinghs te segghen viel. Sy hadden advijsen van verschepden plaetsen/ soo bupten als binnen s'lants/ datse wel ghewilt ende met lust gheleesen wiert: Sy vernamen oock de vruchten daer van over al waer sy quamen. Haer gemeenten waren daer volcomelijck mede te vreden. hare partijen spraecken der beleeft van/ ende bekenden dat der Remonstranten leere so quaet niet en was/ alsmense wel hadde afgeschildert. Doch eyndelijc na vijf jaren comter een Censure in Duytsch ende Latijn voor den dach vande Theologische Facultept van Leyden/ dat is/ van vier Leytsche Kettermeesters op sijn out Paepsch. Daer in hebt gy uu alle de subtilitept/ die dese lieve Doctoren hebben weten by te bringhen teghen de Confessie der Remonstranten/ met gal/ met al: een boeck soo groot als een Olyphant/ so verwart als een doolhoff/ so vol schoolsche mupseneesten ende Academische grillen/ als een ey vol suybels; so doorspeckt en krielende van redeloose suspicien/ van liefdeloose passien/ van voorbarighe decisien/ van ongehoorde condemnatien/ onnutte questien/ ombarmhertighe ende wreede betichtingen/ als opt eenige Spaensche/ Leuvensche/ of Sorbonische Censure gheweest is. Scherpt nu vry uwe vijf sinnen ende lecht uwe herssenen te weeck/ ghy Clercken ende

Leecken: de ſuyvere Gereformeerde Calviniſche Thelogie is hier ſoo dun ghemalen als grups/ ſoo fyn geſift als meel/ ſo nau ende deun ghehekelt als vlas. Geleerde ende ongheleerde hebben hier werck ghenoech voor vele jaren: die luſt te haſpelen/ 'tis hier ghеſponnen. Tis oock de pyne weert. De vier Profeſſoren/die daer voor ſtaen en proncken met hare namen en titelen/hebbender vier jarē met doende geweeſt/eer ſy al dat vlas op den rocken in't Latyn hebben gebracht. Een cont jaer iſſer by na verloopen/ eer ſy't den Duytſchen rock aenghetrocken hebben. Daer moet werck in ſteecken voor die ghene/ die ſuyver inde Calviniſche ſecte ende leere willen ſyn. Alles iſſer op een aeſgen ghewoghen: de Ketteryen ſyn der op een hayrtgen geclooft. men can hier leeren wat heel/ wat half/en een vierendel/ja tot op eē ſeſtiendeel ketterſch is. Wel aē/elck een tye aen't werck: doch ſonder ſucht/ſonder paſſie. Cenſureren is elck even nae. 'tis geen privilegie voor de Doctoren. 'tis allen Chriſtenen gemeen. De Theologiſche Facultept moet niemant verbaren. 'tis niet dan een bloote titel ende een blaes met boonen. 'tſyn vier mannen/ die ſo inde Schole ghenaemt worden/ ende die nu hier den trotſen titul van Cenſores of Kettermeeſters haer aennemen. Stelter vier Remonſtrantſche Leeraers teghen / ſoo hebt ghy der even veel/ vier om vier. Saten die met de mutſe op het hooft ende een langē tabbaert aen/ ſoo hingher een andere Theologiſche Facultept met haer inde balance. Wict ghy eñ weecht haer evē als ſy andere doen. Wat de Remonſtranten aengaet/die waren blyde / als ſy't werck eerſt saghen. Te vooren hadden ſy niet connen vernemen / waer't haer ende hare verbolghers feylde/ of waer ſy't al opnamen; 'twas nu hier/ nu daer een ſtuckghen ende beetgen/ daermen aen pluckte ende tornde. Nu wast deſe/ dan die quidam dieder wat aen knaechde ende knabbelde; d'een op de predickſtoel/ d'ander om den hoeck met een cromme pyck: maer 'tſettede geen marckt. de man was veeltyts op't kerckhoff en te ſoecken. Nu ſien en weten ſy wat het is/ende wie de lupden ſyn die voet by ſtick ſetten. Sy hebben't oock ſoo haeſt alſ't int Latyn upt quam aendachtelyck ghelesen/ ende ryppelick overwogen. Sy ſullen oock eer lang voor al de werelt doen blycken/ wat van die Cenſure te houden ſy/ ende wat voor eere deſe Theologiſche Facultept daer mede inghelept heeft. Maer siet terwyle ſy daermede beſich ſyn/ ſo comt deſe ſelvighe Cenſure in't Duyts vertaelt aen den dach voor't graeuw en Jan Alleman deur Antonium Walæum, een van deſe vier inquiſitores hæreticæ pravitatis, of Kettermeeſters/ verſien ende vermeerdert met een nieuwe/ trotſe/ ſcherpe en bitſige voorreden oft' dedicatie aende Staten Generael/verbatende/quanſuys/ſummierlick de intentie van deſe Cenſores, ende den inhout vande Cenſure, namelyck een ernſtighe bede en verſoeck/dat de H. H. Staten met alle macht de Remonſtranten op't lyff willen vallen/om dat haere Confeſſie of Verclaring den gront leyt vande Sociniaenſche ketterije in vele ghewichtighe poincten, ende inde alderſwaerſte poincten ten minſten daer toe aenleydinge geeft, om ghemeenſchap te konnen houden met de ſelve. Die

ve. Dit heeft de Remonstranten haer principale werck wat doen staecken/ om de hoochm. H. H. Staten ende den ghemeenen man/ die dese het lesen van dese voorreden lichtelijck met eenich vooroordeel souden moghen worden inghenomen/te gemoet te gaen/ ende hun daer teghen met een cort bericht te verstaen te geven/ het onghelijck/ dat desen Censeur met dese sijne voorreden den Remonstranten heeft aenghedaen.

Want waer toe doch dusdanighe eene nieuwe partijdighe ende sommiere voorreden? wast niet beter ende billicker geweest/ de H. H. Staten ende den leser met de bloote Censure te laten ghevorden / als die te voren met sodanighe eene ghepassioneerde voorreden in te nemen? ende waerom doet doch desen eene Ketter-meester dit op sijn epghen houtjen in een ghemeen werck? ist om recompense voor sijn arbeyt van't translateren alleen te becomen? dat mocht hy gedaen hebben/ sonder de Remonstranten op sijn epghen handt te injurieren. Of heeft hy ghehoopt/ dat de recompense dies te better ende de vereeringhe dies ter beter soude vallen? 'tis geloovelick. want de meeste crijters ende stoutste trompetters tegen de Remonstranten crijgen nu wel 'tmeeste ende beste. Maer 'tlept noch al op een ander moer: 'tschijnt ten eersten aensien/al of hy de H. H. Staten daermede heeft willen dienen als met een cort advertissement / om haer te onderrichten ende haren mont waterich te maecken tot het lesen vande geheele Censure. Maer letter wel op; inder daet heeft hy anders niet voorghehadt alst contrarie / om de H. H. Staten ofte van't lesen vande Censure selve met desen leelijcken bulleback eñ molick af te schricken/ oft de moepte van't lesen van so een groot boeck af te nemen/ ofte voor'tlesen met een swaer Voor-oordeel in te nemen/ten eynde sy niet sonder sucht of passie tot het lesen comen en souden. Want wie sal lusten/ of wien sal den tijt overschieten / om sijn neus diep te steken in sulcken grooten doolhof en verwerden mierenest / sonder vreese van in een dol-hupsken te gheraecken/ofte dat hem 'thooft daer van dzapen/ ende de herssenen wee doen souden? de H. H. Staten dienden wel alle hare besoignes voor 's Lants welvaren te staken/ en haer elck apart in haer studoir of cantoir op te laten klupten/ om in dit boeck te gaen studeren/ende de Theologische termen en consequentien te leeren verstaen. Een corte instructie/ ende die wel ghestoffeert met passien / was haer noodich. die soud't haer wel doen; daermede soudemē haer volcomelijck connen innemen met voor-oordeel ende te ghelijck de moepte van't gheheele boeck te lesen afnemen. Twee vlieghen met een clap. De gemeene man souder oock mede gherieft sijn / teghen den onlust van't gheheele warreboeck te lesen/ of lustich sijnde tot het lesen/ om niet dan met een sterck voor-oordeel daer toete komen. Dit is de Schoolsche kunst: t voor-oordeel becomen/ is half gewonnen. Als een mensche een groene bril op den neus hem laet setten/ al wat hy siet/ is groen in sijn ooghen / alwaert soo wit als crijt en sneuw.

Dat dit het ooghemerck van desen Ketter-meester is/ gelooven vele/ die hem kennen/ende is wel waerschijnlijck. 'Tis een mensch vol haets

ende afgunst teghen de Remonstranten. 'tsiet hem ten oogen upt. 'Tis hem leet dat hy daghelijx gheen nieuwe tijdinghe van wevers ende pelsers hoort/ die den Remonstranten teghen gaet. hy haeckter na als een visch naet water. waer hy komt/ in herberghen en hupsen / daer toont hy't. Sijne overgroote laet-dunckenheyt blijckt in alle sijne Schrijften. sijne vermetelheyt in't oordeelen steeckt boven allen anderen verre upt. 'Tis niet als gal en roet wat wt sijn pen comt: en al sijn discoursen schijnen oraculen ende Schepen-vonnissen te wesen. Daer is niet so wel gheseyt vande Remonstranten/ of hy beknabbelt het: over al supght hy venijn upt als een spinne. Hy plach wel anders te doē en te spreken; maer doe was de koe noch niet op die zijde ghevallen. nae de tijden schicken haer de humeuren. Wel aen; de Heere sal sijn rechter sijn. Ick sal corteliick overweghen/ wat hy in dese voorreden sept/ en hoope soo claer te doen blijcken deses mans onwetenheyt/ onbeschaydenheyt en vermetelheyt in't oordeelen vander Remonstranten Confessie/ dat de Hoochm. H. H. Staten ende alle/ die dit sullen comen te lesen/ oorsake sullen hebben om hare ooghen te openen en claer te sien / hoe schandelijck sy van hem gheabuseert/ en hoe ouchristelijck sy van hem opghehitst worden teghen de leere ende personen der Remonstranten.

Daer en is gheen Ouchristelijcker/ gheen snooder/ geen verfoepelijcker sake/ als dat gherefourmeerde Predicanten de Overheden oprocken om hare onnoosele/ godtsdienstighe onderseten ende inghesetenen/ schoon dwalende/ te vervolgen ende te verdrucken. Pretexten van staet ende ruste van't Lant ende der Kercke/ konnen het geensins verbloemmen/ of verschoonen. Nummermeer en onbrecken die den quaetwilligheyt/ ende gheen lupden misstaense meer/ als die van wegen hare profession en ampt alleen op de conscientie acht behoren te nemen. 'Tis een seer quaet teeken/ als de soodanighe haer daermede behelpen. 'Tis niet alleen bupten/ maer tegen haer profession: want onschult behoort alleen by haer te gelden. De onnoselheyt van een menschē gelt meer by Godt als den gheheelen staet. De Christenen behoren den staet na de conscientie/ niet de conscientie na den staet te rechten. want de Heere Jesus sal de werelt niet na den staet/ maer na de conscientie oordeelen. Wel sepde eener: Materia del stato es materia del Diavolo. Daerom die Predicanten/ die daermede spelen/ die gheven gheneerh te kennen/ beneffens het mistrouwen van hare leere / haeren boosen aert/ dat daer in niet dan vleeschelijcke wijsheyt en logeert/ die nerghens op upt en is/ als op een upterlijcke ruste/ al soude de onnoselheyt met voeten ghetreden eñ Bartolus ende Baldus achter de banck gheworpen worden. Dese practijcke is hupdendaechs familier by onse partijen en vervolghers. 'tis nu 'teenighe plecht-ancker/ daer hare leere en kercke aen rijdt. Hare Remonstrantien/ Requesten/ Classicale gravamina, Synodale resolutien/ haer loopen en draven wijsen het upt. 'Tis niet als Placcaten/ Placcaten/ daerom sy roepen/ bidden en smeecken. 'Theeft onlanx requesten / remonstrantien/ doleantien/ advijsen/ instructien om Placcaten geregent:

de Syno-

de Synoden/ de ghedeputeerde vande Synoden/ Predicanten/ Ouderlinghen/ Consistorien en Kercken-raden/hebben daerom ghesollicteert even als of sy Godt om een reghen hadden ghebeden inden dorren en drooghen somer. Men heeftse in't Hoff/inde Steden/en by de Staten soo dick en dicht sien vlieghen als stof-reghen:het Lant hinger aen. De staet en ruste van't Lant was in hare mont en pen besturven. Dit sien wy hier in dese Voorreden van desen Lepdtschen Ketter-meester mede soo claer als den dach. De masque is van't aengesicht; hy steeckt de trompet en lupt de alarm-clock voor aen; sijn doelwit is de H. H. Staten op te maecken teghen de Remonstrants ghesinde Ghemeenten om die over al met Placcaten en rigoreuse executien/ jae met alle cracht van't Lant op't lijff te vallen/ en sonder eenige conniventie of dissimulatie deur hare Officieren en Schouten upt te mergelen/ te banghen/te spannen/te boeten/ te panden/te randen/eñ tot den gront toe/ist mogelijck/ te dempen en upt te roepen. De staet ende 'slants ruste/ dat is/ sijne en sijner complicen ruste en gemack is de principaelste jae de eenige reden. Tot desen eynde plumstrijct hy haer terstont inden aenvanck met dese tonghe; Dat sy de publijcke protectie en hanthavinge vande Nederlantsche Confessie, ghelijck deselve tegen de Remonstranten onder hare authoriteyt inde Dordrechtse Synode is goet ende Gods woort conform gekent, gheluckelijck en stantvastelijck hebben aenghenomen, dat Godt de Landen tot noch toe deur haer wijs ende stantvastich beleyt, beneffens de cloecke sorghe en assistentie vande doorluchtighe Princen van Orangien en andere Graven van Nassauw Gouverneurs deser Provincien alle tsamen van dese hare Confessie soo ghenaedelijck en miraculeuselijck teghen de geheele macht des Antichrists en des Koninx van Spangien nu vele jaren heeft beschoet en beschermt. Een liefljcke sause inden mont vande grooten.' Tis waer/de H. H. Staten vermoghen de protectie en hanthavinge van sodanige een publijcke Religie der Chrijstenen aen te nemen alst hun ghelieft. Sy sijn't oock schuldich te doen/ en als sy't doen met een goede eñ eerst wel te deghen geinformeerde conscientie/ soo salt haer tot eere ende prijs strecken inden daghe Jesu Chrijsti. Niemant staet vry dat recht daer t'ontweldighen/ of haer daer in met seditie/ wapenen of ghewelt teghen te sijn/ al waer't dat die religie met groote dwalinghen besmet ware: die daer aen schuldich sijn directelijck of indirectelijck/die hebben met reden te vreesen: de rechter staet voor de deure en de wrake slaept niet. Hoe langher datse achterblijft/ hoe swaerder datse vallen sal; sy komt somtijts schielijck over den hals als een dief inder nacht/of als het wee over een bevruchte vrouwe. Maer de publijcke religie is altijt de beste niet/ noch de oorsaecke vanden segen/ die over 'tlant comt. De alderslimste usurpateurs en snoodste voorstanders vande alderonsuyverste religie geluckt alles somtijts aldereerst en aldermeest. Ter contrarie de beste ende trouste Regenten mislucht al dat sy doen. Geluck en voorspoet is altijt geen seghen van den Hemel noch segel van Gods gunste. Vele Princen en Coningen hebbé haren staet wel sien bloeyé en groepen

al hant-

al hanthaesden sy de snootste religie. de experientie leert het noch dagelyex. De oordelen Godts syn wonderbaerlyck: tgheluck en 'tongheluck laet hy den vromen ende onvromen even na. deurt gheluck en voorspoet verblint en verhart hy somtyts de aldergodtlooste/dien door't ongeluck en teghenspoet de ooghen mogheluck souden geopent worden om hare grove sonden ende haren jammerlycken staet te leeren kennen. Daerom 'tsyn sorgheluycke ende schadelycke/ jae siel en staet-verderffelycke Doctoren/ die hare Overheden met dat Argument plumstrupcken en liefkooseu. Sy bedriegē haer ende wiegen hare dolende of quade conscientien in slaep dat sy niet wacker en worden voor ende al eer dat sy haer selven en haeren staet onder de voet ende 'tonderste boven ghekeert sien. En 'tis wonder boven wonder/dat desen Doctor de H. H. Statē heeft derven desen heunich om den mont smeeren / dat de onlangs ghecanoniseerde Religie te Dordrecht oorsaecke is vande gheluckige ende voorspoedighe Regieringhe deser Landen / daer de ervarenthept selve allen den ingheseten met droefheyt heeft geleert / wat geluck en voorspoet 'tlant ghehadt heeft / sedert dat die Religie ghehanthaeft is gheweest. Wie en weet niet/dat vā die tyt af dat die snode Synode te Dort is gehouden / en de leere daer in gheautoriseert de overhand heeft ghehadt/ Godt met syn rycken seghen van't lant ghewreken is en met alle syne vloecken 'tlant overgoten en overschuddet heeft gehadt? een diluvie van onheylen en ongheluckeu heeft het lant overstolpt / dat te voren als een schoone ende heerlycke Lusthof groeyde en bloeyde tot verwonderinge van alle de werelt. En wie siet noch het eynde? 't een wee is niet over off het ander hanght boven het hooft / ende 'tlaetste erger en swaerder als 'teerste. Siet de geheele gereformeerde werelt over: 'thzant en blaeckt over al van onheylen. Hoort in onse l. Vaderlant Burghers en Boeren spreecken: wat syn't als weeclaghen/ als kermen ende suchten? dan hier van weet mogheluck dese Doctor niet. 'traeckt hem aen syn coude cleeren niet. hy mist niet eenen helder van syn vet tractement / jae syn penningen worden hem alle vierendeel jaers deur syn pedel t'huys ghebracht. hy hinckt niet van anderer luyden seer. De schattinghen drucken hem niet/ syn neringhe slapt niet. Schryft hy en wryft hy wat in syn studie/ met een dedicatie heeft hy eene goutmyne ghevonden / die versoet syn arbeyt en doet hem wrolick slapen. Als dat dueren mach soo gaet het wel in't lant/ de kercke Godes bloeyt en is gesegent/ al sucht al steent groot en cleyn/ ryck en arm: watter omgaet / zyn carretien gaet op een santweeh. o blinde en onbarmhertige leytsman! Maer genomē de seghen Godes/was sedert over het lant vermenichvuldicht/wat apparentie souder doch syn dat dese nieu-ghecanoniseerde Stoische religie daer van oorsaeck soude syn? Ic laet nu staen de notoire valschept ende omgherymtheden die daer in steecken/ hoe ist mogelyck dat die religie een oorsaecke soude syn van 'slants geluc en welvaren/ die op die maxime principalyck ghebout wort/ dewelcke selfs na het oordeel van desen Doctor ende alle de Dordrechtse condemnateurs/ de eenighe oorsaecke

is

is geweest van alle het onheyl en ongeluck / dat den opgenaer ende eyghen heer van dit lant overgekomen is? Dese maxime is het Ketterstraffen en dooden van onnosele Godtsdienstighe trouwe lantsaten: dese heeft den Coninc van Spaengien om sijn lant ende lantsaten geholpen. Sijne strenghe Placcaten/ sijn onbarmhertighe proceduren / die hy ghebruyckte teghen de ghene die hy voor Ketters hiel / volghens de ghecanoniseerde leere van't Concilie van Treuten/ sijn de oorsaken geweest van sijn ruine hier te lande. Nu die de selve schoen weder aentrecken/of op de selve leest weder schoepen / hoe connen die een beter succes met redē haer inbeelden? Daer de selve boom is/daer staen de selve vruchten te verwachten. Eenderley oorsaeck /eenderley effect. Te seggen dat de gherefoxmeerde placcaten niet en sijn te vergelijcken by de Spaensche/ is kinderwerck. Placcaten sijn Placcaten/ vervolginghe is vervolginghe: offe den Spangiaert of een Geus/ een Papist of Calvinist doet/ dat comt op een uyt. 'tis de selve Monick al heeft hy een ander cap aen. 'Tsijn Spangiaerden in haer hart die Spaensche wercken doen. Men mach het kint baptiseren somen wil/ 'tis al een moers kint? Teen is niet een haxr beter als het ander. 'Trecht dat d'eene heeft/ dat heeft ooc d'ander. De reden gelt ten wedersijden even veel. Met een woxt/ Religie en vervolghen sijn dingen die incompatibel sijn. Niemant can te ghelijck een wolff ende schaep sijn. Die na den vleesche is verbolcht den genen die naeden Geest is ghebooren / sept Paulus. De Duyvel is een menschen mooxder. Den Antichxist/die sijn eerstgheboren kint is/ slacht sijn Vader: hy bout sijn rijck met bloet ende ghewelt. Beyde sijnse verre van dat Lam/ dat niet gekomen is om te verderven/ maer om te behouden. Die vande valschheyt van dese religie verseeckert wil sijn/ sie alleen na de vrucht. 'Tcan niet missen; waer vervolgen en mooxden om de religie plaetse heeft/ daer domineert den rechten Antichxist met sijn wxeeden geest. Nu waer Placcaten teghen de Religie sijn/ daer is vervolginge/ verwoestinge/ vernielinghe/ ende daer comt het eyndelick op mooxden ende doot schieten uyt. De ervarenthey t ende de reden wijsen het uyt. Denckt dan hier by / wat van die religie te houden sy/ die niet alleen de selve maxime practiseert/ diese te booxen in hare partijen als de onchxistelijckste heeft gecondemneert; maer daerenboven noch dese twee maximen ende regulen stelt: Eerst / dat het rechte ware gheloove niet alleen deur een onwederstaenlijcke ghenade gewxacht moet wooxden; maer dat Godt 'tselve niet dan in seer weynighe menschen deur sulcken cracht wercken wil. Ten tweden/ dat in materie van geloove geen onfeylbaer spxeeckende rechter op der aerden van Jesu Chxisto ghestelt is / daermen sonder perijckel van dolinghe ich vast aen can houden alsser eenighe questie off disputa van't geloove voxvalt. Accoxdeert die slupten eens te samen: die twee dinghen ghebooven/ ende nochtans te ghelijck vervolgen oft om Placcaten roepen. Tis ofmen in een verkeerden sin overghegeven was. Met distinctien ende Academische Sophisterijen dit te willen vervloemen / is den men-

schen oozen aen't hooft willen naepen. De Hollanders sijn te bot. Sy verstaen die subtijle grillen niet: 'tis vooz haer al Spaensch ende Italiaens.

Mogh'lijck sal pemant seggen / dat desen Doctoz dese Paepsche en Spaensche maxime soo ront upt niet staende en hout: want wy en treden hier niet, sept hy/ in't onderssoeck der oorsaecken, waerom het can geschieden, dat een Souveraine Overheyt eenige Secten, in hare palen somtijts soude moghen toelaten of niet? 'tschijnt wat / maer 'theeft niet om't lijf. De selve intentie/ de selvighe maxime schuylter onder. Men derf't so plomp niet uptseggben. De boeren souden't merrken. Met een schoolsche distinctie wozt het bewimpelt: 'tsoude anders inde man niet willen. Wilt ghy seecker daer van sijn/let op de conclusie/ en op de vraghe/ die hier desen Kettermeester maeckt: ghy sult het tasten. De conclusie is. Dit stellen wy buyten twijffel, dat de hooge Overheyt autoriteyt en macht heeft om wetten ende ordinantien te maeckē tot voorstant ende verbreydinghe der waerheyt, ende dat sy als Voesterheeren der gemeente, al haer aensien daer toe (NB) moeten brenghen op dat de vrede ende ruste der kercke behouden werde ende dat de verstoorders der selve met alle modestie ende Christelijcke moderatie worden wederstaen en gheweert. Dat is in effecte/ dat de Overheden sodanighe Placcaten niet alleen moghen maecken/ als sy nu ghemaeckt hebben/ maer noch swaerder/ alst van nooden soude sijn/ teghen allerley secten/ die met hare gewaende onsupvere leere ende vergaderinghen de soete ruste en vzede van de Moeder de H. kercke van Calvinus verstozen. Wat soude den Papist anders seggben vooz sijne Catholijcke leere en kercke? 'Tis 'tselve tegen en 'toude deungen. De vzaghe gheeft het mede claer te kennen: want let eens op de woozden ende termen: wy en treden hier niet tot het onderssoeck der oorsaecken waerom (NB.) het can gheschieden dat een Souvereyne overheyt eenighe secten in hare palen (NB.) somtijts (NB) soude moghen toelatē of niet. De selfste vzage stellen de Papisten ende met namen de Jesuit Martinus Becanus Biechtvader van sijne Kepserlicke Majestept met by na eben so veel woozden vooz; na dat hy met uptghedzuckte termen verclaert heeft/ dat het simpelijck na de Goddelijcke wetten en rechten ongenozloft is eenige secten hare vzije exercitie toe te laten. En wat is doch dat vooz een Gerefozmeerde tale/ dat het can gheschieden, dat een hooghe overhept somtijts eenighe secten soude mogen toelatē? Een hooge Overhept soude niet alleen somtijts mogen eenighe secten toelaten/ maer vermach en moet het altijt doen/ten ware dat onder haer waren dinghen die reghel recht strijden teghen de Politije ende goede zeden. Een Overhept heeft gheen recht over seckten als secten/dat is/ over der Chzistenen Godts dienstige vergaderingen/ die bupten de publijcke Tempelen/ staende onder 'tghebiet der Overhept/ ghehouden wozden. 'Tis conscientie dwangh/ die niet toe te laten. Godt alleen heeft daer over te seggben: want het gaet de conscientie aen/die onder niemant/als onder God en staet. Die hem aenneemt die

die met Placcaten ofte andersints te wederstaen ende te weeren/ die tast de Souverainiteyt Godes aē ende steeckt na de croon des Alderhoochsten. Dit hebben de rechte Christenen t'allen tijden staende gehouden. De eerste Reformatie rust daer op. Restrictien/ distinctien/ bepalingen gelden hier niet; sy loopen al op politijcke insichten ende op regulen van staet/ die dickmaels op de leest van particuliere intersten na eens yders appetijt ghereckt ende inghetrocken worden/ soo nauw ende ruym/ soo lang en cort alsmen wil: 'tis materie van staet/ al dat sommige weynighe personen te pas ende te stade comt / al gaet de staet te gronde ende 't Lant verloren. De restrictien sijn sorghelijck. Gheldense hier voor haer/ elders geldense teghen haer ende de haere / daer die onder leggen. 'Tsijn dickmael swaerden die sy haer vyanden inde handt gheven/ om haer de keel af te snijden ofte ghelijck op te speelen. Dese Doctor wil ghelet hebben op de vraghe/ Of de Overheden door de wetten des Landts ende haren voorgaenden eet aen het dulden der seckten ghebonden sijn? een sotte vraghe. Een hooghe Overheyt is altijt verbonden vryheyt van onnooselen godtsdienst sijne ondersaten toe te laten/ dat is secten te dulden/ of hy eet doet of niet/ of de wettē van't lant hem daer toe verbinden of niet/ of sijder voor of teghen sijn. Ist in conscientie onghe oorloft secten toe te laten / wat helpen dan de wetten des Lants ofte den eet? Ist gheoorlooft/ billick ende behoorlijck/ waer toe dan ghedisputeert/ of de Magistraten deur de wetten des Lants ende haren voorgaenden eet gebonden sijn aen het dulden? Voorder wil hy gelet hebben/ of het secten sijn, die met factie inden staet vermenght sijn, ende die soo wel op de Stadthuysen als op de publijcke kercke haere ooghen hebben geslagen.' Tschijnt wat: maer onder dat pretext can de Tyrannije altijt haer personagie spelen. Een secte is met factie vermenght soo haest ende soo lang alst de partije daer voor houden wil. Die gaerne alleen boven drijven soude/ vreest altijt dat een ander hem by de hielen vatten / ende hem onder de voet crijghende een factie van hem maecken sal. Want 'tgaet soo inde werelt/ die geluckelijck muyt ende door factie hemselven meester maect van anderen/ verliest dan eerst den naem van factie ende geeftse die hy wil. Wat raet dan wanneer een secte met factie opgekomen/ ende deur factieuse comploterijen den staet in handen ghekreghen/ de wettige Regenten van de Raethuysen ende trouwe Predicanten uyt de kercken geroten heeft? Dese sal altijt voor Factieuse vergaderingen rekenen alle byeencomsten der uytghestootenen/ hoedanich die oock moghen sijn. De vreese sal haer die definitie op haer hant doen maecken/ en al sweert hy ten heylighen/ al beloofde ghy watter te belooven is/ al settede ghy de gheheele werelt tot onderpant/ sy soude die vergaderinghen voor factieuse vergaderinghen houden/ ende nae haer ommesien. Op de leere/ op de experientie/ op de menichvuldighe verclaringhen ter contrarien/ soude sy niet derven staen. Een eeuwighe diffidentie en mistrouwen is haer wagenburch. 'Tblijckt hier; men wil de Remonstranten voor een factie inden staet gehouden hebben/ men wil gelooft hebben dat sy hare

ooghen gheslagen hebben so wel op de Stadthupsen als op de publijcke kercken. Sy seggen daer tegen dat hare leere sulx niet toe en laet: Men gheloost het niet. Sy protesteren daer teghen: 'tgelt niet. Sy presenteren den eet van ghetrouwicheyt te vernieuwen: 'tis al wint. Men vraecht watmé meer tot de meeste verseeckeringe begeert: te vergeefs. Men wilse par-force voor een factie ghehouden hebben. Desen Doctor comt so verre deur verblinde verwoethept/ dat hy de H. H. Staten derf vertonen/dat de Remonstranten Sorinianen sijn in alle de 25. Articulen of Capittelen van hare Confessie/selfs mede in't Artijckel van't ampt der Overhept/ ende nichtemin cont upt verclaren/ datse een factie sijn ende de ooghen op de Raethupsen ende Publijcke kercke gheslagen hebben; dat is/of ick sepde/ datse te gelijck na Oosten ende Westen wilden seplen. Wat raet teghen so grote blinthept off boosheyt? een van beyden/ of men moet de conscientiedwang / als teenemael ongeoorloft/ laten varen ende teghen de factie alle mogheliycke oorde stellen / of alle Souverainen even vry stellen de conscientiedwangh te practiseren in haer gebiet / als het beste jae't eenighe remedie teghen de factie. Want te willen extipieren dat dese of die secte van dese off die Souverain voor geen factie te houden sy/ ofte hem te willen verseeckeren/ datse tot geen factie metter tijt vervallen sal/ is ydel en te vergeefs/ als de Souverain het soo niet verstaen en wil. De Historie vanden Vos is wel bekent. Men vint haest een verwe / om sijn voorgheven een schijn te gheven. Pzincen en onbzeecken nimmermeer pzetexten. De vzeese alleen is pzetext ghenoech. 'Tis oock onmoghelijck. Want waer toe can een secte niet vervallen metter tijt? Aldus soo ist dan/dat een Souverain Oververhept onder desen naem can ja moet altijt Tyrannije plegen: en d'een so wel als d'ander. Want factie of vreese van factie inden staet is reden ghenoech voor yder Prins: daer gelt niet tegen. Men heeft oock haest een exempel of twee upt de latten vande antiquitept ghehaelt ende by't hooft ghevat / daer mede men de vreese voet/ ende soo ist nimmermeer eynde. 'Tgaet oock so/waermen tyrannije pleghen wil/daer is factie te vreesen: de Tyrannije selve is oorsaeck van factie en vande vreese voor factie: de vryheyt van conscientien is d'eenige remedie so voor de factien als voor de vreese van factien/ insonderheyt in een wettigen staet: d'een hout d'ander in balance: Godt segent oock die Staten ende beschermtse teghen confusie ende disorde/ om dat men hem vreest / ende hem alleen't Souverain ghebiet over de conscientien laet behouden. Voorders men moet oock sien/sept desen Doctor/of't secten sijn die Afgodendienst of andere lasteringhen teghen de Majesteyt Godts mede trecken. Dit is al mede een pretext voor de Tyrannije: onder de naemen van Ketterije/ Afgoderij/blasphemie cannen alles bewimpelé. En hoe verre can men dan oock het laecken van noch andere lasteringhen wel trecken? 'tsal op schoolsche definitien aencomen/ende elck een salse maecken na sijn goetduncken: en wie sal de richter sijn? genomen sy quamen alle over een, datmen Afgodische/blasphemische/lasterlijcke vergaderinghen niet en behoor

behoort te dulden/ daer nochtans die ghene / die alderstupberste willen sijn/ niet in over een comen/ (want selfs de Papisten/ Lutersche ende Calvinische dulden de vergaderinghen der Joden / die sy weten voor s'hants dat den name Jesu blasphemeren en lasteren/'tverschil sal altijt blijven hanghen over de definitie van Afgoderije/ blasphemie en lasteringhe/ ja dat een gherefozmeerde vooz Afgoderije sal houden / sal een Papist den hoochsten ende besten Godtsdienst achten: tghene een Gerefozmeerde vooz blasphemie hout/ sal een Sociniaen vooz Godes eere houden:etc: Hier sal nu een slechthooft van Amsterdam / Cloppenburgh/ comen en crijten dit upt vooz een nieu schrickelijck ghevoelen/ even als ofmen leerde/ datmen niet seecker en can wesen/of de Papisten afgoderije pleghen of niet/ of het Sociniaensche ghevoelen blasphemie is of niet. Maer sulcke jonghe dommekrachten toonen/dat sy of haer Meester wat te vzoech ontloopen sijn ende niet verder en sien als haren neus langh is; ofte datse dertel ende stout ghewozden sijnde al uptsmijten derven wat haer vooz den mont of inde penne comt/alst alleen dient om hare partijen swart te maecken. Hadde hy den Vryen Godsdienst wel gheleesen/ hy soude aldaer 'tcontrarie ghevonden hebben van 'tgene hy zijne partije te laste lept ende te gheliick antwoozt op dese zijne kintsche teghenwerpinghe. Daer en is gheen questie/ ofmen seecker upt Godts woozt can weten/ wat afgoderpe sy. Geensins. Elck een can het seker weten/ elck een moet arbeyden om daer in seker te gaen/ ten eynde hy sich daer van wachte:want de salichept hangter aē/Afgoderije slupt ons upt den Hemel. Maer de vzaghe is/ off mijn optinie/ mijn weten/ dat dit off dat Afgoderije en blasphemie off lasteringhe is/redens ghenoech is/ om daer op anderen/ die het anders verstaen/ jae die het vooz den rechten ende alderbesten Godtsdienst houden/en die sulck haer verstant deur de selve weeh/ daer ick het upt willen moet bewijsen / dat is upt Godts woozt / vzesenteren te bewijsen / my / segh ick / die gheen rechter over hun ghestelt en ben/ jae vastelijck gheloove / datter gheen onfeylbaer spzeekende rechter op aerden is ghestelt/ ende volghens dien ock gheloove/ dat elck een in sijn eygen definitie doolen can / ende die nae veel over ende weer disputeren verclaren / dat sy in conscientie het anders niet verstaen en konnen / met ghewelt te onderdzucken en in haren Godsdienst te verhinderen? Laet hem hier op antwoozden. Sept hy/ jae/ soo moet hy een van beyden doen / of justificeren alle de bloedighe Placcaten / vzocedupzen / moozderijen / die Keyser Carel ende den Koninck van Spangien in dese Landen ghemaeckt en ghepleeght hebben teghen de Gerefozmeerde / welckers leere sy vooz een blasphemie ende lasterlijcke leere hielden/ ende dien volghens / dewijle hy met sijn complicen de principaelste / soo niet de eenighe oozsaecke/ waerom de wapenen teghen den Koninck zijn aenghenomen ghewees/ houdt te zijn de Religie; soo moet hy/segh ick/ dan den oozlogh van de H. H. Staten teghen den Koninck plat upt als onrechtveerdigh en ongoddelijcke condemneren; oft wil hy dat niet doen/ soo moet hy dan reden

gheven/waerom het den Koninck van Spangien niet soo wel vrystaet/ rigoreuse Placcaten te maecken teghen de vergaderinghe der ghener/ die hy oordeelt/blaspheme ende lasterlijcke leeringe te stroyen/als het andere Koningen/ Princen off Staeten vrystaet/ die sulcx van anderen oordeelen? Indien het oock desen Leydschen Doctor belieft/desen slecht hooft Cloppenburch te vervanghen/ om zijne plompheyt ende onervarentheyt wille in dese ende derghelijcke saecken / laet hem werck beginnen: hy sal haest vinden/ waer't haperen ende waer hem de schoe wringhen sal; ghelijck oock in't ghene dat hy terstont hier by voeght/als hy wil datmen lette/ of de secten, soodanighe secten zijn, die de fondamenten der Christelijcke Religie gantsch omstooten ende weghnemen: want dit comt al op eē uyt. T'is mede al een pretext voor de conscientie dwanc. Al acties genoeg / om alle secten uyt te roeyen/ als't oordeel deffinitijff hier van aen de partije staen sal: de leest/ daer op de Fondementen der Christelijcke religie sullen ghepast worden/ sal elck na sijn eygen fantasije maecken/ ende die voor d'eene te ruym en te breet is/ sal voor d'ander te smal ende te nauw vallen. Dit is een oneyndighe twist/die noyt en sal ophouden/ ten sy men de oproerlose vryheyt een yder vergunne/ ende met redenen/ goede exempelen / ende onderlinghe communicatien malcanderen arbeyde op de rechtste wech brenghen. Noch veel ydeler ist/ dat desen Doctor wil ghelet hebben/ of het verouderde secten sijn en die met den Staet opgegroeyt sijn, of dat sy nieuwelijck opcomen &c. Al Paepsche ende Monicksche vragen en distinctien. Wat geeft dat doch tot een secte/ off sy veroudert ende met den staet opgegroeyt is/off niet? Een secte is een secte; Die nu veroudert is / was onlangs moghelijck noch jongh/ en croop voor veertigh jaren eerst uyt den dop: die nu hier out is in̄ desen staet/ can elders in een ander staet noch jongh zijn/ ende t'is evenwel de selve secte; Die sal dan out ende jongh te ghelijck zijn. De staet selve kan nieuwelijcks opgecomen zijn; en hoe veel jaren zijnder doch van nooden op dat een secte en staet een verouderde secte ende staet gheheten mach worden? Die nu jongh is sal over veertich jaren veroudert wesen/ machse duyren ende blyven. Met een woort/ men en conde/al wildemen/gheen beter wapenen den Koningh van Spangien in handen gheven/ om alle sijne wrede ende bloedighe Placcaten teghen die vande Religie met een schijn ende luyster te verdedigen/ als dese selvighe. En dit leert de conclusie van desen Doctor alderbest: Dat een hooge Overheyt niet alleen vermach wetten en ordonancien, dat is/Placcaten maeken tot voorstant ende verbreydinghe der waerheyt, dat is/ van een leere die sy voor waerheyt hout/ maer dat sy oock moet alle hare authoriteyt en aensien daer toe brenghen, om die te executeren over de weerhoorighe en verstoorders van de vrede en ruste der Kercke. Let daer op en siet waer dat henen wil/wat uyt die Maxime al volght. 'Tis in effect de Spaensche inquisitie. Sy moeiter soo nootsaeckelijck uyt volghen/als hitte uyt het vier volght. Men magh't deguiseren somen wil; 'tis den oudē Monnick/ diemē allenskens meer en meer uyt de mouw

laet

laet kijcken. Eertijts en riepen de Papen en Monnicken mede anders niet / dan dat de nieuwe Religie/ soo syse noemden/ scandalen veroorsaecte / ende de ruste ende vrede der Kercken troubleerde: De Placcaten van den Keyser en den Koningh van Spangien liepen almeest daer op: T'waren scandalen/ factien/ rebbellien voor en naer; de goede Catholijcken worden daer deur ontrust ende ghescandaiseert; daermede gafmen de inquisitie ende Placcaten een coleur/ even als dese Ketter-meesters nu hier doen. Ist wonder? 'Tis by nae onmoghelijck / of men moet volle vryheyt van Godsdienst den ondersaten toelaten en de secten dulden/ mits stellende alle moghelijcke ordre tegen oproer ende seditie/ of men moet de oude Paepsche eñ Spaensche schoenen weder aentrecken. 'Tiswaer/desen Leytschē inquisiteur bedect sijne Paepsche heerssucht ende Tyrannie onder schijnbaere woorden van verstoorders van de vrede ende ruste der Kercken, ende onder de soete termen van omsichticheyt, en Christelijcke moderatie. Maer wie kent sijn wuyven niet? elck een sal haest voor een verstoorder ghehouden moeten worden/alst op deses Doctors en sijner complicen definitie aencomen sal: De ruste sijner Kercke is haest verstoort: De alderminste bekende dissensie van de publicke leere is in sijne ooghen ghenoegh/ om een verstoorder geheten te worden. 'Tmoet al juyst ende effen op de Kerfstock gheleert ende ghepreeckt worden/ salder ruste sijn: De Kercke is seer teer van complerie en van ghevoelen. Het donsen van een mugghe/het ruyschen van een wint/ het ritselen van een stroo/ kan haere ruste verstooren. Indien de Overheyt moghelijck haer soude daermede willen moeyen en daer van oordeelen/ wie voor verstoorders te houden sijn ofte niet/ die soude terstont de meeste verstoorder van de ruste ende vrede der Kercke ghehouden worden: want de Kercke rust niet/ten zy se de Overheyt onder de knie hebbe/ oock soo verre/ dat die haer alleen laet begaen / ende jae ende Amen segghe op alle haer doen; dan isse te vreden ende niet eer: haere Dienaers sijn Dienaers by de gratie Godes (als eener van haer onlanghs met ghesmoutte woorden glat uyt op den Predickstoel leerde:) alles moet onder haer; de Overheden moeten dan oock de wetten van omsichticheyt ende Christelijcke moderatie van haer ontfanghen. Wee/ o wee het Landt/daer sulcks gheschiet! De Dordrechtsche omsichticheyt ende Christelijcke moderatie is noch in verscher memorie. Een eeuwighe ballinckschap was d'eerste vrucht van hare loose eñ bosse omsichticheyt: 'tverbot van een penninck of helder te gheven den armen ballinghen/ Dienaers Jesu Christi / de tweede vrucht: een eeuwighe Gevanckenisse voor den ghenen/ die in't lant wederkeeren souden/ om haere ghemeenten Gods waerheyt te leeren/ de derde vrucht: plonderen/ schofferen/ moorden/ dootschieten van de wapen-loose Gemeenten was de vierde vrucht: Datmē noch tot geen hangen/ worgen/ branden/ smoren/ verdrencken/ onthalsen en riedt / was quansuys de Christelijcke moderatie en Dortsche barmhertichеyt. Godt behoede het Lant ende de Christenheyt voor sulcke Christelijcke wijsheyt / beschey-

schepdenheyt en moderatie! Doch het soude eyndelijck daer niet by blijven: de reden leert het. T'blijckt ooc wel klaer upt deses Kettermeesters Dedicatie. Want die de texten Deut. 13 en 18. aentrect/om te bewijsen/ dat een Overheyt nae de selve haer reguleren moet/ om Afgodendienst ende andere lasteringe upt haer republijcke te weeren/ ende die dan daer by alle de Remonst: tot Socinianen maeckt/ welcker opinien hy voor Gods lasteringhe ende hooft blasphemien hout/ die gheeft ghenoech te kennen waer hy henen wil/en wat conclusie hy wil maken. T'is waer hy sept wel anders niet/ dan dat de Overheyt sodanighe secten niet dulden en mach, volghens die texten; maer de texten spreecken al van wy wat meer als van niet dulden. Een verstandighen is het genoech ghesept. T'gaept als een oven. T'is een argument à fasciculis; t'ruyckt na de mutsaert/ die desen bitteren Zeeusschen of Vlaemschen Ketermeester geerne in Hollant soude komen aensteken en op sijn Geneefsch stoocken. Doch laet ons sien hoe desen Doctor hier in procedeert/ en wat het gene sy/ dat hy de H. H. Staten vande Verclaringe der Remonstranten soect diets te maecken/ ten eynde sy de autoritept van hare Placcaten teghen haer mayntenieren ende haer gantsch gene Godsdienstige vergaderingen souden willen toelaten.

Wy bewijsen, sept hy/ deur dese gheheele Censure, dat dese Remonstrantsche Belydenisse in vele gewichtige poincten den gront legt vande Sociniaensche ketterije, en dat sy oock in de alderswaerste poincten ten minsten daer toe aenleydinghe geeft, om de ghemeenschap te konnen houden met de selve.

Ick dochte/ dat desen wijsen Doctor van Leyden in ghereformeert duytsch soude ghesept hebben/ dat de Confessie der Remonstranten met de waerheyt of Godts woort niet over een komt. Dat soude een eerlijck ende rechtschapen bewijs gheweest zijn/ en dat een ghereformeert Leeraer/ insonderheyt een Doctor in de Theologije wel betaemt soude hebben. De Schrifture behoort de eenige toetsteen in materie van Religie te wesen. Maer t'schijnt/ dat dit Argument upt heeft by de gereformeerden; emmers dat het van seer klepne consideratie ghewordeu is. T'is al met odieuse namen dat de kercke nu haer personagie speelt/ op sijn out Paepsch. Een oude ketterije gelt nu meer/ als thien Schrifture plaetsen/ ja twintich redenen ter contrarien: so verbaltmen allensskens weer tot het oude. De Remonst. verclare hier eens voor al/ dat die maniere van doe; t'is Sociniaensch/ t'is Pelagiaensch/ etc. by haer niet meer gelt/ als een verrote mispel; sy spotten daermede/ en leeren hare gemeenten/ die voor een spottelijcke maniere van doen te houde. T'is haer om even/ of men sept/ dat haer gevoelen Sociniaensch/ of Pelagiaensch is/ of dat me sept/ 'tis Calviniaensch. Die haer niet en bewijst/ dat haer gevoelen strijt/ of met Godts woort/ of met de gesonde reden/ die houden sy/ dat in't bewijsen te cort comt/ en wensche hem beter sinnen. Ten tweeden/ wilde dit desen Doctor niet doen/ ick dochte/ dat hy dan ten minsten rondt ende juffer upt den mont soude ghesept hebben/

dat de

dat de Verclaringe der Remonstranten gheheel Socinianesch is: dat soude ghecloncken hebben: dat hadde hy behoozen te doen/ dat heeft hy booz desen belooft / dat heeftmen grooten ende klepnen diets ghemaeckt; met dat ghemchte heeftmen het lant ende de gheheele Christenheyt by na vervult/ sedert datmen sach/ dat de vijf Stoische articulen in den man niet en wilden. Maer wat doet hy nu? hy bewijst/ sept hy/ dat de Remonstrantsche Belijdenisse dē gront leyt vande Sociniaensche ketterije: en waerin? in nootsaeckelijcke poincten en artijckulen? Neen/ maer in ghewichtighe poincten. in alle? neen/ maer in vele. Let hier op/ Leser; wat een verwerden cluwen is dit? wat al Doctozale consequentien sijn hier van nooden / om den draet hier van te vinden? Men sal eerst moeten examineren/ wat het sy den grondt legghen van Sociniaensche ketterije, hoe dat sulcx toegaet: of so dat de ketterije van Socinus mede toeghestemt wozt/ of sonder dat de ketterije selve toegestaen wozt; daer na welcke de gewichtichste poincten zijn/ en waerom die gewichtighe ghenoemt wozden; of daermede nootsaeckelicke poincten verstaen wozden off niet? Indien jae/ welcke poincten dan deur de alderswaerdste poincten alhier verstaen wozden? off dan onder de nootsaeckelijcke poincten eenighe zijn/ die swaerer / ende eenighe die alderswaerste zijn? Indien Neen/ dat is/ wozden deur de gewichtige poincten niet verstaen die nodich ter salichept zijn/ hoet dan te verstaen is/ dat de Remonstranten den gront tot die poincten leggende/ den gront leggen tot Ketterije jae Sociniaensche ketterije? nadien ketterije gheen plaetse hebben kan dan in nootsaeckelijcke poincten / die off directelijck off indirectelijck Christum off sijn officie omstoten/ als desen Doctoz selve bekent in sijn Disput: van de Kercke, Thes. 40. pag. 578? Siet in wat een verwarden doolhoff van questien en Academische subtiliteyten steeckt desen Doctoz de H. H. Staten/ als hy haer dit vertoogh. Hy soude haer doch eerst een rechte onfeylbare balance inde hant ghegheven hebben / om net te wicken en te weghen dese ghewichtighe poincten/ ende hoe daer mede den gront gelept wozt tot de ketterije van Socinus. Dit doet hy noch hier/ noch ergens. Mogheliick sijn't de alderlichtste poincten/ die desen swaerhooft weegt/ als loot. De Academische verstanden lichten en swaren/ so sy selfs willen. Sy maecken maximen en knopen consequentien met steerten aen malcanderen; in't weghen van de poincten doen sy der soo veel aesen toe en af als hare Schoolsche ende Academische maximen toe laten; en die sijn so verschepden alser Scholen en Academien zijn; die die wil controlleren die mach dencken/ dat hy aen den ram ghetoppelt wozt en sijn hooft breecken moet met syllogismen en consequentien aen malcanderen te knopen sonder eynde. In somma/ dit eerste is booz de gheleerde; het tweede noch veel meer: In de alderswaerste poincten, sept hy/ geeft de verclaringhe der Remonst. ten minsten daer toe aenleydinghe om ghemeenschap te konnen houden met de selve. Ergo en blijckt niet dat de Verclaringe der Remonst: die toestaet / jae upt dese woozden schijnt te blijcken dat sy se niet toe en staet/

maer dat sp daer teghen is/ so veel de waerheyt aengaet/ doch dat sp de kennisse vant contrarie niet precijs nootsakelijck en hout: ja den Doc-Doctor en derf dit noch oock niet seggen/dat sp dat verclaert/maer sept alleen dat sp daer toe aenleydinge geeft; En/ ey lieve/wat is doch daer toe aenleydinghe gheven? T'is/ dencke ick/ even soo veel als of hy sepde/ dat sy wel souden moghen t'ooghe daer nae toe hebben: Siet hoe blauw en magher is dit? T'gaet op stelten: consequentien als nijptanghen sijn hier van nooden. De H.H. Staten souden wel dienen haer Logicam eens weer by de handt te nemen/ en inde Sophisticis Elenchis te gaen studeren/om dese consequentien wel te wegen/ offer geen sophisterije onder en speelt/die doch de schoolsche Doctoren op haer duym hebben/ en daer mede sp haer Discipulen als snippen bekoockelen. Doch om mijn H. H. Staten ende den Christelijcken Leser de oogen te openen en te verstaen te geven hoe desen Doctor en sijn mede mackers hier en in haer Censure handelen/ so bid ick dat hun gelieve op dese drie dingen te letten: 1. dat upt alle de 25. Capittelen/ die hy in dese dedicatie nae malcanderen verhaelt/ niet een eenich articul of Capittel van hun geallegeert en wort/ daer in hy ront upt verclaert/ dat de Remonstranten met de Socinianen overeencomen/ uptgheset de Capittelen/ die of op de vijf articulen loopen/ of op sodanige poincten die Socinus met eenighe ghereformeerde Doctoren gemeen heeft: T'is al: de Remonstranten bekennen dit niet/ verclaren dat niet/ ergo so hellen sp na Socini gevoelen toe: Item/ de Remonstranten seggen dit alleen/ ergo volghter dit of dat upt/dat Socinianesch is: de suspicie is de calck ende t'cement/ daermede sp haer bewijs te samen metselen/gelijk blijcken sal van articul tot articul int naervolgende. Tot 2. dat sp inde alderswaerste poincten/ so spse noemē/als sijn het poinct van de dryvuldicheyt, van de persone Iesu Christi, van de voldoeninghe Iesu Christi, ront upt bekennen dat de Remonstranten daer in met de Ghereformeerde kercken ghevoelen, en soodanighe verclaringhen doen daer op niet te segghen valt, indien sy alleen met dat harte ghevoelen, t'ghene sy met den mondt belijden; Maer dat sp suspicie gheven van wat anders te gevoelen. Waer mede? om dat sp jupst dit oft dat daer by niet en bekennen (want dat sp't souden ontkennen/ sept hy nerghens) om dat sp dit ofte dat Argument niet en ghebruycken dat de Kercke ghebruyckt tot bevestinghe van die poincten/ om dat sp dese oft die termen niet en ghebruycken/ om dat sp met de woorden van haere Confessie niet en spreeken/ ende dierghelijcke bijsevasen meer. Somma 'tcomt over al/ ick segh over al/ by nae op een schijnt off videtur upt/ ende eyndelijck op een epsch van naerder verclaringhe. Wilt ghy bewijs hier van/ siet de Censure van voozen tot achteren/ en specialijck de Censure 1. Van't Articul van de Dzievuldicheyt pag. 127. lin. 35. Maer de Remonstranten, in dien sy metter herten ghevoelen, t'ghene sy met woorden betuyghen, ghelooven met ons dat Iesus Christus van naturen is, de waere ende eeuwighe Godt. pag. 129. lin. 1. Hoe wel de Remonstranten het bekenkennen,

kennen, dat Godt de Vader sijn eenighgheboren Sone sijne Godheyt van eeuwigheyt door waerachtighe Generatie heeft medegh edeelt, en den H. Geest, die van den Vader ende den Sone uytgaet deur een verborgen Emanatie oft uytganck, nochtans soo en bekennen sy het nergh ens, etc. In de selffde pag. lin. 41. Doch de Remonstranten seggen, dat de Godtheyt des Soons ende des H. Geests insonderheyt bevestight wort uyt de Goddelijcke naemen of titulen, item eyghenschappen en werckinghen, die dese-beyden in de H. Schriftuyr worden toegheschreven, welcke voorwaer haere kracht hebben, mits dat de anderen niet en worden verstuymet, die oock, als onbewegelijcke gronden hier van, van de gesonde Leeraeren altijt sijn gehouden. Int achste Artikul van de persoone Chzisti Sect. 3 ende 4. Pag. 200. seggh en sy aldus/ Dese sectien, in de welcke van de persone Christi gehandelt wort, sijn also gheselt, dat sy niet en begrijpen, t'welcke strijt tegen de overeenstemminghe des Gheloofs. Int selfste Artikul/ daer sy spreeken van't ampt Chzisti. pag. 201. lin. 17. seggh en sy/ in de vijfde sectie tot de neghende toe, in de welcke van drierley ampt Christi wort gehandelt, sijn't meest alsulcke dinghen die met recht niet connen berispt worden. pag. 202 sect. 9. seggh en sy/ Dat de Remonstranten segghen dat Iesus Christus onse Salighmaeker is, niet alleen deur sijn Predicken, exempel ende betuygende doot als een Martelaer, maer oock deur verdienst en cracht eyghentlijck op ons siende, in welcke woorden hoewel sy bekennen t'gene waerachtich is, dat Christus deur sijne verdiensten eñ cracht onsen Salighmaeker zy, nochtans daer in en connen wy haer niet toestaen, etc. Siet hier de ronde verclaeringe der Doctoren over de Belijdenisse der Remonst: in die poincten/ die de alderst waerste van hun gheoordeelt worden: Daer in desen Doctor nochtans wil datse aenlepdinghe geven tot de Sociniaensche ketterije. 'Tis waer/ sy segghen; indien de Remonstranten metter herten gevoelen t'ghene sy met woorden betuyghen. Maer wat raet daer toe? hoe sullen de Remonst: haer diets maecken/ datse metter herten ghelooven t'ghene sy met den mont belijden en met de penne schrijven? en of de Remonst: van dese Doctoren twijffelden/ of sy niet een hoop Atheisten in haer hert en sijn/ en osse metter herten niet en spotten met Godt en alle Religie/ hoe sullen sy t'contrarie haer doen gheloven? Ten 3'/ soo staet te letten op dese naevolghende dingen. 1. Dat sy van de Confessie der Remonstranten oordeelen/ datse den gront lept tot Sociniaensche Ketterije/ om datse van dese oft die questien gheen ghewagh of mentie en maekt; daer noch haer eyghene Confessie/ noch eenighe andere Confessie in de Harmonie van de selve questien de alderminste mentie en maekt. 2. Dat sy alle 't ghene/ t'welcke Socinus met de Remonst: ghemeen heeft/ terstont voor Sociniaensch schelden/ niet tegenstaende het notoir is/ dat verscheyden andere/ jae Lutersche ende Calvinische Leeraers/ t'selve met de Remonstranten houden/ ende het lang te voren ghehouden hebben/ eer dat Socinus of sijn schriften bekent waren/ jae van de welcke Socinus selve bekent sulcks geleert en ontfangen te hebben. 3. Dat sy wepnich/ jae gantsch gheen/ onderschept en maecken

tusschen poincten ende poincten/ sy scherense by nae alle te ghelijck over eenen cam. Tusschen waerheyt ende nootwendicheyt maken sy by nae geen onderscheyt: Alst' alleene verscheelt/ ja niet dan schijnt te verschelen van't ghevoelen vande Kercke/ ende van Socino mede toeghestaen wort/ soo ist' al een Sociniaensche ketterije: soo speeltmen daermede. Souden de Remonstrantē haer met gelijcke mate weder uyt meten/ gelijck sy dus doende haer toe meten/ wat souden sy haer al voor oude ketterijen voor de schenen werpen? Sy weten wat de Papisten / wat de Lutherschen/ wat de Wederdoopers/ al voor Ketterijen haer van tijt tot tijt opgedicht hebben en noch opdichten. De Papisten maken van Calvini Religie een Tursche Calvinisterije. De Luterschen maecken van sijn Religie een Joodsche Religie; van hem een Ariaen/ Nestoriaē/ Eutychiaen/ en ick weet niet wat meer. Maer de Remonstranten sullen nu haer met sulcke mate niet betaelen; sy willen haer niet gelijck wesen in haere sinneloose onbescheydentheyt. Dit seggen sy alleen/ dat sy niet liever dan dien dagh verlanghen te sien/ dat sy haer in't aensicht mochten aensegghen in presentie van mijn H.H. de Staten/ dat sy met hare predestinatie niet alleen aenleydinge doen tot de Socinianisterije int poinct van de Voldoeninghe Jesu Christi / int poinct van de absolute reprobatie ende int poinct van de Nootsaekinghe der menschen tot de sonde / maer een ruyme deur open doen/ jae den rechten ende sekeren gront legghen/ die van Socino gheleyt wort/ daer deur de voldoeninge Jesu Christi voor de sonde en de versoeninghe der sondaeren gantsch ende gaer vernietight wort: sy wenschen dat sy voet by stick mochten setten; sy souden niet veel consequentien/ niet veel videtur of schijnt, by brenghen/ om dat te bewijsen / maer de spijker recht op't hooft slaen. Sy hebben't voor desen gedaen (ende sullen't in haere Wederlegginghe van de Censure oock int brede doen) Maer tot noch toe is daer op niet gheantwoort; T'is oock onmoghelijck/ sy moghen het gieten in soo veel vaten/ alst hun ghelieft. Siet wat Bodecherus ineptiens daer van seyt/ ende ghy sult het met handen tasten. Doch ick trede voort tot de principale saecke/ en gae overweghen/ welcke de dingen en dwalingen zijn / die desen Doctor den H.H. Staten wil diets maecken / dat de Remonstranten in haere Verclaringhe met Socino ghemeen hebben. Wat aengaet t'ghene hy voor henen van Venator, beyde de Geisteranen ende den Professor Episcopius seyt/ sal ick voorbygaens wijse alleen aenroeren/ dewijle het personeel is en so onbescheyden en onbeschaemt hier bygebracht/ dat het de pijne niet weert en is/ daer veel op te repliceren. Venator weten wy is doot/ ende en can nu hem selven niet verdedigen: sijn boecken en schriften moeten hem van dese blame ontschuldighen. Hoedaenigh sijn belijdenisse gheweest zy over de alders waerste poincten/ diemen Sociniaensche poincten noemt/ kan blijckē uyt sijne schriftelijcke diductie/ die hy daer van den H.H. Staten van Hollandt end West-Vrieslant heeft overgelevert. Hadde desen Kettermeester die declaratie met die diductie ghesien of hooren lesen / ghelijck sijn colleg

Poly

Polyander en Episcopius in de vergaderinghe vande H.H. Staten die hebben hoozen lesen en Godts woozt conform verclaert / hy soude hem wel deghelijck gheschaemt hebben over dese sijne stoute betichtinghe. Maer daer weet desen nieuwen Doctoz niet af; Die sat doe noch in Teelant en sonde wel in die tijt met de Remonstranten nae moderatie ghehaeckt hebben/ hadde het gelnck in der Remonstranten sepl willen vallen; maer hy sach waer van daen de wint waepen wilde: hadde die van een ander sijde willen comen/hy soude oock haest het zepl op een ander boegh ghewozpen hebben. Wat beyde die Geisteranos aengaet: daer van is de eene nu mede al ontslapen/ d'ander leeft noch. Geen van beyden heeft de Confessie der Remonst: aenghenomen/ oft met de Remonstranten hem ghevoeght. Wat Episcopium aengaet/ daer heeft het desen Doctoz principalijck op geladen; die wil hy met ghewelt tot een Socinian maecken: daermede meent hy/ arme bloet/dat de Papegap ware afgheschoten; maer wat reden heeft hy doch? T'is ghenoech bekent, sept hy/ dat hy in sijn lessen hier in de Academie, ende in sijne disputatien, insonderheyt die hy t'huys ghehouden heeft, de voetstappen Socini alom gevolght heeft. Maer wat voetstappen doch? van sijn Ketterijen en dwalinghen? is dat genoch bekent? so stouten Doctoz! wat sijne lessen aengaet/ ick weet dat het u gantsch onbekent is; had ghyse gehoozt of ghesien/ghy sout het u schamen te seggen: en hoe cant u anders wel bekent wesen? van hoozen seggen? daer liegt men vele van/ ende men moet altijt sien/ insonderheyt als de partyschappen ghesoncert zijn/ wie't sept. Ick weet het contrarie/ niet van hoozen seggen/maer van selfs het met mijn eygen oozen gehoozt/ ende met mijn eyghen ooghen gesien te hebben: Trots u ende den uwen/die Socini Ketterije beguamer ende dapperer aenghetast heeft in sijne lessen/ als Episcopius by occasie ende gelegenthey heeft gedaen. T'is waer hy heeft uwe voetstappen met gevolght/ om allerley passagien ende argumenten tegen Socinum sotteliyck op te rapen/ ende daer mede tegen sijne ketterijen blindelinck te schermen. Dit wilde hy/ dit conde hy niet doen. Want wat is dat anders/ als met looden messen vechten/ die noch steecken noch snijden konnen? dit sach hy met hartseer van anderen dickmael geschieden: daer had hy een weersin in: hy schilderden oock niet geerne mannekens aen de muyr/ en vocht ongaerne teghen sijn eyghen schaduwe; hy ginck recht upt/ sonder na pemant om te sien: hy wilde geen slave van menschen zijn: Calvinum, Bezam, Erasmum volgde hy gaerne/ als hy de reden voor haer sach gaen. Daer oock Socinus gelijck hadde in sijn oogen gaf hy hem gelijck/ en volghde sijne voetstappen. T'ghekaekel van een hoop suspicieuse menschen verachtede hy / ghelijck hy doch noch doet: T'is hem om even van wien hy de waerhey leert: de onwetende wil blijven / die blijve onwetende: hy leert gheerne van de alderminste en alderverachtste. Een Diamant soude hy voor een Diamant opnemen / al vont hyse op een mishoop / en een Peerle al sach hyse in een mosselschelpe. Wat sijne privee disputatien belanght/

hy soude wel te vrede zijn/ dat alle de werelt die las/ indien sy maer ter goeder trouwe in druck waren uytgegheven / al hoe wel dat se tot dien eynde / om uytgegheven te worden / niet ghemaeckt noch met sulcken vlijt bearbeyt sijn / als daer toe verepscht wordt. Want sy sijn dickmael ter loop ghemaeckt. Evenwel is daer pets in/dat Socini Ketterije voorstaet off verdedigt? Ter contrarien/verschepden opinien van Socinus sijn daer in wel exprssselijck verworpen. T'sal oock blijcken uyt het antwoort op de Censure/ dat daer uyt niet by gebracht en wort pets/ daer uyt eenighe Sociniaensche ketterije ghetrocken kan worden. Vintmen andere voetstappen van Socinus daer in/ wat is daer aenghegheghen? Socinus heeft vele treffelijcke Tractaeten teghen de Atheos, Iudæos, Semjudaizantes, Chiliastas, Libertinos en andere geschreven/ die weerdich zijn van een peder gheleſen te worden/ ende daer by wepnighe andere schriften verghelecken moghen worden. T'mach desen Doctor spijten/ als dit gesept wort. Maer t'is evenwel soo. Indien hy somtijts dierghelijcke Schriften wat meer lase/hy soude leeren in't Disputeren wat beter op sijn stuck te letten en met meerder oprechticheyt met sijn partije te handelen: Dan dit is voor een doobe-mans deure. Dat nu de Professor Episcopius van de ghene / die belepders zijn van de Remonstrantsche Societeyt (factie sept desen factieusen vogel) soude gelast zijn gheweest/ om haere Belijdenisse int licht te geven/etc. Dat lupt even als off Episcopius op sijn eygben hant de Confessie gemaeckt ende int licht gheghéven hadde: T'is soo verre van daer/ alst' licht van't duyster is. De Confessie van de Remonstranten is een ghemeen werck van de gheheele Societeyt. Episcopius heefter t'sijne toeghedaen; Andere t'haere. Elck heefter sijnen asem over laten gaen/tot datmen ghelijckelijck daer in ghestemt heeft. T'is met eendrachtich en eenpaerich goetvinden onder de pers ende int licht ghebracht. Die desen Doctor anders hebben bericht/ die hebbé hem te milt berecht. Wat de orare ende wijse van spreecken aengaet/sy hebben soodanighe orare eñ manieren van spreecken willen ghebruycken/ die haer klaerst ende best docht om verstaen te worden. Of die Sociniaensch of Erasmiaens is/ daer op hebben sy niet ghepast: t'sijn sotten / die daer op sien. Van de dubbelsinnicheden ende listicheden hebben sy haer gewacht/so veel haer mogelijck was. Dan daer can niet so wel gesept worden/ of een quaetwillich menschc kander een dubbelsinnicheyt in vinden. Elckeen woort is een materie van proces / als een Procureur van quae saecken of een quaet menschc wil warré en kibbelen. Ende t'is wonder dat dese lupdé van dubbelsinnicheyt in so een langhe Confessie willen clagen/ die hare Canons tot Dordrecht/ die in 3 of 4. articulen begrepen hadden comé worden en dacrom soo veel spuls int lant is ghemaeckt / soo deurspeckt ende ghelardeert hebben ghehadt met dubbelsinnicheden/ dater 'tepnde van wech is. T'krielt van equivocatien al datter in is. Elcken Doctor vinter termen ende clausulen in/daer op hy/als op leesten sijne herseloose opinien passen kan. Doch laet ons tot het examé der articulen selven

ben komen ende dese personele dinghen laten varen.

In den eersten articul/ sept hy/ handelende van H. Schriftuyre, hoewel sy de volcomene leere der eeuwigher saligheyt sect 2. en volghens, bekennen in de boecken des N. Testaments vervat te zijn, nochtans soo en bekennen sy nerghens, dat in de boecken des ouden Testaments de selve leere der saligheyt, ende den selven gront des gheloofs in Christum begrepen is; of de selve beloften des eeuwighen levens, die int N. Test: voorgheselt zijn: T welcke een Sociniaensche dwalinghe is.

Siet hier het eerste staeltjen van de Sociniaensche ketterijen: de Remonst: sept hy/ bekennen nerghens in hare verclaringhen dat de selve leere der saligheyt, ende den selven gront des geloofs in Christum begrepen is inde boeken des ouden Testaments, die in't nieuwe Testament begrepen is. Ergo sijn sy in dit deel Sociniaensch. Genomen t'waer so/ is het dan een Sociniaensche ketterije/ dat niet te bekennen? Den Doctor sept selve/ dat het een Sociniaensche dwalinghe is/ dat te ontkennen. Maer ontkennen het de Remonstranten ergens gelijck het Socinus ontkent? Neen: ende het niet bekennen is dat Sociniaensch? jae het niet bekennen jupst in dit eerste articul? So moeten dan de Nederlantsche belijdenissen des geloofs/en meest alle/die inde harmonie der Confessien staē/ voor Sociniaensche Confessien met gheliycke recht gehouden werden/ gheliyck oock de Heydelbersche Catechismus. Want die bekennen dat mede niet/ jae spreeckender nerghens niet een eenich woort van. Maer ten tweeden/ wat is doch te seggen/ dat in de boecken des ouden Test. de selve leere der saligheyt/ en den selven gront des geloofs in Christum begrepen is? want onder t'woort/begrepen, kan seer veel begrepen worden. Onder een Generale leere is een particuliere begrepen/ onder een schaduwe het lichaem/onder confuse/ bewimpelde/ bedecte dingen/ een distincte/ uptgedruckte/ clare ende heldere. Hoe verstaet het den Doctor? dat de selve leere der saligheyt/ dat is de selve gheboden ende beloften int oude Testament uptdruckelijck/ distinctelijck/ claer ende helder begrepen staen/ die in het N. Test. ghevonden worden? ick denck wel neen: want waer toe daer over veel ghedisputeert? laet de uptgedruckte passagien bygebracht worden/ende daer mede is de dispute upt/doot en te niet. Of verstaet den Doctor/ dat de selve leere der saligheyt ende den gront des gheloofs in Christum/ de selve beloften des eeuwighen levens daer in donckerlijck/ bedecktelijck/ en als onder schaduwen/ figuren en rauwe ontwerpselen begrepen zijn? maer wie isser die dat ontkent? de Remonstranten bekennen dit emmers wel uptdruckelick int 7. Cap. Sect. 8. Of verstaet hy hier noch pet wat anders? wat mach dat doch wesen? Hy sept daer by/ dat sy niet en bekennen dat int oude Test: den selven gront des gheloofs in Christum, en de selve beloften des eeuwighen levens, die int N. Test. voorgheselt zijn, begrepen zijn: maer wat is dat/ den selven gront begrijpen? T'is immers claer/ dat in het gheheele oude Testament/ noch t'ghebot van in Christum te gelooven/ noch de belofte van't eewige leven deur t'gelove in Christum te sullen becomen/

upt-

uytdruckelijck bevonden wort. T'is oock claer dat de wet een schaduwe hadde vande toecomende goederen, ende niet het uytghedruckte beelt selve. Heb. 10. 1. dat de wet een aenleyder is gheweest op Christum etc. wat kan daer anders uyt besloten wordē/ dan dat den selven gront hebben is even so veel/ als onder de wet/ en schaduwen des wets beetelijck en bedectelijk de selve leere der saligheyt hebben? dit is weer het selve dat de Remonstranten expresselijk bekennē int voorgenoemde Capit. Doch dit moet evenwel oock al met bescheyt ghenomen worden. Want wat dē gront van de leere der salicheyt int N. Testament aengaet/ T'is seeker ende buyten twijffel/ dat eenighe dinghen / die in den ouden Test. toeghelaten wierden/ende volghens dien/tot den gront van de leere der saligheyt doe niet en behoorden/ nu onder het nieuwe Test. niet toegelaten en worden / en tot den gront van de leere der saligheyt behooren. De leere der saligheyt laet nu niet toe/ ooghe om ooghe/ tant om tant/ hant om hant etc. te eyschen/ een scheydbrief te gheven om andere oorsaecken als om overspel/ meer als een Huysvrouw te hebben/ etc. Int O. Test. street sulcx niet tegen dē gront van de leere der saligheyt. Den gront van de leere der Salicheyt eyscht nu in t' N. Test. dat wy gelovē in Christum/ dat hy voor ons gestorven is/en voor ons opgeweckt is/ voor ons sit aē de rechterhant Gods/en eē eeuwich Hemelsch Koninck voor ons gheworden is: of de gront van de leere der saligheyt int oude Test: mede precijs vereyscht heeft gehad/dat de Jodē expresselijck gelooven souden in Christum/dat hy voor haer sterven/voor haer opghewet soude worden uyt den dooden/eñ voor haer een eeuwigh Koninckrijcke innemen eñ besitten soude in den Hemel eñ niet op der aerden/dat wort van sommige in twijffel getrocken. Indiē ja/ seggen sy/ so moet dan buyten twijffel gestelt wordē/dat niemant Saligh is gewordē onder het oude Testament/ dan die Christum voor eē hemelsche Koninck heeft ghehouden. Of dit waerschijnlijck zy/ dat geven sy te bedencken: De Apostelen selve en wisten dat noch niet nae dat sy drie jaer lang met Jesu ghewandelt en sulcks wel expresselijck van hem gehoort hadden. Ten 2. soo is dan/ segghen sy / den gront van de leere der Saligheyt wel doncker en duyster voorghestelt gheweest int oude Test: want wie kan dat daer claerlijck uyt vatten? De duysenste mensche/ die het oude Test: leest/ sal dat daer uyt niet begrijpen. Nu ghenomen/ de Remonstranten ontkenden het wel niet / maer sy en bekenden het oock niet/latende sulcks op sijn beloop staen/ ende onder de Gheleerde disputeeren/ souden sy dan daerom terstont moghen gheoordeelt worden de Socinaensche dwalinghe toe te staen? Dat soude emmers een plompe ende vremde conclusie wesen. Jae schoon genomen/ de Remonstranten onkenden sulcks wel expresselijck met Socino/soude dat een Ketterije wesen? soude daer deur eenigh Articul/ dat nu noodich is gelooft te worden/ omghestooten worden? Isset nu den Christenen in het N. Test noodich te weten om Salich te worden/ welcke den gront der leere de Saligheyt is gheweest voor de Joden onder het Oude Testament

waer

waer toe? weten de Chriſten nu ter tijt niet ghenoegh/ als ſy weten/ wat het ghene is/dat God in den Euangelio nu van haer eyſcht om ſaligh te worden? moeten ſy oock eerſter weten/ wat de Joden eertijts hebben moeten gelooven/ en of de ſelve ghevoden en beloften in't Oude Teſt: zijn gheweeſt/ die nu int Nieuwe ghevonden worden? ſoo ſullen veele dupſende vrome en Godvruchtighe menſchen verloozen gaen/die daer van gantſch niet en weten/ ja die ſulcx of niet vatten konnen / oft oock t'contrarie gheloven. Iſt niet noodig te weten/waerom dan daer over veel waters vupl ghemaeckt / als oft' een groote ketterije en ſielverderffelijcke dwalinge was? Doch dit alles voorbygaende/ ſo blijckt even wel upt de Verclaringe der Remonſtranten/dat deſen Doctor den Remonſt: onghelijck doet/als hy ſept/ dat ſy niet en bekennen/dat den grout der leere der ſaligheyt int Oude Teſt: mede begrepen is geweeſt. Want ſy ſeggben wel expreſſelijck Sect. 3. Dat de geheele Verclaringhe van de wille Gods, ſo veel de Religie betreft, is vervattet in de boecken des Ouden ende Nieuwen Teſt: en authentijckelijck alleen in de boecken,die *Canonici* ghenoemt worden. Siet hier nu/ Leſer/ hoe los en pdel dat is de aldereerſte Cenſure van deſen Kettermeeſter.

Voorders ſept hy; Sy en kenné ooc ſect. 13. met Socino in de H.Schriftuyre niet noodich ter Salicheyt, dan de gheboden Ieſu Chriſti, off die dinghen, ſonder de welcke het onmeghelick is, dat yemant de geboden Chriſti ghehoorſame. Eerſtelick den Doctor handelt hier niet ter goeder trouwe. Hy hadde behooren de eyghene woorden vande Verclaringe te gebruycken; Die luyden vry wat vreder/ te weten aldus: Wy achten nodich ter zalicheyt alleen die dinghen, ſonder de welcke geenſins moghelick is, dat yemant offte de gheboden Chriſti wel ende ſoo't behoort ghehoorſame, offte zijne Goddelicke beloften vaſtelick vertrouwe, ende die overſulcx ſodanigh zijn, datſe ſonders menſchen openbare en kennelicke ſchuldt niet en konnen niet gheweten, off gheloochent, off in twijffel ghetogen worden. Deſe Verclaringhe ſcheelt emmers vry veel van die bloote en magere/ die deſen Doctor hier doet. Merckt alhier de quade ghewoonte / die deſen Doctor ende zijns ghelijcken hebben/dat ſy het ghevoelen van hare partije op't odieuſte voorſtellen/ met affdoen off bydoen van't gene/ daer de partije dickmael veel aenghheleghen is/ dattet daer niet by of afghedaen en worde. Ten tweeden/ wat voor Socinianiſterije is doch in deſe verclaringh? Iſt wel moghelick/ dat de geene/ die de Theologie off de Chriſtelicke Religie houden voor een wetenſchap/ die niet in ſpeculatien/ maer in practijcque offte inde Godſdienſtichept beſtaet/ ghelijck de Remonſtranten doen ende verclaren in hare Voor-reden/ yets anders ter zalichept nodich konnen houden/ als 'tgeene deſe Verclaringhe mede-brenght? Is dit Socinianſch/ ſoo moeten dan Socinianen ſijn alle de gene/ die de Theologie voor ſodanige een wetenſchap houden/ende de Remonſtranten willen gaerne in dit deel voor Socinianen ghehouden worden/en onderſchepden zijn/ ja affgeſondert van alle die gene/ die van de Theologie/ ende Chriſtelicke Religie/ een Schoolſche

sche en Academische twist- en knibbel-kunst maecken/ende die de arme eenvoudighe luyden alsoo verwerren in een hoop/ick en weet niet wat/ ydele / spitsvinnighe Speculatien / moeyelicke crackelen / en subtijle mugghesifterijen/ die noch in Godes woort claer uytghedruckt staen/ noch deur de ghesonde Reden ghevatet konnen worden. Want de Remonstranten houden/dat de hooftsomme van de Christelicke Religie is vervatet in de gheboden en beloften: Daer uyt besluyten sy / datter dan/ om een goet/vroom Christen te wesen/niet anders noodigh en is/ als de gheboden Jesu Christi te ghehoorsaemen/ sijne beloften met een vast gheloove ende vertrouwen te omhelsen / ende te weten 'tgheene/ sonder 'twelcke het niet moghelick en is/ redelicker wijse / noch de gheboden te ghehoorsamen/noch op de beloften te vertrouwen. Dat nu desen Doctor seyt/ dat de Remonstranten nochtans nergens en onderscheyden, welcke die Artijckelen des Gheloofs zijn, die zy daer toe noodich houden, is een groot abuys. Sy segghen het claer ghenoech. Trots alle de Confessien/ die uytghegeven zijn. Niet een onder alle/die't overvloedigher off claerder doet. De Nederlantsche Confessie isser een schrale gereemte by. Men moet het daer uyt gissen en raden. T'is waer/de Remonstranten segghen wel in hare Verclaringhe niet met formele woorden: Dit is noodigh/ dit is niet noodigh; maer uyt het gheene sy segghen/ can elck een lichtelick affnemen wat voor noodigh en onnoodigh gehouden moet worden. Rectum est index sui & obliqui. Die een rechten Regel heeft/ siet haest wat recht off crom is. Die het de pijne waerdt achten/ en die sonder vooroordeel off passie sijn werck maeckt van't lesen vande Confessie/ sal haest sien/ hoe na by/off hoe verre van Landt. Maer de vooroordeelen en passien verblinden veele menschen/insonderheyt die gheene/ die daer toe comen/ niet om daer uyt te weten en te leeren/ wat met reden daer uyt volght / maer die daer uyt soecken te visschen yets/ datse de Remonstranten/ als een lack / op't lijff souden moghen werpen/ om haer daer mede verhaet te maecken by al de wereldt/ insonderheyt by die gheene/ die haer welvaren houden ghelegen te zijn in de ruyne ende oppressie der selven.

Hierom/ dat desen Kettermeester seydt / dat de Remonstranten altijt een deur open houden,om van alle Artijckelen des gheloofs te mogen twijffelen, is emmers al te stouten en onbescheyden calumnie. Quaet ghenoech/ off de Remonstranten noch op Godt / noch op Conscientie en pasten en noch deur noch venster aensaghen. Waer't soo/ om de waerheyt te spreken/ soo waren sy wel groote sotten/ als sy haer lieten Bannen/ en als een uytvaechsel des werelts te Lande uyt met waghens en Schuyten voeren / jae van hare rijcke Tractamenten berooven / om quansuys hare conscientien te quijten: Stonden alle Artijckelē des Geloofs haer soo veyl/ soo mochten sy veel liever een Artijckel vande Vijff gemaeckt/ dat is/ de heuyck na de windt ghehanghen hebben: Daer mede hadden sy't kruys ontgaen/ de gunste met hare Tractementē behouden/ ende hare Conscientie niet te cort ghedaen: Want van alle Artijcke-

tÿckelen twÿffelende/ſouden ſy oock licht ghetwÿffelt hebben/offer een Godt en off de Schriftuyre Gods wooꝛt was. Daer mede ware dan hare Conſcientie gheruſt gheweeſt. Maer 'tis verre van hun geweeſt/ en ſal verre van hun blÿven/ dat ſy/ off vooꝛ haer ſelven / off vooꝛ eenich ſterffelick menſch de deure ſouden openen off open houden/om van alle (o onbeſchaemde tonghe!) Artijckelen des Gheloofs te mogen twÿffelen. Wee hun/ deden zy dat.

Dit ſy dannoch de deure open houden / om met die te moghen altÿt ghemeenſchap houden / die in ſulcke Artÿckelen dwalen/ daer van ſy oozdeelen/ dat ſy tot het onderhouden der gheboden Chriſti/ of om op ſÿne beloften te betrouwen/ niet nootſakelick en zÿn/ is waer. Sy verſtaen/ dat ſy de deure vooꝛ ſoodanighe niet alleen moghen / maer oock moeten open ſetten en open houden ; tis Conſcientie werck vooꝛ die de deur te ſlupten ; dit met te willē doen is de Levzey van hare Societept. Daer in roemen ſy teghen alle de ſcheurſuchtighe banners ende Sectariſen. Dat is de Maxime / die ſy meynen alderbeſt te dienen/ om des Dupbels Rÿck te rupneren. Nopt en heeft den Dupbel meer vooꝛdeels op de Chriſtenheydt ghehadt / als zedert dat hy de Chriſtenen om andere / als om duſ danighe opinien/ onder malcanderen ghedeelt/teghen malcanderen opghehitſt/ en met doodelicke vpantſchap vervult heeft ghehadt. Van die tÿt af heeftmen begimnen veel meer wercks te maecken en afkeeriger te wozden van een dolende menſche/als van een openbaren Sondaer : Ende onder alle Secten/ die deſe Maxime houden/ ſtetmen dat het ſelve plaetſe heeft/ en hout. Den Remonſtranten miſhaecht ſulcks ten alderhoochſten. Sy hebben lieff alle de gheene / die vzoom in Chriſto/ende vzeedſaem met haen leven willen. Verre ſy van haer/ dat ſy van haer weyzen/ off upt hare Gemeynſchap ſouden ſlupten andere/ als onvzome/ off onvzeedſame menſchen. Godt ſluptſe upt zÿn hups niet/ jae wil haer eeuwich by hem woonen laten : waeroin ouden ſyſe upt hare ghemeenſchap ſlupten ? Die geene dan/ die doolen in ſoodanighe Artÿckelen/ die ſy verſtaen/ dat tot het onderhouden der gheboden Jeſu Chriſti / of om op zÿne beloften te vertrouwen/ niet iootſakelick zÿn/ erkennen ſy geerne vooꝛ hare Medebzoeders/ als ſy alleen vzoom en vzeedſaem ſÿn. Sy noodighen haer tot hare gemeynſchap/ ſy omhelſen haer/ en willen gaern een Schaepſ-koepe met haer ÿn. Die dat niet en doen/ die houden ſy vooꝛ Scheurmakers en Sectariſen. Die dat niet lÿden en moghen/ dat het van haer gheſchiede/die houden ſy vooꝛ nÿdighe en quaetwilligh e / of emmers ſeer onwetende verdoolde menſchen/ die ſware rekeninghe ſullen te geven hebben vooꝛ den vzeedſamen Heere ende Heylandt Jeſu/ als hy de werelt ſal comen oordeelen in gherechtichept en de Bocken ſcheyden vande Schapen.

Vozders/ ſept hy/ Sy ſtellen oock inde 14. Sect. de Natuyrlicke Reden n 'tverſtandt des menſchen ghenoechſaem om de H. Schrift ter Salicheydt e verſtaen. Jae ſy trouwen in die dinghen die nootwendich zÿn/en die Godt wil dat vande menſch verſtaen ende ghedaen wozden. Den let-

terlijcken/ eygen en rechten sin vande Schriftuyre / sprekende van die nootsakelijcke dinghen/ segghen sy/ dat niet alleen verstaen/ maer licht verstaen can worden/ soo wel van slechte ghemeene Luyden / als van Gheleerde Doctoren en Professoren. Ende met wat schijn van reden can dat van een Ghereformeert Leeraer gheloochent worden? Dat het een Papist ontkende/ dat soude wat couleurs hebbē; maer dat een Gereformeert sulcx ontkent/ is een teecken/dat hy d'oude Paepsche schoenen noch niet uytghetrocken en heeft. Den ouden Suyrdeessem isser noch by. Want een van beyden/ off den sin/die inde Schriftuyr is uytghedruckt/ is met clare duydelicke ende verstandelicke woorden uytgedruckt/ off niet? Isse met clare/ duydelicke en verstandelicke woorden uytghedruckt/ waerom soudese een verstandigh/ redelick / vernuftich mensch niet vaten konnen? Isse niet uytghedruckt met clare / duydelicke en verstandelicke woorden/ wat is dan 'tverschil tusschen de Papisten ende de Ghereformeerde / aengaende de Claerheyt vande H. Schriftuyr? t'heeft niet een vijgh te beduyden. Een van beyden/ off men moet ront uyt segghen/met de Remonstranten/dat de Schriftuyr soo claer is in die dinghen / die noodich zijn ter Saligheyt gheweten/ ghelooft/ ghedaen en ghehoopt / datse van een ghemeen Leeck en Idioot/ die maer reden en verstant ghebruyckt / ghenoech ter Salicheyt verstaen connen worden; of de Dispuyte tusschen de Roomsche en Ghereformeerde Kercken/ dit poinct aengaende/ is een spottelijcke Dispuyte/ en een loutere spiegel-vechterije; gelijck wy int breede sullen bewijsen inde Antwoort op de Censure/ en claer te sien is uyt de Disputatie / die desen Doctor inde Academie van Leyden over dese saecke gemaeckt heeft. Maer dit strijdt, seydt den Doctor/ teghen't geene Paulus leert, 1. Cor. 2. sonder vers te noemen: Siet hy op het 14. Verset/ De Dierlicke mensch en vat niet die dinghen, die des Geestes zijn, want sy sijn voor hem een dwaesheydt, en hy en cause niet weten, om datse geestelick onderscheyden worden: Soo is hy wel gheabuseert. Want den Apostel en spreeckt aldaer niet van een simpel begrijp/ of verstant vande Schriftuyr/ even als off een natuyrlijck mensche niet en soude connen begrijpen / of verstaen/ den sin vande woorden van de H. Schriftuyre/ soo veel de nootsakelicke poincten aengaet; maer van een verstant/ begrip of kennisse/ die met approbatie of toestemminge vergeselschapt gaet/ en die eyghentlick kennisse inde Schriftuyre ghenoemt wort. T'blijckt eerst daer uyt / dewijle hy seyt/ datse voor een dierlick mensch een dwaesheyt sijn: Soo verstaet dan de dierlicke mensche wel den sin daer van/ en om dat hyse verstaet/ soo spot hy-der mede/so hout hyse voor dwaesheyt/ of voor een sin / die niemant en behoort te behaghen dan dwase Luyden/ ende die in zijn ooghen niet wijs en sijn / om op haer profijt in dese werelt te letten. Want in desen sin heeft hy te voren ghesept / dat den ghecruysten Christus den Griecken een dwaesheyd was, ende den Ioden een erghernisse. Een ergernisse conde hy emmers niet zijn voor de Joden/ten ware dan dat de Joden verstonden den sin

des

des Euangeliums/ welcke was/ dat sy deur den gecruysten Christum moesten Salich worden; dien sin ergerde haer. Even soo was den selven sin den Griecken een dwaes hept: Soo verstonden syse dan mede wel. Ten tweeden blijckt het ock daer upt/ dewijle daer niet een eenigh Artijckel wort ghevonden/ twelcke in sulcker voeghen en termen/ als het in de Schriftuyre voorgestelt wort/ niet so wel van een godloos mensch verstaen can worden/ als van een ander. Ist niet soo/ hoe spotten de goddeloose veeltijts dan daer mede? Hoe soecken syse te wederlegghen? Hoe wort hare conscientie door die ontrust? Jae hoe weet en verstaet den Dupvel selve den rechten sin van de Schriftuyre? Dat hyse weet blijckt; want hy soeckt de menschen daer van aff te leyden.

'Tstrijdt oock, sept hy/ teghen 'tghevoelen van bynae de geheele Christenheydt. Dit is spotteliick. Soo strijdt dan desen Doctor selve tegen de gheheele Christenhept: want hy heeft dat selve ghevoelen/ dat hy hier schijnt te bestrijden. Siet sijne Disputatie in Synopsi purioris Theologiæ, dat is/ int cort begrijp van de onsupvere Calvinische leere/ dat hy met sijne medehulperen int licht heeft met dien Titul uptghegeven/ Thes. 7,8. Daer sept hy/ Dat een Natuyrlick mensche vele dingen, (dat is/ alle dinghen/ als ghy't wel insiet) oock die anderſins 'tverstandt des menschen te boven gaen, vaten en begrijpen can, soose al hier van Gode in de Schrifruyre voorgheſtelt worden, maer daer sy't niet en connen vaten op sulcken wijse, als betaemt. Wat is dat voor een wijse? Niet met sulcke Geestelicke claerheyt, veerdicheyt, eerbiedinge en heylicheyt, veelmin met een seecker toestemminghe des herten. Spint daer eenich ander goet garen upt/ als 'tghene de Remonstranten selve gevoelen/ en 'tgeene nochtans desen Doctor alhier sept te strijden teghen de gheheele Christenhepdt. Want wat is dat/ sy verstaen't niet met sulcken Geestelicken claerheyt, veerdicheyt, etc.? Verstaen sy't dan met minder claerhept? Ergo verstaen sy't evenwel met eenighe claerhept. Off verstaen sy't sonder eenige Geestelicke claerhept? wat verstaen is dat? heeft dan de Schriftuyre/ die nootsakelicke dinghen voordraeght/ een dubbelen sin/ te weten een Geestelijcke claren sin/ en letterlijcken donckeren sin? O sotticheyt. Sy en verstaen't ock niet met een seecker toestemminge des herten, sept hy. Daer is geen questie van. Verstaen off toestemmen/ jae seecker toestemmen scheelen veel. En nochtans synder onder haer/ die dit ock wel expresselick affirmeren/ als terstont blijcken sal. En wat salmen van Whitakerus seggben? die moet mede dan al gheoordeelt worden te strijden teghen de gheheele Christenhept. Want hy sept in syn. 1. Cap. vande Claerhept van de H. Schriftuyre aldus; Wy konnen ock eenichsins verstaen, de Leer-poincten vande Schrifruyre ende een Historisch gelooff (dat is emmers noch al wat meer/ als een simpel verstant) becomen door de bedieninghe des woorts, in sulcker voeghen, dat wy alle de Artijckelen des Ghelooffs verstaen, en voor waerachtich houdē, en dat sonder inwendighe verlichtinghe des H. Geestes, ghelijck veele godlelooſe menschen en de Duyvelen selve mede doen. Ende wat salmen van

uwen lieven Festo Hommio dan segghen/ Domine Doctor, die vry wat vorder gaet? Want in sijn 62. Disput. van't Geloove Thes. 3. seyt hy/ Dat oock in de Duyvelen, ende somtijts inde Goddeloose menschen, gevonden wort, niet alleen een kennisse, maer (noteert wel) een sulcke toe stemminghe, deur de welcke wy voor warachtich houden alle die dinghen, die inde Wet ende int Euangelio sijn gheopenbaert, selffs oock die 'tbegrip des menschelicken verstants te boven gaen. Strijdt dit niet teghen de geheele Christenheyt / Walæe, en strijdt 'tgheene de Remonstranten segghen daer teghen? De Remonstranten nochtans segghen soo veel niet/ als dese uwe suyvere Mede-broeders.

In het 2. Capittel/seyt hy/inde 7. sectie handelende vande kennisse des wesens Gods en vã sijne oneyntelicheyt off onaffmetelicheyt en onderscheyden sy niet, off sy ghelooven dat Godt met zijn wesen alom teghenwoordich s, off met zijn macht alleen en werckinghen:

i Hier en wort wederom den Remonstranten niet te laste ghelept/ dat sy dit poinct aengaende in hare Verclaringe eenige Sociniaensche Ketterije leeren of drijven; Geensins: maer alleenlick/dat sy niet en onderscheyden/ of sy ghelooven/ dat Godt met zijn wesen alom tegenwoordich is/ of met zijn macht alleen en werckingen: dat is/ dat sy wel niet verclaren/ dat sy hier in met Socino gevoelen/ maer evenwel oock niet verclaren/ dat sy teghen hem sijn. Ghenomen 't waere soo/ wat Socinianisterije soude hier in ghelegen zijn? Is dan dit niet precijs te onderscheyden Socinianisterij of den gront legghen tot Socinianisterij? So is dan de Nederlantsche Belijdenisse of Sociniaensch/of leyt den gront tot Socinianisterij. Want sy en maeckt dese onderscheydinge niet. Jae desen Doctor met de zijne heeftse niet willen maecken/ als in't Synode van Dort de Confessie gheresumeert wiert; want sulcx hadde doe behooren te gheschieden. Insghelijcx sullen verscheyden andere Confessien voor Sociniaensche Confessien in dit poinct te houdẽ zijn/om datse van dit onderscheyt gantsch geen ghewach en maecken. Siet de Harmonie deur en weer deur. Ende ghenomen/ dit niet te onderscheyden ware Socinianisterije/ als Neen/ wat soude daer grootelicx aenghelegghen zijn? De duysenste mensch verstaet dat onderscheyt niet. De Schriftuyre selve druckt het nergens uyt; De Geleerden leggen daerom over hoop met malcanderen. De decisien sijn soo vol subtile en versierde distinctien/ dat een mensche de hayren te berghe staen/ dieder om denckt; de consequentien syn soo schrickelick/ datmender af grijst. De conclusie is/dat Godt met zijn wesen soo wel inde Hel als inden Hemel is/ soo wel in de Duyvelen en Affgoden/ als inde H. Engelen/dat wy staen/ dat wy gaen/ sitten en trappen op Godts wesen / dat wy eeten/ dat wy drincken/ dat wy (O grouwel!) spuwen en . . . . . Godts wesen/ jae dat al watter is Godts wesen is. Wie en schrickt hier van niet? wie en ontset hem hier over niet? Ist niet beter/ van dese en dierghelijcke questien sich te onthouden/ en van de hooghe Majesteyt Godes met alle eerbiedinghe niet verder te spreken/ als Godt in zijn heylich

lich Woort doet? De Remonstranten verstaent soo: Sy meynen/dat een Christen behoort te vreden te zijn/ alsmen segt/ dat Godt over al teghenwoordich is: De volcomen kennisse van de maniere/ hoe hy over al teghenwoordich is/ meynen sy/ dat behoort bevolen te worden die tijt en eeuwe/ inde welcke Godt ghesien sal worden/ als hy is. De Remonstranten willen noch haer selven/ noch hare Ghemeenten met die hoochdravende en argerlicke questiē quellen. Willen het dese Doctoren doen/ en haer en harer lupden hooft daer mede breken; dat staet haer vry: Sy hebben anders niet te doen/ en verdienen haer gelt met de arme jeucht/ en deur de jeucht de arme eenvoudighe Christenheyt te plaghen met verwarde Disputen en crackeelen.

Voorders segt hy. Ende inde 8. Sectie handelende vande Alwetentheyt en drucken sy niet uyt, of sy houden dat God *res contingenter futuras*, dat is, die wel ghebeuren sullen en nochtans wel niet ghebeuren konnen, te voren van alle eeuwicheyt, eer sy gheschiet zijn, seeckerlick geweten heeft, off niet; ghelijck Socinus drijft.

Hier ist al weerom: De Verclaringe der Remonstranten woort hier gheen ketterije te laste gelept/ maer alleen dat daer in niet uptgedruckt en woort 'tcontrarie van't gheene Socinus gevoelt/ aengaende de voorwetenheyt van alle ghebeurlicke dinghen. Ey lieve doch! in wat Confessie wordt dat uptghedruckt? Siet de Nederlantsche/ Switsersche/ Fransche/ Schotsche/ Engelsche/ Straesburgsche/ Augsburgsche/ etc. Veele van dese spreecken niet eens hier van: De Nederlantsche en Fransche laten het affloopen met een enckel en schrael woort/ te weten/ Dat God ten hoochsten wijs is. Daer onder sy dan/ soo't schijnt/ mede begrepen willen hebben de Alwetenthept. Hadden de Remonstranten oock niet anders ghesept/ wat soude desen Schoolschen Doctor daer op niet hebben weten te seggen? T'is oock grootelijx te verwonderen/ dat hy de Verclaringe der Remonstranten in dit deel suspecteren derf van Socinianisterij/ dewijle hy doch met zijne Calvinische Factionisten niet en gheloost/ datter eenighe ghebeurlicke dinghen inde werelt zijn. T'is doch al noodsakelick/ na zijn sin/ watter ghebeurt is/ ghebeurt off gebeuren sal. Godt heeft het alsoo gheschickt ende geordineert/ t'sy goet/ t'sy quaet/ en daerom voorweet hy't: hadde God soo niet gheschickt/ soo ware het onmogelick/ na hare Theologie/ dat God het soude voorweten/ ghelijck claerlick te sien is upt Calvini Instruct. 3. Boeck het 22. Cap. en upt tgheene Ioannes Camero 2. off 3. Jaren gheleden in Vranckrijck/ inde Verdedinghe van zijn ghevoelen teghen seeckeren Brieff over 'tselve zijn ghevoelen geschreven/ met uptgedruckte woorden verclaert en int licht heeft uptgheghéven/ twelcke daerom te meer behoort te gelden/ om dat dit selvighe Boeck van dese lieve Leydsche Facultept/ gheleesen/ gheapprobeert en ghepresen is/ als upt den Brief van Festo Hommio, die daer voor aengeherht is/ verstaen can worden. Wat is dit anders/ als de ware voorwetenheyt van alle ghebeurlicke dinghen Gode inder daet benemen? Want wat voorwetenthept ist/ te

weten

weten/ dat noodsakelick gheschieden moet/om dat ick wil en om dat ic't bestuyre/ dat het gheschiede/ en myn wil en myn bestuyr en sal noch en can niemant verhinderen? En desen fynen Priester derf noch den Remonstranten te last leggen/ als een Ketterye/ dat sy haer over de Voorweetenheyt Godes omtrent ghebeurlicke dinghen niet en verclaren? Indien de Remonstranten haer daer over rontupt met dese Doctoren hadden verclaert/ en alleen daer by ghedaen/ dat de gebeurlicke dingen/ niet als ghebeurlicke/ maer als noodsakelicke van Godt alsoo geordonneerde dinghen van God voorgheweten worden/ soo soude Socini gevoelen haer niet eens te last ghelept zyn gheweest: Maer sonder dat/ mach het deur den beughel niet. En evenwel en isser geen gevoelen/ dat met Socini ghevoelen naerder overeencomt / als 'tghevoelen van dese Calviniſten in dese materie. Want sy seggben/dat de ghebeurlicke dinghen/ als ghebeurlicke dinghen/ niet en connen voorgeweten worden: Want/ sept Camero/ Soodanigh als de saecke is, soodanighe is oock de kenniſſe vande saecke. Ergo als de saecke onseecker is/soo is de kenniſſe oock onseker: Soo en cause dan God oock niet weten. Dit sept Socinus mede met soo veel woorden/ in verscheyden plaetsen. Sy seggben verder/ datter een oorsaeck wesen moet/ die de ghebeurlicke dingen dus of soo doe ghebeuren: En datse soo alleenlick geordineert ende geschickt zynde/ gheweten connen werden. Dat sept Socinus mede. Somma/ t'is Socini ghevoelen op en top. Wat aengaet 'tgevoelen der Remonstranten/ 'tis emmers notoir / dat sy een Predestinatie stellen: die op een voorgesien geloove of ongeloove staet: en t'is daer by notoir/dat de Remonstranten verclaren/ dat het Gheloove in den menſche niet onwederstaenlick en wort gewrocht/ maer inden vryen willekeur van den menſche/ met Gods gratie becrachticht zynde/ ghelaten wort. Hoe ist nu moghelick/ dat desen Doctor/ die dese twee dinghen weet/ en die de selve in de Remonstranten als hare eyghene doolinghen bestraft/ evenwel nochtans met eenighe de alderminste schyn van reden den Remonstranten te last can legghen/ dat sy de voorwetenheyt Godes van ghebeurlicke of vrywillighe dinghen ontkennen?

Voorders sept hy/ dat de Remonst: inde 11. Secte, daer sy spreeken van Gods rechtveerdicheyt, geen sulcke Rechtveerdicheyt in God en kenné, die soude vereyſschen, dat de sonde gestraft werde, gelijck onsen Catechiſ. stelt Dit is emmers een al te tastelicke onwaerheyt. 'Twoort Gherechticheyt, wederlept deselvighe. Isser gherechticheyt in Godt/ soo isser in God een ghenegentheyt/ die verepscht dat een Sondaer ghestraft werde/ ghelijck ter contrarie/ isser ghenade en barmhertigheyt in God/ soo isser in God een gheneghentheyt/ die verepscht/ dat de Sondaer niet ghestraft en werde. Ten ware dat desen Doctor/ deur het woort/ vereyſschen, verstondt een noodsakinge Godes om te straffē in sulcker voeghen/ dat Godt niet sonde vermoghen / nae syn vryje en Souverayn macht/ die hy boven en over alles heeft/ den Sondaer syne sonden te vergheven / maer dat hy hem noodwendichlijck moet en gehouden te straf

sen/ off een ander voor hem. Verstaet hy't so/ so bekennen de Remonstranten gaerne/ dat sy soodanighe een gherechtichept in Godt niet en kennen. Sy meenen dat God daer mede ten hoochsten in sijn Souverapnitept vercort wort: Dat dan aen d'ander syde God deur sijn barmhertichept ghenootsaeckt soude werden om te vergeven/ en dat volgens dien God noch soude konnen straffen noch vergheven sonder tegen zijne eyghenschappen te doen. Is dit Sociniaensch? So zijn dan Calvin, Musculus, Zanchius, mede Sociniaenen/die dit wel expresselick bekennē. Piscator is dan mede onlangs een Sociniaen gewoorden. Want als hy te voozen anders ghevoelt en sterck ghedreven hadde / soo heeft hy nu onlangs bekent/ dat hy daer in ghedoolt heeft / en daer in tot noch toe groffelick is ghebuseert gheweest/ verclarende daer by/ dat hy deur de goede ende pregnante redenen van D. Vorstius zal: bewoghen is ghewoorden/ om 'tcontrarie te gheloven ende openbaerlick te bekennen/ dat God sonder eenige voldoeninge de sonde wel hadde moghen quijtschelden/hadde hy alleen gewilt. En wat mach ik doch van Piscator seggen? Desen lieven Doctor / met alle zijn Doytsche Synodale Condemnateurs zijn dan hier in Sociniaensche Ketters. Want sy seggen wel expresselick/ dat Godt absolutelick niet alleen heeft moghen verkiesen: maer oock inder daet verkozen heeft ghehadt upt vaderlicke liefde en affectie sommighe wepnighe Sondaers/eer dat hy besloten hadde/ dat Christus voor haer zijn gherechtichept soude voldoen. Die een Sondaer upt vaderlicke affectie tot het eeuwich leven verkiest/ vergeest die den Sondaer niet zijn sonden? Of can de verkiesinghe eens Sondaers tot het eeuwich leven upt Vaderlicke affectie wel gheschieden/ blyvende de wille ende de affectie om te straffen den Sondaer om zijne sonden? En genomen eyndelick/ dit was puyr Sociniaensch/ soudet dan terstont een grove Ketterije wesen/ te segghen/ dat God als een opperste en Souverain Heer/ wel hadde vermoghen de sonden vergheven/hadde hy ghewilt/ maer dat hy sulcx niet en heeft ghewilt/ niet om dat zijne gherechtichept hem tot het niet willen noodsaeckte/maer om dat zijne wijsheyt voordeelde sulcx ongheraden? Arme verblinde Christenheyt/ daer in dese soo clare saecken niet alleen ghelogenstraft / maer oock voor Ketterye ghescholden worden! God erberme sich over sulcke verblinde menschen.

In het derde Capittel/ seyt hy/ sprekende vande dryeenicheyt, stellen sy wel dry Persoonen in het eenich goddelick wesen, waer in hy met de rechtsinnighe Kercken schijnen te ghevoelen, maer wanneer sy in de 2. sectie seggen/ dat Christus een Sone Godts is, niet alleen door de mededeelingh van goddelicke macht en heerlickheyt, voor soo veel hy middelaer is; maer oock deur warachtighe gheneratie, soo gheven sy dit den Socinianen toe, dat hy deur de mededeelinghe van goddelicke macht en heerlickheyt, voor soo veele hy middelaer is, oock God en een Sone Gods ghenaemt wort.

Siet Leser/ hoe soecktment? De verclaringhe der Remonstranten wort hier wel uptdruckelick in dit alderswaerste poinct voor suyver en

rechtsinnich verclaert/ soo veel de principaele saecke belanght: evenwel isser noch een maer aen: Tis genoech / om de Remonst: een cladde op't lyff te werpen/ datse in dit hooftstuck pet wats hebben/ dat Socinus mede toestaet: al ghenoech om Sociniaensch te zyn: want dat wilmen doch hebben en daerop ismen upt/ om de Remonstranten/ daer deur insonderhept/ verhaet te maecken. En wat is desen Maer? Men geeft den Socinianen te veel toe. Waer in? De Socinianen seggen/ Dat Christus God is alleen door mededeelinghe van goddelicke macht en heerlickheyt. De verclaringe sept/ Dat hy God is, niet alleen in dien aensien, maer oock door waerachtighe generatie. Wat toegheven is dit? De Lutersche hebben overlangghe dit selvighe ghesustineert/ sonder dat sp daerom opt in dit hooftstuck gesuspecteert zyn geweest van Socinianisterye. Maer ist niet verre ghenoegh ghecomen in de Chzistenhept/ datmen niet verdzaghen en mach/ dat de partye toeghegheven wozdt / t'gheene haer gherechtelick toecomt behoudens de pzincipaele waerhept? O Tyzannie! dit maeckt de dispupten en questien onepndich en onsterffelick: Men is soo afkeerich van zyne partyen en wilder soo vzeemt en verre van zyn/ datmen die oock niet wil toegheven/ daerse notozelick ghelyck in hebben: En men wil de lupden binden niet alleen aen de waerhept vande saecke / maer oock aen alle de Argumenten/ die tot bevestighinghe vande saecke teghen de partye van dese of die gebzupkt wozden. Dieder een los maeckt oft ontbindt die wozt terstont ghesuspecteert over t'gheheele stuck/ wat pzotestatie hy oock daer-teghen doet. Den Remonstranten mishaecht dese maniere van doen / als deur de welcke de waerhept verraden ende de partye ongheneeselick wozt ghemaeckt. Reden moet altyt overweghen/ ende de billichept alleen moet gelden. Anders ist niet dan cryghelhept en styffsinnichept. 'Tblyckt hier. Dat Chzistus God en Gods Sone genaemt wozt inde Schziftupze ten dien aensien/ dat hy als Middelaer een Goddelicke cracht en Goddelicke macht ende heerlichept vanden Vader ontfanghen heeft/ is claer: de Lutersche hebben dit over langh ghedzeven: De Socinianen bewyjsen het beneffens haer soo sterck en overvloedich/ dat het van ons niet en kan met reden ontkendt off weerlepdt wozden; ende evenwel wilmen niet/ dat dit haer toeghestaen wozde; men wil met gewelt dat ontkent hebben. En t'is een jammer te sien en te lesen/hoemen met een hoop Schoolsche distinctien de H. Schziftupze rabzaeckt/om dese onthenninge staende te houden en een schyn te gheven. Thooft loopt een mensch om / alsmen daer op begint te denicken en een wepnich te steerooghen.

Sy en brenghen oock in dit gheheel Capittel, sept hy/ gheene nuttichey van dit Hooft-poinct der Christelicke Religie. etc. T'is waer/ 'twas niet alleen onnodigh; maer 'tsoude spottelick zyn gheweest/ hadden sp sulcx gedaen; gelyck sp in haer Tegenbericht op de Censure claer sullen aenwyjsen. Onnodigh wast. Want de selve nuttichedeu/ die te vozen upt de aenmerckinghe vande Goddelicke Natupze ghetrocken waren / die

hadden

hadden plaetse in regard van yder persoon. 't Soude ock spottelick zijn gheweest; want de nutticheden/ die in dese materie bygebracht konnen worden/ die loopen alle te samen op de Goddelichept vande Persoonen/ met op de persoonelichept/ die in't Goddelicke wesen gestelt wort. De Personelijchept selve/ dat is/ de consideratie van persoonen/ als persoonen/ can gheen nutticheyt gheven: maer de consideratie vande Goddelichept/ die in de persoonen is/ can alleen nutticheyt gheven: Want daerom moetmen de Persoonen kennen/ eeren/ dienen/ ghelooven/ gehoorsamen/ niet om datse Persoonen zijn/ maer om datse Goddelicke Persoonen sijn. Wat nu van de noodsakelichept van dit poinct vande Remonstranten gehouden wort/ can seer licht upt hare clausule of cautie/ die sy in't eynde van dit Capit. hebben gheselt/ afgheuomen werden. Sy houden dat het noodsakelick is voor een Christen te gelooven/ datter drie zijn in het Goddelicke wesen/ Vader/ Soone ende H. Geest/ maer dat niemant met reden mach of behoort gedwongen te worden/ van de selve meer te gheloven/ als God daer van in sijn H. Woort uytdruckelick verclaert heeft. Alle die ghene/ die upt pure loutere eerbiedinghe en ontsach van de Hoochwaerdighe Majestept Godes schreumen pets wes anders te bekennen ende te belijden van God de Vader/ Soone ende H. Gheest/ als 't ghene Godt daer van uytdruckelick gheopenbaert heeft/ die houden sy/ dat niet alleen voor rechte Christenen in dit deel gehouden moghen worden/ maer dat sy alderbest en alderbeplichst doen: daerenteghen/ die gheene/ die stoutelick en volghens haer eyghen vernuft/ of een deel Schoolsche Maximen/ buyten de H. Schriftuyre/ jae dickmael teghen alle reden strijdende/ van de Goddelicke Drievuldichept definitien maecken/ daer de conscientien aengebonden worden/ die houden sy/ wiese ock moghen sijn/ voor sorghelicke en seer schadelicke menschen/ die de Christenheyt met hare stoute en voorbarige decisien in een Doolhof van onnutte Disputen verwart houden/ de eenvoudighe Christenen in een afgront van verschepden dubbinghen en twijfelinghen werpen; den Atheisten stoffe gheven om met de Goddelicke Religie haren spot te drijven/ den doolenden/ om in hare doolinghen halsterrich voort te gaen/ en met contrarie even stoute en valsche definitien haer tegen hare partije te stijven/ eyndelick/ de partijschappen en bitterhepden onder de Secten oneyndich te maecken.

't Vierde Capittel passeert voor de monsteringhe.

Int vijfde Capittel wort den Remonstranten wederom niet te last ghelept/ dat sy eenighe Ketterije toestaen/ of dat sy pets bekennen off ontkennen/ dat Ketterije is; Neen. Maer alleen wert haer te laste ghelept: Dat sy handelende van Gods Evenbeeldt, daer de menische naer ghechapen is, niet en bekennen, datter eenige heylicheyt of rechtveerdicheyt in de wille des menschen is geweest. Genomen het ware so/ wat een groot crimen soude dit zijn? Edoch ontkennen het de Remonstranten? Neen. Jae/ 't is so verre van daer/ dat sy het ontkennen/ dat sy't wel uytdruckelick hier bekennen/ als sy seggben in de Latijnsche Editie/ die hier

wat volder gaet/ als de Duytsche: Dat God den mensche niet alleen met een suyver verstant, een oprecht gemoet, een vrije wille, en andere reyne affecten en genegentheden verciert heeft ghehadt, gelijck desen Doctor dese passagie aldus ghebroocken allegeert/ maer NB. Daerenboven oock genoechsaem begaeft heeft ghehadt met sodanighe wijsheyt, oprechticheyt en verscheyden ghenaede, als hem in dien staet noodigh was. Hier sal nu desen Doctor het soecken op het woort/ Gerechticheyt of Oprechticheyt: daer salmen een definitie op zijn Schoolsch over eysschen. En wie sal die gheven? Een van beyden/ off men sal van die gherechticheyt een eyghentlicke deucht maecken/ die God in Adams wille inghestortet heeft ghehadt: off alleenlick een bovennatuyrlicke Habitum, gave off hoedanicheyt/ die mede wel inghestortet zij gheweest in de wille Adams/ doch niet als een eygentlicke deucht/ maer alleenlijck tot sulcken eynde/ om deur de selve/ als deur een noodtsakelicke vereyschte hoedanicheyt/ de wille Adams bequaem te maecken/ om de bovennatuyrlicke deught van Gherechticheyt te connen pleghen en alsoo Gode te gehoorsamen. 'Teerste heeft zijn swaricheyt: want dat een dingh eyghentlick een deucht zy/ en dat het van een ander ingestort werde/ can te samen niet bestaen. Deught is onse werck. Dat in ons inghestort wordt/ is wel in ons/ maer en is onse werck niet. Het tweede hebben de Remonstranten noyt ontkent/ staen het geerne toe/ alhoewel sy meynē/ datter weynich aenghelegen is: Want wat geeft dat doch/ ofmen seyt/ dat Adam gheschapen is gheweest met een soodanighe reyne suyvere wille/ die bequaem was/ om/ van weghen hare ingeschapene cracht/ gerechticheyt te pleghen/ dan offmen seyt/ dat inde gheschapene wille van Adam noch een bovennatuyrlicke qualiteyt off Habitus inghestort is geweest, die hem bequaem maeckte/ om gerechtighe en bovennatuyrlicke werck ken te konnen doen? 'Tis de pijne niet weert/ daerom te knibbelen. De Schriftuyre decideert het oock nerghens. De twee plaetsen/ uyt Colos 1. Ephes. 4. die desen Doctor hier allegeert/ en decideren niet alleen niet dese saecke/ maer spreken selfs niet eens van Adam/ of van den eersten stant/ daer Adam in ghestaen heeft: maer spreeken alleen van den nieuwen Mensch/ dat is/ of van Christo/ of van een nieuwe Christelijcke manier en treyn van leven/ die/ by manier van spreken/ eē mensch genaemt wert; om datse den mensch als een nieuwe Mensche maeckt die dan alsoo vernieut zijnde ghesept wort gheschapen te zijn nae God dat is/ na Gods wille en welbehaghen ghefatsonneert en gheschickt: dat op Adam/ en de eerste Schepping aldaer van d'Apostel niet een ghesien wort: 'twelck niet weynigh daer uyt bevestight wert/ dat Adam noyt een nieuwe Mensche ghenaemt wort in de Schriftuyre; noch oock met recht ghenoemt magh worden: emmers is sulcx seer disputabel en twijffelachtigh. Doch hier wringt den Doctor de schoe eygenlijck niet. Die op den draet van sijn en der Calvinischen ghevoelen wacht neemt/ sal verstaen/ dat dese Doctor deur dese gherechtigheyt verstaen wil hebben een soodanighe deught en qualiteyt/ die Adam in die

sta

stant nootsaeckte goet te doen/ en hem belettede/dat hy niet en sondighde. Want ghenootsaeckt worden/ en nochtans vrywilligh ghehoorsamen kan te ghelijck wel bestaen/na deses Doctors Theologie. Waerom? Op dat hy dan soude mogen daer uyt besluyten 'tgeene tot voorstant van sijn absolute Predestinatie en Verwerpinghe dient/ te weten/ dat de oorsake of occasie/ waer deur het byghekomen is/ dat Adam soo volmaeckt gheschapen zijnde geweest/ nochtans tot sonde vervallen is/ dese eenighe ghestelt moet worden/ dat Godt hem die inghestorte gherechtigheyt / die voor hem als een Gulde toom was teghen de sonde/ onttrockē heeft of onthouden:sulcx dat Adam die toom dervende nootsakelijck in sonde vallen most: en dat God dat alsoo ghewilt heeft / op dat hy/ als de mensche soude hebben ghesondight / deur die sonde een occasie hebben soude / om sijn gherechtigheyt en barmhertigheyt aen hem te betoonen. Siet hier feylt het desen Doctor/ en alle Calvinische Predestinateurs/ die een Schakel van haere Predestinatie niet willen ontbonden hebben/ ende die sy/ al ist datse die alle willen schijnen in den Val te beginnen/ nochtans in haer hart al voor en boven den Val vast maken; ghelijck sulcx uyt dese selve Censure in het Tegenbericht claerlijck aenghewesen sal worden. De Remonstranten houden dese opinie sorghelijck/ schadelijck/ ja Godslasterlijck/ en verklaren/ dat sy daer van een schrick hebben.

Dat nu desen Doctor seyt/ dat de Remonstranten/ hoe wel sy Adam een recht verstant, een vrije wille, en suyvere affecten toe schrijven, nochtans verclaren,dat de mensche sich selven en sijne vryheyt in't gebruyck der wellusten etc. met arbeyt en pijn den wille Godes in alles moest onderwerpen, is niet/ dan een malitieuse soeckinghe. Waer een mensche verboden wort yets / daer hy een lust / treck en ghenegentheyt toe heeft/daer moet de mensche hem van 'tghebruyck des selven onthouden met vrywillighe pijne/ arbeyt en moeyelycheyt. Want anders waer de gehoorsaemheyt van sich daer van te onthouden geen sonderlinghe deucht. Ja te vergeefs soude die de mensch gheboden worden onder dreyghementen van meerder quaet. Niemant en verbiet den menschen rotsteenen of yser te eeten; om dat hy daer gheen treck toe en heeft; en 'tware geen ghehoorsaemheyt voor een mensche/ als hy hem van 'teeten van rotsteenen en ijser soude onthouden. Hy doet dat geern: en 'tcontrarie te doen soude hem pijnelijck en moeyelijck vallen. Soo steldt dan, seyt desen Doctor / de verklaring der Remonstranten een gheneghentheyt tot het quaet in den mensche selfs voor den Val. Dit is niet / dan met het woort gheneghentheyt spelen. God hadde in Adam gheschapen en ingheplant een gheneghentheyt tot alle lieflijcke ende aengename vruchten des Lusthofs: Dese gheneghentheyt zijnde natuyrlijck in Adam moest blijven in Adam/ t'tzy dat hem het eeten van alle de vruchten des Lusthofs sonder onderscheyt vryghelaten soude worden/ 'tzy dat hem het eeten van sommighe vruchten verboden soude worden. Als dan nu God Adam verbiet te eeten van den Boom der Wetenschap van goet

en quaet / soo blijft de natuyrlijcke gheneghenthept niet als een quade gheneghenthept (want 'tis de selve/ die God in den menschе gheschapen heeft:) ook niet als een gheneghenthept om te sondighen eygentlijck / maer als een gheneghenthept tot die vrucht/die Adam niet eeten konde sonder sonde te begaen. Stelt men die gheneghenthept niet in Adam/ ook na het verbodt/ wat deught van gehoorsaemhept soude het dan voor Adam geweest zijn/ hadde hy vande verboden vrucht niet gegeten? En hoe ist mogheliyck te bedencken/ dat Adam tot sonde hadde konnen beweeght worden? De Duyvel soude wel argumenten hebben moghen ghebruycken/ om hem tot het eeten van de vrucht te bewegen; maer wat kracht/ wat klem souden die Argumenten ghehadt hebben/ als in Adam gheen gheneghenthept ware ghebleven tot het eeten/ daer toe die Argumenten raden en bewegen souden? De Duyvel soude wel duysent jaren gheargumenteert hebben/ eer hy Adam beweeght soude hebben om Rotsteenen en gloepend' Yser te kauwen. Maer 'tlept met desen Doctor al weer op een ander moer/ dat hy hier in een Ketterije soeckt. Want hy wil daer wesen/ dat God den menschе eerst moste onthouden de gaven/ die hy hem hadde inghestort / eer de menschе gheneghenthept tot sondighen konde krijghen: ende volghens dien/ dat de menschе tot de gheneghenthept/en deur de gheneghenthept tot de dadelijcke sonde ghevallen is/ om dat God het soo belieft en bestuert hadde/ dat de Mensch nootsakelijck in't een en 'tander most vallen / op dat het eeuwigh beslupt van sijne Predestinatie soude plaetse hebben: en op dat/ als Calvinus sept/ God niet en soude schijnē den mensch tot een onseeker epnde geschapen te hebben. Went en keert het so ghy wilt/ daer leggen de mosselē; gelijck upt het Tegenbericht op de Censure breeder sal blijcken/en upt het navolghende Artijckel ook klaer te sien is. Want int 6. cap. sept desen Doctor / dat de Remonst: op de 2 en 3. sectie niet en bekennen eenige werckinge der voorsienigheyt of regieringe Gods in of ontrent den wille der menschen (niet alleen in het quade maer selfs ook in't goede) dan die den menschе in beyden zijn vrijheyt laet.etc. Waerom dit doch gecensureert? Nerghents anders om/ dan om datmen geen andere werckinghe der voorsienighept ontrent de wille der menschen en wil erkent hebben/ dan die den wille der menschen nootsaeckt tot het goet of tot het quaet/ op dat de absolute Predestinatie vast stae. 'Tis notoyr/ dat alles hier op loopt. De Remonstranten staen toe en bekennen seer geerne alle de werckinghen der voorsienighept Gods ontrent de wille der menschen/ die van eenigh redelijck mensch bedacht connen werden/ uptghesondert alleen die werckinghe/ die de wille nootsaeckt ten goede of ten quade; om dat sy houden/ dat alle de andere werckinghen niet alleen pdel/ maer ook spotteliyck ghemaeckt worden/ daer dese nootsaeckende werckinghe plaetse heeft. Want wat zijn ghebooden/ beloften/ smekinghen/ beschuldinghen/ clachten/ straffen/ beloninghen/ als de wille der menschen ghenootsaeckt wert? Dese hyden dringhen alleen op dit werck van nootsakinghe/ en alle andere werckinghen comen by haer

haer nauwelijcks in consideratie. Waerom? De Predestinatie moet govert in't beurst wesen: die trotteert over al. Ist wonder? De leere van dese Dordrechtsche Kettermeesters epscht het. T'kan niet anders wesen. Want een van beyden/ of God werckt in de wille der menschen/ en dan ist onmoghelijck/ dat de wille der menschen yet anders wille/ als goet: of God wil in der menschen wille niet wercken/ tsy dan onthoudende haer/ dat sy noodigh heeft om goet te doen/ t'sy haer ontreckende t'gheene sy nu alreede heeft/ en dan ist onmoghelijck/ dat de menschе yet anders wille of wercke/ dan tgheene quaet is. Daer hebt ghy't met een woort al: deucht en ondeucht/ sonde en gherechtichept; 'tkomt al en alleen van God/ na deser Doctoren Theologie. En dusdanighe eene werckinghe der voorsienighept Gods/ als vloeyende alleen upt een absolute Predestinatie der menschen tot het leven of tot de verdoemenisse/ konnen de Remonstranten niet toestaen. Ja sy houdent voor een Ketterije/ die erger is/ als opt de Manicheen of Stoici ghehadt hebben; daer deur de heylighe religie Jesu Christi stinkende wort gemaeckt by alle redelijcke en godvruchtighe menschen. En om dat de Remonstranten dusdanighe eene fatale werckinghe de voorsienighept Gods niet toe en schrijven/ daerom alleen heeftmen't op haer soo seer geladen: T'komt al upt dien hoeck: en om dat te baptizeren soroeptmen/ 't contrarie is Pelagiaens: even als ofmen niet en conde van Pelagianisterije vry zijn/ of men most erger als Manicheen en Stoisch worden; en even/ of het beter ware Manichees/ als Pelagiaens te wesen. De Remonstranten konnen haer ghenoech van Pelagij dwalinghen suyveren/ en hebben't voor desen dickmael ghedaen: want sy houden en leeren/ dat de mensch deur zijne natuerlijcke crachten niet en can weten/ willen/ of doen 'tgheene tot syn eeuwighe Salichept nodigh is. Sy staen gaerne toe die geene/ die leeren/ dat den mensch die cracht daer toe noodigh van God op nieuws moet ontfanghen. Dit ontkende Pelagius/ en daer is eyghentlijck de Pelagiaensche dwaling in ghelegen. Maer als nu de menschе uytghenade van Godt die kracht op nieuws weerom ontfanghen heeft/ soo segghen de Remonst. dat de mensch die cracht dan of wel can ghebruycken nae Godes wet en regel/ die hem voorgheschreven wort/ mits altijt de hulpe en bystant Godes by hem hebbende; of ook misbruycken: en dit is geensins Pelagiaens. Ist anders/ soo houden sy/ dat het upt is met de religie/ met loon en straf/ met hel en hemel.

In het 7 cap. Daer van de sonde ende ellendigheyt der menschen wort ghesproocken, staen de Remonstranten wel toe, sept hy/ dat alle menschen, die uyt Adam deur natuyrlijcke generatie ghebooren zijn, de eeuwighe doot en vele ellenden onderworpen zijn en berooft van de oorspronckelijcke geluckſalicheyt &c. nochtans en bekennen sy nergens, dat de tijttelijcke doot oock een straffe deser sonde is.

Hier is al weerom geen Ketterije in de verklaringhe der Remonst. maer hier ghebreeckt alleen wat/ even als in de voorgaende. Sy en bekennen

kennen niet, seyt dese Doctor/ dat de tijttelijcke doot oock een straffe der sonde is. Maer ontkennen sy't erghens? Neen. En wat apparentie/ dat sy dat souden ontkennen/ nadien de sententie/ in de welcke de straffe claer uytghedruckt staet/ dese formele woorden heeft. Ghy zijt stof, en tot stof sult ghy weer worden. Genes. 3. 19. Souden de Remonstranten wel soo blint zijn/ dat sy dat niet en souden sien/ of soo uytsinnigh/ dat sy die sententie siende evenwel noch lochenen souden/ dat de lichaemelijcke doot oock een straffe der sonde is? 'Tis waer/ sy maken gene mentie als vande eeuwighe doot en van verscheyden ellenden: Maer onder die ellenden begrijpen sy alle die ellenden/ die het leven der menschen off suyr maken/ off eyndigen/ daer op eygentlijck de eeuwige doot volght. 'Twelck sy dies te meer hebben mogen doen/ om dat deur de tijdelijcke doot veeltijts inde H. Schriftuyre een rampsaligh ellendigh leven tot de doot toe beteekent wort/ als in verscheyden passagien te sien is.

Het tweede is van ghelijcke stoffe. Sy bekennen oock niet, sept hy/ Dat de dervinghe der eerster oprechtigheyt een eyghentlijck genaemde sonde is, of eenighe straffe verdiene. 'Tis waer/ sy bekennen het niet/ sy en ontkennen't oock niet: Al hadden sy het gedaen/ sy souden de eerste niet zijn/ noch daerom Arminianen of Socinianen behoeven ghenoemt te worden. Zuinglius, een van de eerste Reformateurs/ heeft het soo verstaen/ beleden en openlijck in sijn schriften verdedight. Socinus magh het van hem gheleert hebben/ ghelijck hy bekent veele van de beste Gereformeerde gheleert en ontfangen te hebben. Sy souden oock met goede redenen het hebben moghen ontkennen: want het strijdt directelijck teghen alle reden en beschept/ dat God den mensche straffende deur beroovinghe vande oorspronckelijcke ghereghtigheyt/ die hy hem te vooren hadde ghegheven en ingheschort/ soude willen/ dat die dervinge van die ghereghtigheyt eyghentlijck soude ware: ende dat Adam alsoo van God ghestraft zijnde weerom nochtans deur die dervinghe van de gerechtigheyt by God verdienen soude een nieuwe straffe: jae dat hy deur de selve sonde ghenootsaeckt soude worden/ om niet anders te konnen doen/ als sondighen/ en sondaers voortteelen/ die deur die voortgeteelde sonde al mede weerom schuldig worden aen een nieuwe straffe/ en in haer kinderen de selve mede voortteelen. Wie en walcht niet/ als hy dusdanige eene Thelogie hoort? Men maeckt de oordelen Godes bespotteliick/ ja erger en onredelijcker/ als opt eenigs tyrans wercken ghemaeckt connen worden. Ende dese Thelogie heeftmen so lief/ datmen de Remonstranten van Ketterije suspecteert/ om datse die niet expresselijck toe en staen/ ofte om datse daer van gheen mentie en maecken. O droeve eeuwe! men kan niet bestaen met stilswijghens voor by te gaen eene so redeloose en verkeerde Theologie.

Hier by voegt nu desen Doctor/ dat de Remonstranten in de navolghende 6. sectie notoirlijck invoeren het onderscheyt, twelcke de Papisten stellen tusschen verghevelijcke sonden en doodsonden. O stontigheyt! voeren sy dit onderscheyt in/ en dat notoirlijc? 'Tcontrarie is emmers

met

met handen te tasten. De Papisten noemen eenighe sonden verghevelijcke sonden/ om dat sy houden dat die in haer selven aengemerckt van soodanighen verdienst en ghewichte niet en zyn / datse de vriendschap met Godt connen verbreken/ of dat God om de selve soude konnen den mensche syn Hemel en hemelsche erve wepgheren ; of/ gelijck dese Ketter-meester in syne Disputatie van de Dadelijcke sonde Thes. 40. selve sept/ d'welcke de doot niet en verdient/maer om syn klepnighept weerdigh is quytghescholden te worden. De Remonstranten daerenteghen segghen wel expresselijck/ dat de mindere sonden en lichte gebreken van soodanigen aerd zyn/ dat God den menschen/ die daer met behebt zyn/ niet en wil/ of niet en sal uptslupten/ na syn genadigh verbont en Vaderlijcke goedertierenheyt. Wat is dat anders te segghen/als dat Godt sulcx wel soude vermoghen te doen/ maer dat hy't niet en wil doen / en dat upt pure loutere genade en Vaderlijcke goedertierenheyt? En schoon ghenomen/de Remonstranten hadden dit onderschept gemaeckt/soude dat al mede voor een groote ketterije van desen Doctor gherekent moghen worden? Wat is doch hem daer veel aengheleghen/die voor seker weet met alle de Voordrechtse vervolgers/ dat dese distinctie de beste is/ die hem en de syne in hare Predestinatie te pas comt? want na de selve zyn alle de sonden verghevelijcke sonden/ die van de uptverkoorne ghedaen worden : en alle die van de verworpene gedaen worden / niet dan doodelijcke sonden : De sonden werden van hem nae de personen ghe-schattet en gheweghen. Twelck emmers veel erghet is/ als tgheene de Papisten segghen. Maer 'tis hem ghenoegh/ als hy alleenlijck van de Confessie der Remonstranten/ al hoewel met onrecht/ segghen magh/ datse met de Papisten wat gemeens schynt te hebben. Daer mede isse genoegh gebrantmerckt. Doch de Remonstranten spotten daer mede/ en leeren andere lupden sulcke treeken verachten/ en inde wind slaen.

'Tgheene hy voorder sept vande 7.8.9. en 10 sectie/ daer van is voor henen in't breede gheschroken/ en 'theeft niet om't lyff.

'Tgheene op't 8. Capittel wordt aenghemerckt loopt gheheel op de absolute Predestinatie/ daer om/ als om een spil en Center van de Calvinische Theologie / meest alle de Censueren loopen en drapen. Men wil dat God eenighe wepnighe menschen ter Saligheyt uptverkozen/ en dat Christus voor die alleen syn bloet ghestort heeft. Waerom? want anders soude't konnen ghebeuren hebben/ dat Christus syn bloet gantz en gaer te vergeefs soude ghestort hebben/ en dat hy dienvolgens soude hebben konnen wesen een Herder sonder Schapen/ een Coning sonder Onderseten. Indien nu dat eerste van de absolute Verkiesing onwaerachtigh is/ soo valt emmers oock het tweede : Nu 'tis seker dat de Remonstranten dat eerste voor onwaerachtigh houden: want sy en kennen gheen soodanighe absolute Predestinatie : soo moeten sy dan het tweede mede consequentelijck voor onwaerachtigh houden. De Remonstranten verstaen emmers/ dat de Verkiesinghe Godes op conditie is gheschiet. Ist soo/ daer upt volght dan noodsakelijck/ dat het ghebeuren

konde/dat Christi lijden en sterven van de menschen vruchteloos werde gemaeckt/ ofte dat Christus sterven soude voor een hoop ondanckbare menschen/ die sijne liefde niet souden willen erkennen/ noch in sodanige waerde houden/ als betaemt/ dat is/ die op de conditie niet souden willen passen. Die ongerijmthept/die den Doctor sept/dat hier upt volgt/ te weten/ dat het dan soude hebben konnen gheheuren/dat Christus een Herder sonder Schapen/ en een Koning sonder Ondersaten soude blijven/ is van seer klepne/ jae geene consideratie/ of importantie. Want schoon ghenomen/ dat sulcx waer sy/ jae dat sulcx gebeurde/daer mede soude het lijden Christi niet van minder weerde en verdienste by Godt sijn: want een weldaet blijft een weldaet/al worse veracht en verstoté. Een Koning/ die van God gestelt is/ die soude sijn en blijven een Koning/ al waer't dat hem niemant aennemen of huld en eet sweeren wilde. Somma/ dese geheele Censure dependeert van 'tpunt van de Predestinatie. Isser gheen sulcke Predestinatie/ als den Doctor ghelooft/ soo ist seecker/dat dese geheele Censure pdel en krachteloos is. Isser een absolute Predestinatie/ soo ist' seker/ dat dan Christi verdienste teenemael vernietight woort. Want de kracht en 'teffect van Christi lijden en verdienste is verwervinghe van versoeninghe Godes met den menschen. Wat versoeninghe konder plaetse hebben / daer sodanige een absolute Verkiesinghe alrede voor ghegaen was? Een van beyden/of die Verkiesinghe is van God ghedaen met een versoent of met een onversoent hert. Isse met een onversoent hart ghedaen / soo is dan de Verkiesinghe gheen werck gheweest van een Vaderlijcke hert-grondelijcke liefde. Isse gedaen met een versoent hert; wat heeft dan Christi lijden/ dat op die Verkiesinghe ghevolght is/ gedaen tot de versoeninge? 'Tis onmoghelijck te begrijpen. Isser opt een Leere gheweest/die de Sociniaensche gront heeft staende gehouden/ 'tis dese. 'Tgeene de Remonstranten verklaren/dat strijt alleen directelijck teghen Socini opinie; en dat ist ghevoelen van alle die gheene/ die de absolute Predestinatie van Calvinus verwerpen/en een conditionele alleene toestaen. Waer upt dan blijckt/hoe grooten onbeschaemthept het sy/als desen Doctor derf seghen dat het gevoelen der Remonstranten in dese saecke Socinaeus is/ en onbehoort in de Christenhept.

Op het 9. Capittel wordt hier niet aenghemerckt: wp passeren het dan mede/ als ongewraeckt en supver.

In het 10 Capittel/ sept hy/ Handelen de Remonstranten van 'tGheloove en van de Bekeeringhe, en voeghen dese twee alsoo by malcanderen, dat sy die onder den anderen vermengelen, in sulcker voeghen, dat het Geloove de goede wercken niet alleen als sijne vruchten ('twelck wy toestaen) maer ghelijck het gheheel sijn deel in sich soude begrijpen, etc. Ist niet een droevigh werck/ datmen de eenvoudighe en klare waerhept so mugge-sift/ en voor de eenvoudighe herten met een hoop Schoolsche en grilligh distinctien soo verwert/ datse niet sien konnen/ waer het eynde vast is? De Remonstranten verklaren met alle Gereformeerde Leeraers/ dat

dat niet het doode of werckeloose Gheloove/maer alleen 'tgheloove/dat deur de Liefde dadigh is/ of 'tgheloove/ dat de goede Wercken by sich heeft/ alleen de menschen rechtveerdight. Dit staet den Doctor haer ront upt toe: maer, sept hy/ niet in sulcker voeghen, dat het Gheloove de goede Wercken, als het geheel sijn deel, in sich soude begrijpen. Maer wat is dat te seggen? Kaetter na. O Schoolsch spiegel-vechterij! De goede Wercken moeten buyten alle twijffel by 't Gheloove zijn/'tgae hoe't gaet. Als dieder niet by en zijn/ soo ist een doot Gelove/ dat niet rechtveerdighen kan. Maer sy moetender niet anders by zijn,sept hy/ als vruchten van 'tGheloove. Soo seggben de Remonstranten datter de wercken by zijn/ en anders niet. Sy seggen, sept hy/dat de goede Wercken daer by moeten wesen, als een deel by 'tgheheel. Waer doch? Siet en soeckt de gheheele verklaringe der Remonstranten deur; ghy en sult dit nergens binden. 'Tis niet dan een ydele consequentie/ die desen Doctor maeckt sonder reden/ sonder schijn/ jae teghen de expresse woorden van de Declaratie der Remonstranten/ die 't Geloove niet anders aen en merckt/ als een vruchtbare baermoeder/ en als een fontepne en spring-ader van de goede Wercken/ als in de 2 sectie van dit Capittel / en in de 2 van't 11. Capittel/ en verscheyden andere klaerlijck uytgedruckt staet. Men wil met kracht en ghewelt ghelooft hebben / dat de Remonstranten in dit punct/ als in een fondamenteel punct van de Reformatie/ onsuyver zijn: van haer gevoelen wilmen een Sociniaensche en Paepsche dwalinghe maken. Maer te vergeefs. 'Tsal blijcken als den dagh in de Refutatie van de Censure/ hoe blauwe en maghere grillen van distinctien en suspicien van dese Doctoren daer toe ghebruyckt worden. De Remonstranten wenschen niet liever/ dan dat redelijcke luyden de Censure hier over selve lesen: Wat gelt'et/ of sy sullen moeten bekennen/dat sy in een labyrinth sijn gheweest/ en datse niet en konnen begrijpen / wat de Doctoren seggben willen. 'Tkomt op een quæ en quà, op een quatenus, dat is/ op een subtile imaginatie aen/ die de eenvoudighe vrome luyden soo wel verstaen/ als een koe Spaensch of Italiaensch. 'Tschijnt/ jae 'tblijckt/ dat dese luyden voor de recommandatie van goede Wercken soo vervaert zijn/ als voor de Pest. 'Tis terstont te veel van de goede Wercken gheseyt en gheprceckt. Men wil 't Gheloove alleen hebben; dat is't ghemackelijcke kussen/ daer op men sich selven en andere oock in't midden van de sonden koestert en in't slaep wieght: En nochtans/ om geen vpandt te schijnen van de goede Wercken/ sept men/ quansups en pro forma, dat die by het Geloove altijt zijn moeten. Hierentusschen soo sietmen/ dat van't Geloove niet en wort gemaeckt/ dan een sterche en stoute inbeeldinghe / datmen een ghenadighen God heeft/ hoemen oock leeft. Die dese inbeeldinge alder-sterckst maken kan / al waer't schoon de godlooste mensch ter werelt/ die staet wel met God; die verseckertmen den Hemel en de Saligheyt: noch doot noch doodelijcke sonden konnen sulcken persoon scheydé van de liefde Godes: Hy vaert van mont té Hemel: 'Exempel van dé Moordenaer aen't Cruys is't eerste

en't laetste/ datmen tot dien eynde in de mont heeft/ en daer mede men/ wie hy oock sy/een hart onder den riem steeckt. Dit houdē de Remonstranten voor een seer sorgheliicke leere/ daer deur hupdens daeghs veele duysenden worden gheabuseert en mislept tot nadeel van haere eeuwige Salighept en welvaren. De goede God erbarme sich over de onnosele en eenvoudighe.

De beschrijvinghe van't Gheloove / die in't elfde Capittel van de Declaratie ghedaen is/ smaeckt desen Doctor al mede niet. 'Tis geen wonder : Sy loopt op gheen absolute Predestinatie. 'Tooghemerck van't gheloove wort niet gheselt de speciale en absolute verkiesinghe: daer wilmen wesen. Sy perst en dringt oock de menschen al te seer tot goede wercken : daer wilmen niet aen : Wat na goede wercken riecht dat is Sociniaensch. Een groote eere/ seecker/ voor Socini leer. Maer de beschrijvinghe is oock strijdich, sept hy / teghen het ghevoelen van alle de ghereformeerde kercken: Gheuomen 'tware soo / ist niet een groote schande / dat gherefotmeerde Leeraers met dit argument vechten en hare partijen odieus soecken te maecken? De Papen seecker hadden meerder recht / om te verwerpen en stinckende te maecken al wat van Lutherus en andere in't begin van de reformatie bygebracht wierdt/ om dat het street met het ghemeen gevoelen van alle de Paepsche kercken. Maer het contrarie sal hierenboven wel betoont worden en blijcken in het Teghenbericht op de Censure over dit poinct. Wy bidden daerentusschen den Leser alleen te willen lesen in dit elfde Capittel van de Declaratie der Remonstranten de beschrijvinge des geloofs / die aldaer gedaen wort/ daer van de vier Censores selve in hare Censure dese verklaringhe doen: Indien wy alle de leden van dese beschrijvinghe aenmercken, so bekennen wy dat daer in niet en is begrepen, 'twelck recht verstaen zijnde niet waerachtich is (soo hout de Latijnsche Censure) en den woorde Gods conform. noch meer: dat oock het merendeel van die dinghen, die het gheloove en het recht vertrouwen op Christum aengaen, niet qualijck en worden verklaert. Overleest dese woorden/ Leser / en oordeelt dan wat van dese Censure te houden sy.

Hier staet oock aen te mercken, sept hy/ dat de Remonstranten nergens ghewach maecken van Christi verdienste, of gherechticheyt, daer het gheloove soude op steunen. hoe? beschrijven sy't gheloove niet uytdruckelijck aldus/ dat het is een waerachtich en vast vertrouwen op Christum, deur 'twelcke niet alleen toegheslaen en vast ghehouden wort, dat de leere Iesu Christi waerachtich en Goddelijck is, maer deur 'twelcke wy ons gheheel en al verlaten op Iesum Christum als onsen eenighen Propheet, Hoghepriester en Koning ? Ja trouwen. Nu die op Christum/ als sijn Hogepriester/ sich gheheel verlaet/ steunt die niet op Christi verdienste en gherechtigheyt? Hoe kan't anders zijn? Want Christus is onse Hoghepriester deur waerachtige verdienste en kracht/ als uytdruckelijt van de Remonstranten in haere verklaringhe gheseyt wort in't 8. Cap. sect. 9. Hier upt kan nu lichtelijck afgheuomen werden/ met wat recht desen Doctor

toꝛ ſept/ dat het gelove der Remonſtranten ſteunt alleen op de volbꝛenginghe der geboden Chꝛiſti. Wie hooꝛde opt ongerijmder tael? 't Gelove ſteunt alleen op de onderhoudinghe der gheboden Chꝛiſti: 'Ter contrarie ſegghen de Remonſtranten/ de onderhoudinghe der geboden Chꝛiſti ſteunt alleen op't gheloove / als de bꝛucht op haeren boom: en bepde 'tgheloove en de onderhoudinghe der gheboden Chꝛiſti ſteunen alleen op Gods ghenadig en barmhartig verbont / dat hp met de ſondaers deur Chꝛiſtum ghemaeckt en verſeghelt heeft; teghengheſtelt teghen 'tverbont der wercken/ daer geen ghenade / gheen vergheving plaetſe heeft. Daerom als deſen Doctoꝛ terſtont hier op upt roept: Wee den menſche, ſoo hy geen andere trooſt noch ſeeckerheyt ſijner ſalicheyt, als de volbrenginghe der gheboden Chriſti, en heeft, aenghe ſien hy ſich nimmermeer en ſal konnen verſekeren, dat hy alle de geboden Chriſti, ſoo dat behoort, heeft onderhouden: als hp/ ſeg ick/ dus uptroept/ ſoo ſchermt hp inde lucht. Want wie ſept dit? Ten ware dat hp wilde ſegghen/ dat de onderhoudinghe der gheboden Chꝛiſti niet eens in conſideratie moet komen bp de ghelovighe/ om daer upt/ volghens het ghenaden verbont/ de alderminſte trooſt en ſeeckerhept van haere ſalighept te ſcheppen. Is dat de meninghe/ ſoo roepen de Remonſtranten: Wee over den Doctoꝛ/ wee over alle zielen/ die ſonder/ of bupten dat ghenaden verbont / ten aenſien dat het oock hepligbe wercken verepſcht om ſalig te woꝛden/ eenighe vaſte trooſt of ſeeckerhept harer ſalighept ſoeken. Al het gheloven / al het vertrouwen op Chꝛiſti verdienſte is een bloot/ doot en dodelijck vertrouwen/ alſt afgheſondert is van de onderhoudinghe der gheboden Chꝛiſti/ en/ als Jacobus ſept / deur de goede wercken niet volmaect en is. 'Tis verloꝛen vertrout: de gehooꝛſaemhept/ of emmers/ als de ghehooꝛſaemhept niet ghepleegt kan woꝛden/ een reſolutie en vaſt opzet van te ſullen ghehooꝛſamen/ moet bp't ghelove zijn/ ſal't ghelove een levendig ghelove zijn/ en krachtig om te trooſten. Al had ghp een vertrouwen/ dat ghp berghen kont verſetten/ ſo ſout ghp doch niet weſē bp God/ als ghp ſonder liefde waert. Chꝛiſtus is oock geen Heplant vooꝛ die looſe en loſſe gelovers: in Chꝛiſto en gelt noch beſnijdinghe/ noch Jode noch Gꝛieck / noch man noch vꝛouw/ maer alleen een nieuwe creatuꝛe/ de onderhoudinge der geboden Chꝛiſti/ en 'tghelove/ dat deur de liefde krachtig is: hp is een ſaligmaecker of een Autheur der ſalighept ghewoꝛden allen/ die hem ghehooꝛſamen. Wat wp ons ſelven anders inbeelden/ dat is niet dan wint. So wy ſegghen, gheloven of vertrouwen/ dat wy gemeenſchap met hem hebben, en wandelen in duyſterniſſe, ſo liegen wy, en de waerheyt is in ons niet: maer iſt dat wy in den lichte wandelen, ghelijck hy in't licht is, ſo hebben wy gemeenſchap met God, en Chriſti bloet reynigt ons van alle ſonden: Sonder heyligheyt ſal niemant den Heere ſien: alle, die de hoope hebben van God te ſullen ſien/ die reynighen haer ſelven, gelijck God reyn is. Te ſeggen/ dat niemant ſich en ſal emmermeer konnen verſeeckeren/ dat hp alle de gheboden Chꝛiſti/ ſo dat behooꝛt/ heeft onderhouden/ is onder dubbel-

sinnige termen de Godloosheyt plumpstrycken en liefkosen. De woorden/ so dat behoort, konnen so ruym en breet genomen worden/ dat het buyten twyffel is: sy konnen ook so genomen wordē/ datse een schandelicke en schadelycke sin hebben. Niemant eyscht een volkomē schoolsche of Arithmetische onderhoudinghe der geboden/die alle swackheden / gebreecken en imperfectien uytsluyt: 'Tis klaer dat God in ghenade en barmhartigheyt met ons handelen wil om Jesu Christi wille: Maer onder dat pretext moetmen niet voeden een sotte inbeeldinge/dat men met God wel staet/ als wy alleenlyck ons selven voor laeten staen/ dat alle onse sonden ons vergheven zyn/ al ist dan dat onse conscientie ons beschuldigt, dat wy niet alleen teghen alle de ghebode n Godes swaerlijck ghesondigt, ja der selver geen ghehouden hebben, maer dat wy oock noch steets tot alle boosheyt gheneghen zijn, en niet en hebben dan een kleyn beginsel van de ghehoorsaemheyt, die God van ons eyscht. Wee den genen/ die den armen menschen dese kussens onder de elleboghen leggben. Sy zyn oorsaeck dat sy een dodelycken slaep veeltyts slaepen / en in haere sonden sterven en verderven. Dat bloet sal van hare handen gheepscht worden.

Tgeene in de 3. 4. 6. en 7. sectie ghehandelt wort, dat gaet, sept desen Doctor/ de vijfartijckelen aen, en wijst daerom den leser tot zijne Censure. Wy passeren dat dan mede / en wijsen den leser tot het Teghenbericht/ dat op de Censure haest volghen sal. Alleen, sept hy/ Dient hier, als een nieuwe seer sorgelijcke dwalinghe, aengheteeckent, dat de Remonstranten in de 6. sectie sulcke menschen onder de wedergheboorene tellen, inde welcke de inghewortelde ghewoonte van sondighen en de veroude aencleventheyt van dien noch plaese houdt, die de schriftuyre voor sulcke niet en kent: welcke een ruyme poort is tot godloosheyt. Dit is emmers een notoire/ja malitieuse verdraepinge van de woordē en van den sin vande verclaringe der Remonstranten. De Remonst. seggen/dat nademael diegene, die nieuwelincx tot het gelove gebracht worden, gemenelijck met de gewoonte van sondigen behangen zijn, en derhalven het veeltijts gheschiet, dat het toestemmen van de waerheyt, hoewel het vast, wel bedacht en weghegront is, nochtans de ghewoonte van sondighen, die deur het daghelijcx en langduyrigh plegen van de sonde seer diep gewortelt is, niet soo terstont geheellijck wegh en werpt: dat daerom drie-erley trappen of soorten van boetveerdige of wedergheborene menschen/ dat is (NB) van menschen die deur den Geloove goede Wercken doen, konnen gheteelt worden. Is dat te seggben/ dat de ghewoonte van sondighen inde wedergheborene menschē noch plaetse of d'overhant heeft? Trouwarie volghter upt dat de ghewoonte van sondigen/ die in de wedergeborene voorhenen is gheweest/ geen plaetse/ dat is/ geen overhant meer in haer heeft; maer dat sy de selve breken en winnen/ alhoewel soo terstont niet/ datse het sonder pyne/ arbeyt en teghenworstelingh van de inghewortelde ghewoonte doen. Dat dit den sin is van de verklaringhe blyckt upt de trappen of soorten/ die aldaer van de Remonstranten beschreven worden

den. Want vande aldereerſte ſoorte der ghener/ die beginnen, ſegghen ſy uptdruckelickelijck/ datſe de ghewoonte breken/ temmen ende t'onderbrenghen/ maer dat ſy het doen met groote moeyte/ arbeyt/ worſteling en ſtrijt des vleeſches. Die temmen/ breken en t'onderbrenghen de ghewoonte/ heeft in die de gewoonte noch plaets/ dat is/ d'overhant? En wat iſſer klaerder als dit? Of meent deſen wijſen Doctor/ dat de geene/ die eerſt bekeert worden/ terſtont op een ſtel en ſprong ſo broom en godbruchtigh ghemaeckt worden/ als offe jaren en daghen de godbruchtichept hadden ghepractiſeert en gheoeffent. *Nemo repente fit peſſimus: nemo repente fit optimus:* niemant wort op een ſtel of ſprong noch de argſte noch oock de beſte. Ende ghenomen/ de Remonſtaranten hadden gheſept/ dat de veroude aenkleventhept van de ſonde noch in ſommighe wedergheborene/ te weten die eerſt bekeert worden/ plaetſe hout/ oude hy dat niet konnen verdouwen? Waerom doch niet? Sijne leere aet hem emmers toe wel andere kemelen deur te ſwelghen. Want die jout ſtaende/ dat niet alleen in ſommighe nieuwelijck tot het gheloof ekeerde ſondaers/ maer in alle wedergheborene menſchen niet dan kleyie beginſelen der ghehoorſaemheyt plaetſe hebben: dat ſy alle vleeſchelijck ijn en verkocht onder de ſonde: dat ſy niet en doen tghene ſy willen: jae at ſy doen tghene ſy niet en willen: dat de booſheyt haer altijt aenhangt: dat are conſcientie haer beklaeght, dat ſy ghene van alle de gheboden Gods nderhouden hebben, en noch ſteets tot alle boosheyt gheneghen zijn, dat ſy i dodelijcke ſonden vallende evenwel wedergheboren en uytverkoren kineren Gods zijn en blijven. Wat dunckt u/ leſer/ die deſe harde broken auwen kan/ en hem ſtoot aen tgene de Remonſtranten verklaren/ upt zeeſe/ dat de poorte van godlooſhept daer deur ruym opengedaen ſou: werden/ ſwelght die niet gheheele kemelen deur en ſift een mugghe?

Sy durven oock ſeggen, ſept hy voorders/ Dat ſulcke menſchen konnen ekeert worden van de welcke den Apoſtel. Heb.6. 4. ſegt, dat het onmoelijck is, dat ſy tot bekeeringhe worden vernieuwt, dat is, die teghen den . Geeſt ſondighen. Iſt niet een groot crimen dit te durven ſeggen? Sy gghen het noch/ en braeghen den Doctor: Eerſtelijck/ wie hem ſoo out en onbeſchaemt maeckt/ dat hy durft ſegghen/ dat deur die ghene/ ier den Apoſtel van ſpreeckt/ verſtaen worden ſoodanighe/ die teghen n H. Geeſt ſondighen? Waer upt ofte waer mede ſal hy doch ſulck n ſtout ſeggen bewijſen? Ten 2 waerom ſpreeckt hy doch alleē van ſimle bekeeringe? Den Apoſtel ſpreeckt emmers van *πάλιν ἀναναινίζειν*, t is/ van wederbekeeringhe; een teecken emmers/ datſe eens bekeert i vernieut ſijn gheweeſt/ en met ſulcke eene bekeeringhe en vernieuinghe/ als de wederbekeeringhe ofte wedervernieuwinge medebrenen ſoude/ die den Apoſtel hier ſept onmoghelijck te ſijn. Dit behooremmers hem beweecht te hebben/ om met ſoo ſtout te ſegghen/ dat er van de ſonde inden H. Geeſt gheſproken wort: Want die eens bekert ſijn/ die en connen nemmermeer/ na ſijne leere/ tot die ſonde verllen. En by aldien datter verſtaen worden lupden/ die eenmael recht

ſijn

ſijn bekeert gheweeſt/ hoe iſt moghelijck/ dat hy niet en moet toeſtaen/ datſe dan wel wederom niet alleen konnen / maer moeten bekeert worden ? want die eens bekeert ſijn konnen/ nae ſijn leere/ upt de bekeeringhe nemmermeer/ noch gheheelijck/ noch eyndelijck/ verballen. Ten 3. wat reden isser doch/ waerom hy de Remonſtranten cenſureert/ dat ſy durven ſegghen / dat deſe lupden noch konnen tot bekeeringhe vernieut worden ? Iſt om dat den Apoſtel ſept/ dat het onmoghelijck is ? Dat ſchijnt wat/ maer 'tis notoir/ dat de maniere van ſpreken / 'T is onmogelijck, dickmael in de Schriftuyre/en by ons in de gemeene wandelinghe gebruyckt wort/ als men te kennen wil geven/dat pets ſeer ſwaerlijck can ghebeuren.

Int 12. Capittel wort den Remonſtranten wederom niet aengeſept/ dat ſy pets bekennen ofte ontkennen/ dat Ketterſch is; maer alleenlijck wort van hun gheſept/ Dat ſy ghenoech te kennen gheven, dat ſy met de Socinianen ende Wederdooperen ghevoelen, dat de Wet der zeden in't O. Teſtament in ſulcker volcomenheyt door Moſen en de Propheten niet en is voorgheſtelt, als Chriſtus ons de ſelve int N. Teſtament uytgheleght heeft. De Remonſtranten vraghen/ 1. Waer mede ſy ſulcks genoegh te kennen gheven ? Sy en gheven daer van het alderminſte teecken niet. 'Tis haer de pijne niet weerdt geweeſt/ daer over pemant ſtoffe van bedenckinghe te gheven. Ten 2. ghenomen t'ware ſoo / ſoude daerom ſulck haer gevoelen Sociniaenſch ofte Wederdooperſch weſen? T'is het eenparick ghevoelen gheweeſt van meeſt de gheheele oude Chriſtenheyt. En wat ſoude doch van hun met meerder ſchijn gheſept en verdedicht hebben connen worden / in conformiteyt van de gheheele antiquiteyt ? Daer is emmers niet claerder/ als dat de Heere Chriſtus veele dingen afgheſchaft en verboden heeft/ die nae de Wet Moſis gheoorloft en by toeghelaten wierden. Volghens dien/ ſo is de Wet Moſis geduyrende het O. Teſtament in ſulcken volcomenheyt niet voorgheſtelt noch gepractiſeert/ als ſy in't N. Teſtament uytgelept is van Chriſto/en van de Chriſtenen/onder verbeurte van hare Salicheyt/gepractiſeert moet worden. Doch de Remonſtranten / hebben hier over niet willen twiſten / ſoo doenſe noch niet: ſy laten gaerne hier over haſſebaſſen en hardebollen de Doctoren inde Schoolen; die hebbē doch niet anders te doen: maer beclaghen de jonghe jeught / die met ſoodanige queſtien en diſputen daer nae de Predickſtoel en de Kercken in brant ſteken/ liever ſiende dat de Gemeenten/ hoe bloeyende die oock ſijn mogen/ daer om in twiſt en tweedracht comen/ als dat ſy verleeren ſouden t'ghene ſy in de Schoolen onvoorſichtich inghedroncken / en van hare diſputeer ſuchtighe Meeſters eens gheleert hebben.

Maer, ſept deſen Doctor noch voorders/dit ſelve verclaren ſy oock duydelijck in het gheheele 13. Capittel, daer inne ſy noch eenige andere gebo den Chriſti verhalen, die ſy ſegghen, dat benevens de gheboden in't voorgaende Capittel uyt de Wet verclaert noch noodich ſijn, als daer is, het ver loochenen van ons ſelven, de teghenwoordighe werelt niet lief te hebben,e

he

het cruyce Christi te draghen, al of deſe dinghen den Voorvaderen int O. Teſtament niet en waren gheboden. Gelt deſe Cenſure tegen de Remonſtranten/ ſoo geltſe dan mede teghen Calvinum, die behalven de verclaringhe der gheboden inde Wet Moſis begrepen/ een byſonder Capittel gemaeckt heeft in't boeck van zijne Inſtitutie/ van de verloochenınghe onſes ſelfs/ende t'ghene daer van dependeert. Doch ſchoon ghenomen/ Calvinus hadde dat niet gedaen/de Remonſtranten evenwel ſouden t'ſelvighe hebben moghen doen; niet jupſt / om daer mede te keunen te ghéven/ veel min om dupdelijck te verclaren/ gelijck deſen Doctor ſtoutelijck affirmeert/ dat deſe gheboden niet en ſouden connen begrepen worden onder de gheboden van de Wet / als pemant by conſequentien de meeninghe van de Wet verhandelen ſoude willen; maer alleen/ om dat die gheboden nerghens uptdruckelick in het gheheele O. Teſtament ghevonden worden/ en van Chriſto alleen in den Euangelio voorghedraghen ſijn gheweeſt met deſe expreſſe woorden: Soo wie mijne Diſcipel wil ſijn, die verloochene hem ſelvē, neme zijn cruys op hem en volghe my nae. Mat. 16. etc. De queſtie / of deſe gheboden mede den Voorvaderen in't Oude Teſtament ghegeven ſijn/als hun de Wet gegeven is/ achten de Remonſtrantē nu ter tijt/ onder de Chriſtenen/ onnodigh/ onnut/ jae overtolligh. T'is voor de Chriſtenen genoegh/ dat ſy weten/ dat die gheboden nu van hun ghehoorſaemt moeten worden/ willen ſy Salich worden / t'ſy dat die onder de gheboden van de Wet mede begrepen ſijn gheweeſt/ al ſijnſe niet uptgedruckt/ t'ſy datſe daer onder noch begrepen noch verſtaen ſijn gheweeſt. De Remonſtranten houden deſe Diſputen pijnbancken voor de eenvoudighe.

Maer het eynde, ſept hy/ Waerom de Remonſtranten dit met den Socinianen (hy moeſte ſegghen met meeſt alle de Outvaders) drijven, is, om daer door te leeren, dat Chriſtus een nieu Wetghever is, gelijck Moſes. Genomen dit ware het eynde ende t'ooghemerck der Remonſtranten gheweeſt/ ware dat ſoo vreemt geweeſt/ als deur het woort Wet alleen verſtaen wordt een Regel/ nae welcke mien ſchuldigh is te ghehoorſamen? Wort het Euangelium ſelve niet een Wet des Geloofs genoemt. Rom. 3. 27? Sept Chriſtus ſelve niet tot ſijne Jongeren/ dat hy hun een nieu Gebodt geeft? Noemt hy de gheboden/ die hy hun geeft/ niet ſijne Geboden? Druckt hy haer niet in/ dat hy haer ſijne Geboden geeft? Sept hy niet; Ick, Ick, Ick ſegghe u luyden als macht hebbende, om Wetten te ghéven? belaſt hy haer die niet te doen/ te houden/ en te bewaren? Belooft hy haer niet een eeuwighe vergheldinghe/ indienſe die ghehoorſamen/ en dreycht hy haer niet een eeuwighe ſtraffe / indienſe ongehoorſaem ſijn? En wat is doch dit anders/ als een nieuwe Wetgever te ſijn? En als den Schrijver totten Hebreen int 3. Cap. Chriſtum noemt een Apoſtel en hooge Prieſter van onſe belijdeniſſe, die getrou is gheweeſt den ghenen, die hem geſtelt hadde, ghelijck Moſes in ſijn gheheele huys getrouw is gheweeſt; jae als hy ſept/ dat Moſes als een Dienaer getrouw is geweeſt, en Chriſtus als den Sone, etc. Geeft hy niet claer ghenoegh te kennen/ dat

Chriſtus niet alleen een Wetghever/ maer oock een heerlijcker Wetgever is gheweeſt/ als Moſes? wat onghherijmthept is hier doch in?

Deſe/ ſept hy: Dat dan het Verbont, dat hy met ons ghemaeckt heeft, oock een Verbont der wercken ſijn ſal, door welcker onderhoudinghe wy de Salicheyt moeten vercrijghen. Dit ſijn niet/ dan odieuſe en dubbelſinnighe termen. Want deur t'Verbont der wercken can verſtaen worden een ſoodanigh Verbont/ dat ons verbint/ niet alleen te gelooven/ maer oock goede wercken te doen en Chriſti gheboden te onderhouden/ willen wy Salich worden; volghens dien/ na t'welcke wy niet ſullen noch konnen Salich worden/ ten ſy wy goede/ heylighe/ en rechtveerdighe wercken doen. Is dit den ſin van deſe woorden/ ſoo ſeggen de Remonſtranten/ en ſullen het ſegghen ſoo langhe ſy adem in haer lijff hebben/ dat het Verbont/ dat God in Chriſto met ons opgherecht heeft/ oock een Verbont is/ daer in ons heylighe Wetten gegeven en goede Wercken gheboden worden/ ſonder welcker onderhoudinghe en betrachtinge wy de Salicheyt niet ſullen noch konnen vercrijghen/ volghens t'gene dat inden Brief tot Titum 3. Cap. v. 8. Dit is een getrou woort en ick wil dat ghy dit ſterck drijft, dat die ghene, die aen God ghelooft hebben, ſorghvuldigh ſijn de goede Wercken voor te ſtaen: want deſe ſijn goet en den menſchen nut of vorderlijck; want ſonder Heylicheyt en ſal niemant den Heere ſien. Heb. 12. 14. Maer deur 't Verbont der wercke kan oock verſtaen worden de Wet Moſis/ of een ſoodanigh Verbont/ deur t'welcke den menſch ſtrijcks verbonden wort tot een volcomene en ghedurighe ghehoorſaemheyt/ ſonder eenighe de alderminſte ghenadige quijtſcheldinghe/ conniventie oft oogh-luyckinghe. Is dat de meeninghe/ ſoo bekennen de Remonſtranten ſeer gaerne/ dat ſulcx verre van haer gedachten en ooghmerck is. Want waer verghevinghe/ waer toerekeninghe van ghere chtichept plaetſe heeft/ daer heeft ghenaede plaetſe. Waer genade plaetſe heeft/ daer heeft ſulck werken gheen plaets; want anders waer wercken gheen wercken, Rom. 11. 6. Want die werckt, ſept Paulus Rom. 4. 4. die wort het loon uyt ſchult ghegheven: maer die Ghelooft die wort het uyt ghenaden toegherekent.

In't 14. Capittel ſept hy/ daer de Remonſtranten het Ghebedt Chriſti verclaren, wort de Ketterije Vorſtij, dat Godt met ſijn weſen alleen in den Hemel woont; in de 4 Sectie bewimpelt: Hoe ſoecken't? Seggben de Remonſtranten erghens/ dat God met ſijn weſen alleen inden Hemel is? Neen: dit derfmen haer niet aen ſeggen. T'ſal oock nergens blijcken; maer t'wordt bewimpelt, ſept den Doctor/ ſonder te ſeggben/ hoe? Die deur een bril van ſuſpicie ſiet/ die en ſiet gheen dinck ſoo 't is: T'is al voor ſijn ooghen gheveruwt/ bewimpelt/ hoe ſchoon/ hoe ſuyver/ hoe eenvoudigh het ſy. Durfde den Doctor/ hy ſoude mede wel ſegghen/ dat in het Ghebedt Chriſti/ als hy belaſt te bidden: Onſe Vader, die du in de Hemelen biſt, de Ketterije Vorſtij mede bewimpelt is. En wat reden van bewimpelen hadden hier doch de Remonſtranten? connen ſy in hare verclaringhe wel anders ſpreken/ als de Heere Jeſus haer hadde voorghegaen? Nu die hadde emmers leeren bidden; Onſe Vader/ die

du in de Hemelen biſt: Soo moeſten dan de Remonſtranten in conſormitept van die woorden ook anders niet verclaren/ als hoe en waerom Chriſtus ſept/ dat Godt inden Hemel ofte in de Hemelen is. Souden ſy daer in hare corte verclaringhe hebben gaen ſegghen/ dat alhoewel Chriſtus aldus ſpreeckt/ Godt nochtans met ſijn weſen ſoo wel in de Hel als in den Hemel is/ ſo wel in de ſtinckende cpoolen/ als in het Hemelſche Palays/ ſo wel in Afgodē en Duyvelen als in de Heylige Enghelen? hoe ſoude dat gheſloten hebben ende ghepaſt op Chriſti woorden? De Catechiſmus ſept ſeer wel/ dat deſe woorden alleen daerom van Chriſto daer by ghedaen ſijn/ op dat wy vande Hemelſche Majeſteyt Godes niet aertſch noch nederichs of ſlechts (als de Latijnſche text heeft) en ſouden dencken. Soo doende ſoudemen t'contrarie hebben ghedaen. Doch waer toe hier van veel ghepept? Leſer/ leeſt de verclaringhe der Remonſt: en ghy ſult taſten connen/ dat dit niet dan een malitieuſe ſoekinghe is. Soo is ook t'gene volcht. In de 10. ſectie en leeren ſy maer bidden, ſept den Doctor/ om vergevinge vande dadelijcke ſonden, die wy oyt begaen hebben, ſonder dat ſy vande overblijſſelen der Erfſonde oft vande inwendighe quade gheneghentheden, die ons noch aenhanghen, eenich ghewach maecken. O ſotte en botte Cenſure! de inwendighe quade geneghentheden/ die deſen wijſen Doctor de overblijſſelen vande Erfſonde noemt/ ſijn dat gheen dadelijcke ſonden? ſept den Doctor neen/ ſoo ſijn't emmers dan de Erfſonde ſelve: maer hoe ſijn't dan overblijſſelen van de Erfſonde? want de Erfſonde is emmers in ſijn gheheel ghebleven in alle menſchen: Anders ſoude de menſch ten deele alleen in de Erfſonde ſteecken/ en ſoude te bedencken mogen ghegheven worden/ wat deel van de Erfſonde uptgheroept/ en wat deel daer van in den menſchen overghebleven zy: 'twelck veele omgherymde vragen ſoude medebrenghen. Sijn't overblijſſelen van de Erfſonde/ om datſe upt de Erfſonde in de ziele/ als roock en damp upt een ſiedende pot/ optrecken/ ſoo ſijn't dan emmers dadelijcke bruchten vande Erfſonde/ die hy verſtaet dat altijt in ons overblijven: ſoo connenſe dan mede begrepen worden onder de ſonden/ die hy wil dat de Remonſtranten ſeggen/ dat in dit ghebedt van Godt alleen afghebeden worden. Verſtaet dan doch den Doctor deur de overblijſſelen van de Erfſonde/ de Erfſonde ſelve/ ſoo bekennen de Remonſtranten/ dat ſy daer van in dit Ghebet geen ghewach en hebben gemaeckt: Want de Erfſonde houden ſy met Zuinglio voor geen eygentlijcke ſonde/ die den menſch van nieus ſchuldich maeckt aen Gods toorn. Sy meenen ook niet/ datſe voor een eygentlijcke ſonde van den Doctor ghehouden can worden/ alſo hy verſtaet/ dat het een ſtraffe van de eerſte ſonde is. Nu een ſtraffe vande ſonde can emmers gheen ſonde ſijn/ off God is oorſaeck van de ſonde: Want Godt is van wien de ſtraffe comt. En wat apparentie/ dat de Heere Jeſus hier van andere/ als van dadelijcke ſonden/ die doch alleen onſe ſonden ſijn/ ſoude ſpreecken? De reden/ die der bygevoecht wort/ heeft emmers wel anders te kennen; Gelijck wy vergevē onſe Schulde-

naren. Of soude den Doctor wel meenen/ dat onder de schulden/die wp onsen naesten vergheven/ oock begrepen is de Erfsonde/ dat is/ de inwendighe quade ghenegenthept/ die welcke die gene/ die ons misdoen/ van Adam aengheerft hebben? O sotichept! wie van de dupsenste Chzisten mensche denckt hier om / als hp dit Gebedt biddet?

Int 15. Cap. sept desen Doctor/ daer van de bysondere beroepen gesproocken wort, en wort het ampt der Kerckendienaren niet uytghedruckt, oft om dat sy het selve voor gheen bysonder Goddelijck beroep des N. Testaments en houden &c. Oft om dat sy dese beroepinghe met den Libertinen niet voor altijt duerende of noodich en houden. Wie sach opt grover t'sp onbeschaemthept / t'sp achteloosheyt? De Remonstranten / spzeeckende vande bysondere beroepinghen / hebben alleen exempelsche wyse eenighe wepnighe beroepinghen uptghedzuckt en daer bp verstont ghedaen / & cætera: refererende haer wel expzesselijck tot die bysondere beroepinghen / daer van in de verklaringhe vande Thien gheboden ten deele ghehandelt was. Nu siet/ bidde ick u/ tens nae die verklaringhe over het vyfde Ghebodt; daer staet wel uptdzuckelijck / dat onder de naem van Ouders of Vader en Moeder begrepen wozden / niet alleen die Ouders / die dien naem epghentlick dzagen/ maer oock alle andere / die over ons ghestelt syn ende eenigh opsicht off ghebiet over ons hebben/ als Heeren/ Vooghden/ Meesters/ en/ noteert wel/ Herders en Ouderlinghen. Wat kander claerder ghesept wozden? Voeght hier nu/ bp dat de Remonstranten oock een gheheel Capittel van t'ampt der Leeraren in hare Confessie ghestelt hebben/ daer in sp wel expzesselijck mede verclaert hebben / dat het een ampt en bedieninghe is/ t'welcke Godt heeft gheozdineert/ dat somnighe personen opghelept en van hun waerghenomen soude wozden; niet hier of daer alleen/ maer over al en (NB) altijt en sonder ophouden. Siet het 21. Cap. vande Confessie/ Sect. 4. oock sect. 5. daer ghesept wozdt in forma: Hier uyt is nu de (NB) geduyrige Nootwendicheyt en menighvuldighe nutticheyt vanden gheheelen Kerckendienst outstaen. T'welck dan ghenoechsaem is/ om te bewysen de pdelhept van de reden/ daer op dese Censure gebout is/ eben als off de Remonstranten het ampt der Kercken-dienaren of vooz gheen Goddelyck ampt en beroepinghe / of vooz gheen noodich/ noch vooz altijt duerende ampt en hielden. T'contrarie blijckt bp de expzesse ghealiegeerde wooz den.

T'ghene int 16. Capittel aenghemerckt wozt/ dat de Remonstranten Christo, als Middelaer, een bysondere eere toeschrijven, die hem van weghen sijne Majesteyt en macht, die hy van den Vader vercregen heeft, soude toecomen, is niet epghentlijck teghen de Remonstranten/ maer teghen de H. Schziftupze en alle de Luterschc Kercken gerantet. De Schziftupze verclaert wel uptdzuckelijck / dat de Vader sijnen Soone Jesu Chzisto macht heeft ghegeven te oordeelen, ten aensien, oft, om dat hy de Sone des menschen is. Joan. 5.27. Dat hy hem, om dat hy hem vernedert hadde en ghehoorsaem was gheweest totter doot, jae de doot des Cruyces,

ver-

verhooght heeft, en hem geſchoncken een naem die bovē alle namen is, etc. De Lutherſche Kercken hebben t'ſelve geleert en beweert met ſodanighe Schriftuyr-plaetſen en redenen / dat inde wederlegginghe vande ſelve de Calviniſche tot noch toe te cort ſijn ghebleven/ als blijckt upt de t'ſamenſprekinghe tuſſchen Iacobum Andreæ en Theodorum Bezam A. 1586. ghehouden te Mompelgart/ en upt verſchepden andere Tractaten der Lutherſchen/ ſelfs upt de Diſputen van Frantzius, die hy tegen de Sotmanen voornemelijck int licht heeft ghegeven. Te ſeggen/ dat hier mede een vaſten gront geleyt wort voor de Sociniaenen om alle de bewijſredenen te ſwacken, die de rechtſinnige Kerck tegen de Arrianen en Samoſatenianen altijts gebruyckt heeft, is ydel en heeft niet om't lijff: Ter contrarie/ den Sotmanen wort daer mede de occaſie benomen/ om met waerſchijnelijcke/ jae clare/ Argumenten de Kercke te beſtrijden/ en de onſe oorſaecke ghegeven om op hare bewijſredenen wat beter te letten. T'is niet genoegh/ dat men ſijne partije in alles ſonder onderſchept teghenſpreeckt/ en datmen alles ſtaende hout/ wat van outs voor ons teghen de partije gebruyckt is gheweeſt: Soo doende voldoet men ſomtijts noch ſijn eyghen ghemoet/ noch t'ghemoet vande partije; jae men ſtijft de partije in hare opinien en verhalt allengſkens tot het oude jock van menſchelijcke autoritept. En ſal men nu met dit Argument verhaten/ dat namentlijc anderſijns de bewijſredenē/ die voor deſen gebruyckt ſijn geweeſt/ verſwackt ſouden worden/ ſo iſt wel verre gecomen. En wat ſalmen dan van Calvinus houden/ die ſo veele en ſo meenighe paſſagien vande H. Schrift/ daermede eertijts de Outvaders tegen de Arrianen/ Samoſatenianen/ Neſtorianen/ Eutychianen/ etc. gheſtreden hebben/ in een ſoodanighen ſin uptghelept en verclaert heeft/ dat al de Argumenten / die daer uptghenomen pleghen te worden / t'eenemael verſwackt en verpdelt ſijn? Evenwel ſo en verſtaen de Remonſtranten niet/ dat als dit Argument/ van de Goddelijcke eere/ valt/ daerom jupſt alle andere bewijſredenē/ om de ware en eenwige Godheyt Jeſu Chriſti te beveſtighen/ vallen ſouden; na dien de Schriftuyre wel uptdruckelijck verclaert/ dat Godt de Vader Chriſto Jeſu/ als middelaer/ de eere geſchoncken heeft, dat in ſijnen naem alle knijen haer buygen moeten, en alle tonghen hem belijden, dat hy is Ieſus Chriſtus de Heere, die nochtans de ware Godtheyt Jeſu Chriſti bupten alle twijffel ſtelt.

T'ghene op't 17. Capittel wort aenghemerckt / dat gaet de vijf Artijculen aen/ te weten/ de Verkieſinghe tot de ghenade/ ofte de roepinghe. T'is de pijne niet weert/ dat alhier in't breede te verantwoorden: al de werelt weet nu bynae wat hier van is: de Remonſtranten geven Gode en Godes ghenade die eere/ die haer de Schriftuyre en de reden geeft; te weten/ dat ſy is de eerſte en eenighe bewegende oorſaeck/ daer deur de menſche cracht crijcht/ om te connen het Salichmakende goet begeren en liefhebben/ en cracht nu hebbende/ oock dadelijck beweeght wort / om t'ſelve te beminnen en te begeren. Hoch ſoo en verſtaen ſy evenwel niet/ dat de beweginge vande genade/ deur welcke den menſch

beweeght wort/ om t' Salichmakende goet dadelijck te beminnen en te begeren/ deur een onwederstaenlijcke cracht geschiet; na dien de beroepinghe vergheselschapt gaet met een erustich ghebodt/ dat den mensch ghegheven wort / om t'salichmaeckende goet te begheren en te beminnen/op pene van eeuwige verdoemenisse. Want erustich onder beloften en dreyghementen pets te ghebieden / en onwederstaenlijck te wercken t'gene geboden wort/ sijn twee dinghen/ die te samen niet connen bestaen: de natuyre van de saecke en de reden leeren dit soo claer/ datter geen bewijs van nooden is: 'Twijst hem selven. T'moet dan daer op eyndelijck uytcomen/ dat de menschе selve deur de crachten/ die hy van nieus uyt ghenade ontfangt / ende deur de ghenadighe altijt bygaende hulpe Godes / doet t'gene hem bevolen wort: Volghens dien/ dat het aen hem stae/ de ghenade Godes wel oft qualijck te ghebruycken. Ist anders/ soo ist Gebot/ dat hem van Godt wort ghegeven/om de ghenade wel te ghebruycken oft de ghenade niet te vergeefs ontfanghen te hebben/ etc. onredelijck/ ja spottelijck: de roepinge oft nodinge Gods en Christi vergheselschapt met allerhande beloften en dreyghementen niet anders/ dan een camer en guychelspel: de bestraffinghen/ beschuldinghen/clachten en kermen eē ydele mommerij; en het eeuwich straffen selve 'tonrechtveerdichste en 't barbaerste werck ter werelt: T'welke ergher is als Pelagiaensch/ Socinïaensch/ ofte Arriaensch: Want daer uyt volcht nootsaeckelijck/dat de oorsaeck/waerom dat Cajaphas en Judas in Christum niet gelooft oft de Salichmaeckende waerheyt niet aenghenomen hebben/ is/om dat Godt haer gheen ghenoechsame ghenade heeft willen doen/ noch ghewilt/ dat Christus voor haer sterven soude; en evenwel haer belast heeft/ op pene van eeuwighe verdoemenisse/ dat sy in Christum gheloven/ Christum voor haer salichmaker erkennen/ en de Salichmaeckende genade en waerheyt souden aennemen. O dwaesheyt!

In het 19. Capittel wort den Remonstrauten wederom al gheene ketterije te last gelept: maer wort alleenlijck ghesept/ datse inde verclaringhe van t' Artijckel vande opstandinge uyt den dooden en van het eeuwighe leven, niet en onderscheyden, of de Gheloovighen haer eygen lichaem weder ontfanghen sullen, die sy hier draghen, oft dat sy andere van God sullen vercrijghen. Sy onderscheyden het niet/ sept den Doctor: Ergo soo en ontkennen sy het oock niet. Ist bekennē noodich? Calvinus selve handelende van dese saecke in sijn 103 Brief / die hy gheschreven heeft aen Lælium Socinum, den Oom van Faustus Socinus, verclaert/ dat dese quæstie veel eer een neuswijse, als een nutte of profijtighe, quæstie is. De Remonstrauten hebben oock daerom best geoordeelt/ dat sy eenvoudelijck met de Schrifture alleen verclaren souden/ dat de dooden met lijff en ziele/ t'samen vereenight/ opstaen sullen: met wat lichaemen dat sulcks gheschieden sal/ bevelen sy Gode/ en de saligheyt eeuwe/in welcke sy sulcx sien en ghevoelen sullen; en seggen derhalven tot desen vermetelen Doctor en sijns ghelijcken / t'ghene Paulus 1. Corinth. 15. sept: O dwaes!

T'gene

T'ghene ghy ſaeyt dat en wort niet levendigh, ten ſy het gheſtorven ſy; En als ghy ſaeyt ſo en ſaeyt ghy niet het lichaem dat worden ſal, maer een bloot graentjen, nae't valt, van Tarwe ofte eenigh van de andere zadē; Maer God geeft hem een lichaem, gelijck hy wil, en elck zaet ſijn lichaem.

Item, **ſept hy**/ en wort noch hier noch erghens in de Confeſſie van haer uytghedruckt, dat ſy ghevoelen, dat de ſielen der ghelovighen terſtont naer dit leven inden hemel tot Chriſtum haer hooft opghenomen worden, ghelijck onſe Catechiſmus hier verclaert. **Wat Ketterye is doch hier in ghelegen/ dat dit inde Confeſſie niet uytghedruckt en wort? wort het ontkent? Neen. Iſt nodich/ dat het tont upt bekent werde? Let dan wat van Calvino ſelve te houdē ſy/ die niet alleen expreſſelijc verclaert int' 4. boeck zijner Inſtitutie cap. 1. ſect. 12. handelende van die dingen/ die nodich zijn of onnodich ter Salichept/ dat** dit poinct in ſpecie onnodigh is. Want, **ſept hy**/ wat Kercken ſouden doch daerom twiſten of ſcheuren, dat d'eene meendt en ſtaende hout, doch ſonder knibbelluſt, en ſonder vermetelheyt oft halſterricheyt in't oordeelen, dat de ſielen uyt de lichamen ſcheydende nae den hemel opvaren, en dat de andere niet en derf van de plaetſe (**daer ſy te weten henen varen**) definieren, houdende daerentuſſchen niettemin voorſeecker, datſe den Heere leven? **Maer ſept oock daerenboven in zijn 3. Boeck aent 25. cap. Sec. 6. dat** het noch betamelijck, noch oorbaerlijck is, curieuſelijck te onderſoecken, hoedanich de ſtaet der ſielen ſy tuſſchen de doot en het laetſte oordeel, jae dat het een ſot en vermetel beſtaen is. **En ghenomen ſchoon/ de Remonſtranten hadden in hare Confeſſie ontkent/ datſe terſtont nae den Hemel opgenomen worden (als Neen) ſoude ſulcks Socinianeſch weſen? Ter contrarien/ de Socinianen bekennen/ dat ſy terſtont wederkeren inden Hemel tot Godt/ ghelijck het lichaem keert tot de aerde/ daer't van ghenomen is. Ghenomen oock/ ſy ſtelden een andere plaets buyten den Hemel/ daer ſy nae henen varen/ ſo ſoude dan een groot deel van de alderoutſte Chriſtenheyt/ of ſeer veele vande Outvaders Socinianeſch gheweeſt ſijn/ wel dupſent jaer te voozen eer dat Socinus ghebozen was. Want een groot deel vande alderoutſte Chriſtenheyt heeft verſtaen/ dat de zielen der gheloovighen terſtont niet in den Hemel opghenomen/ maer in een gemeene plaetſe bewaert wierden tot den tijt des algemeynen oordeels/ welcke plaetſe ſommighe onder de aerde/ ſommighe binnen inder aerden/ ſommighe boven de alderhooghſte Hemelen/ ſommige in een onbekende onſichtbare plaetſe ſtelden/ als blijct upt** Irenæo, Lactantio, Tertulliano, Hilario, Gregorio Nazianzeno, Gregorio Nyſſeno, en verſcheyden anderen. **Moghelijck ſal deſen Catechiſmus Doctor niet veele van deſe Antiquitept houden. De Remonſtranten willen hem oock daermede niet perſſen; maer alleenlijck hem daer mede aenwijſen ſijn groote vermetelheyt en onbeſchepdenheyt in het veroordeelen van hare Confeſſie/ als Socinianeſch/ die nochtans ſo veel niet en ſept/ als die Outvaders eertyts ghezept hebben; maer met** Calvino **het houdt/ dat men daerom niemant en behoort te veroordeelen ofte moepelijck te vallen.**

Smaerkt

Smaeckt hem dat mede niet/soo moet hy dan Calvinum met haer over eenen kam scheren/ en die soo wel tot een Socinianen/ als haer/ maken.

Voorders sept hy: en wort in de Confessie oock niet uytgedruckt, oft sy ghevoelen, dat de Zielen erghens slapen, of met het lichaem sterven, gelijck de Socinianen lasteren. Dit is mede een groote onwetenheyt of onbeschaemtheyt. Want het is notoir / dat selfs de Socinianen niet alleen niet en bekennen/ dat de Zielen slapen of met het lichaem sterven: maer dat sy oock t'contrarie verclaren en protesteren wel uytdruckelijck/ dat men haer ongelijck doet/ als men haer sulcks toeschrijft. Siet de clare woorden van Smalcius in sijne Disputatien teghen Frantzium Doctor en Professor in de Academie van Wittenbergh/ Disput. 7. pag. 409. daer hy handelt vant laetste oordeel/ wy claghen, sept hy/ dat ons valschelijck opghedicht wordt van Frantzio, dat wy ghelooven souden, dat de menschе sterft nae ziel en lichaem; want wy gelooven met de H. Schriftuyre, dat het stof wederkeert tot de aerde, ende dat de Geest wederkeert tot God, die hem ghegheven heeft. Dit niet tegenstaende derf desen Doctor noch seggen/ dat van de Remonstranten dese soo grove en by den Socinianen selve verloochende dwalinghe niet donckerlijck toegestaen wert/ wanneer sy inde 2. sectie seghghen: dat Christus sijne Gheloovighe, die doot geweest sullen sijn, uyt het stof der aerden ten eeuwighen leven opwecken sal en met een heerlijck onverderfljck lichaem beschencken. Ick bidde u/ Leser/ leest en herleest doch dese woorden: trecktse en rectse/ soo ghy wilt; wentse en keertse / soo veel ghy kont/ en siet of daer upt met de alderminste schijn van waerheyt ghetrocken kan worden t'ghene desen Ketmeester sept/ dat daer upt niet dupsterlijck en blijckt. Sijn dese woorden der Remonstranten niet by nae de epghene woorden / die in de H. Schriftuyre op verschepden plaetsen uytdruckelijck ghelesen worden: upt wat woorden sal doch dese consequentie ghehaelt worden? upt die woorden/ die doot geweest sullen sijn? O blintheyt! T'sijn de woorden vande Schriftuyre selve/ die daer in deurgaens gevonden worden. O upt de woorden/ uyt het stof der aerden opwecken? Dat sijn emmers mede de epgene woorden: Daniel. 12. etc. Of upt de woorden/ met een heerlijck onverderffelijck lichaem beschencken? Maer dat sijn emmers mede de epghene woorden vande H. Schriftuyre. Waer upt dan? Ick can' niet gissen/ ick ben der upt. O onbeschaemtheyt! Nu wat het slapen der Zielen aengaet; de Remonstranten hebben dat al te slecht ghecht/ dat datse daer van mentie souden maken. De Schriftuyre sept wel van den geheelen menschе/ dat hy stervende ontslaept; maer nemmermeer van de zielen. De ziele can niet slapen/ noch ook het Lichaem. Selfs de geheele menschе ghestorven sijnde wort niet ghesept ontslapen te sijn/ dan by een figuyrlijcke manniere van spreecken / om dat hy in den doot niet blijven/ maer upt den doot wederom verlost/ en/ als upt een slaep/ weder opghewecht sal worden.

In het 20. Capittel sept hy / dat de Remonstranten de reprobatie oft verwerpinghe, maer voor een tytteliicke straf en tot desen leven ghehoorlijck houden

houden. Dit is emmers een notoire/ so niet moetwillige verdraepinge van t'woort verwerpinge: Want deur de verwerpinge verstaen de Remonstranten aldaer niet de eeuwighe verwerpinge/ verstootinghe van van het eeuwige leven oft van het heerlijcke aenschijn Godes/ die gemeenlijck teghen de eeuwighe verkiesinghe gheselt wort: want wie isser so bot/ die dusdanighe een eeuwighe verwerpinge voor een tijdelijcke straffe en tot dit leven behoorende sal houden? de termen selven en lijden het niet. Maer sy verstaen daer deur die verwerpinghe/ die in der tijt gheschiet. Want sy seggheu wel uptdruckelijck/ de verwerping ofte verlatinghe, wanneer namelijck Godt de menschen van wegen hare ondanckbaerhept en langduerighe ongehoorsaemhept in dit leven verlaet/ sulcx dat hy haer in hare weghen laet gaen/ ontreckende off weggherende haer de weldaden/ die hy te voren upt louttere ghenaede haer hadde medeghedeelt: ghelijck blijckt upt de beschrijvinghe van de verlatinge/ die de Remonstr. aldaer int broede doen. Dese verlatinghe/ dewijle sy in dit leven gheschiet/ so noemen sy se een straffe tot dit leven behoorende. Siet de woorden selve na/ Leser/ en ghy sult u verwonderen over de groote onbeschepdenhept en onbeschaemthept van desen Kettermeester.

In het 21. Cap. sept hy/ spreecken sy seer twijffelachtich van t'ampt der ordinaire Kercken-dienaren en van hare beroepinghe, ende en schrijven haer nerghens een bysondere macht toe, om de Sacramenten te bedienen, ofte de discipline te oeffenen. Hoe spotteljck is dit? de Remonstr. maecken een geheel Capittel vande bedieninghe des woorts/ ende verclaren wel expresselijck/ dat God de Heere/ off Jesus Christus gewilt en geordineert heeft/ datter in sijne Kercke en gemeente een ordinaire bedieninge/ en ordinaire Dienaers gestelt/ en altijt onderhoudē souden worde. En noch spreeken de Remonstr. twijffelachtich/ sept desen Ketermeester/ vande ordinaire Kerckendienaren en hare beroepinge. Is 't wel mogheljck te bedencken/ dat een ordinaire Kerckendienaer sonder beroepinge/ en een ordinaire kerckendienst sonder een beroepen dienaer plaetse can hebben? En daer sulck plaetse heeft/ daer moet emmers ordre wesen/ na de welcke een Dienaer macht off recht ghegeven wort/ om t'woort te prediken/ de Sacramenten te bedienen/ en de discipline te oeffenen en te vorderen volgens sijn ampt. Of nu dese macht dusdanighe een macht is/ die van niemant gebruyckt mach worden/ dan van een ordinairen Dienaer/ en daer een ordinaire bedieninghe alleen plaetse heeft/ daer en spreecken de Remonstr. in't alderminste niet van. In extraordinaire geballen of in sulcke tijden/ alsmen dusdanighe een ordinaire Kercken-dienst niet can hebben/ en by gebreecke van een ordinarischen Dienaer/ houden sy/ dat elck een/ die van Godt de gave heeft ontfanghen om andere te leeren/ niet alleen recht en macht heeft andere te leeren/ maer oock schuldich is te leeren. En alsser dan zijn/ die sulcken een voor haren Ordinarischen Leeraer willen aennemen/ so heeft die Leeraer recht en macht om 't selve ordinariè te doen. Is dit

Sociniaensch? Soo is dan desen Doctor / met sijn Confratres/ een recht Socinian in dit deel. Want in haer cort begrijp vande suyvere Theologije (soo sp't selfs noemen) segghen sp wel expresselijck Disput. 42. Thes. 42. 43. 44. onder Iohannes Polyander ghehouden/ niet alleen dat soder in't begin van de Reformatie eenighe luyden gheleert ende gepredickt hebben, sonder dat sy te voren van eenighe Kercken beroepen waren gheweest, die selve sulcx hebben mogen doen en gedaen door den selven Geest ghedreven zijnde, daer door Apollos, en eenighe ghemeene luyden van Cyprus en Cyrenen ghedreven zijn gheweest, als sy inde Synagogen der Ioden, en voor de Heydenen het Euangelium predickten. Act. 11. en 18. alhoewel men niet en leest, dat sy, noch van de Ioden, noch van de Heydenen, noch van de Apostelen, noch van de Euangelisten daer toe gheordineert waren: maer oock dat, al waer gantsch geen gemeente is, elck een, die van God gesonden ofte begaeft is om te Euangelizeren, schuldich is, sonder dat hy behoeft eenighe beroepinghe van menschen te verwachten, te leeren en te predicken, uyt cracht van eene ghemeene obligatie, daer mede een yder Christen verplicht is, het rijcke Godes by alle occasien voort te planten. Siet daer Socini gevoelen (gelijck sp't willen noemen) in forma voorghestaen en verdedight. En dese Ketterneesters off Inquisiteurs derven noch de Remonstranten voor Socinianen in dit deel schelden/die nochtans hier van niet een eenich woort gerept en hebben in hare Confessie.

In het 22. Capittel/ sept hp/ handelende vande Kercke Iesu Christi, en van hare merckteeckenen, spreecken sy seer dobbelsinnich, gelijck in onse Censure is aengheweesen. O liefdeloose menschel T'is al dobbel-sinnich/wat een dobbelsinnich menschе siet of leest. Daer en is hp na niet een woort in de werelt/off men can't een dobbelen sin geven. Waerom en neemt ghp der den besten sin niet upt/ en laet den quadē varen? uwe ooghe is quaet/ en uwe herte vol suspicien. Daer een bije honich uptsuycht/ daer suycht een spinne venijn upt. Nerghens/nergens spreeckt ghp in alle dese aenmerckinghen ront upt; dese Ketterije/ dese dwalinghe staet de Remonstrantsche verclaringe toe: T'is niet dat ghp cryt/ als; t'is twijffelachtich/ t'is dobbelsinnich/t'is suspeckt/t'gaet op stelten/ 'tschijnt/ en 'tslot van alles is/ een hoop doddighe/ Schoolsche/en sloordighe consequentien. Sy en kennen, sept hp / noch de Predicatie des H. Euangeliums, noch het rechte gebruyck der H. Sacramenten voor sulcke merckteeckenen, maer alleen de belydenisse van de ghesonde en heylsaeme leere, t'sy die uyt de Predicatie ofte uyt het particulier lesen der H. Schrifture is ghehaelt. Dit is pinmers een tastelijcke ouwaerhept: de Remonstr. stellen een merckteecken alleen/ ghelijck als eenige andere Gereformeerde meer doen (want d'eene stelter maer een/ als Iunius; d'ander stelter twee/ als Gomarus; andere drie) maer daer onder begrijpen sp expresselijc en met clare woordē/(niet jupst de predicatie des woorts want dat is eygentlijck het werck van den Dienaer vande Gemeente, niet vande Ghemeente selve; maer) 'tgehoor des gepredickten woorts, 'tghebruyck der Sacramenten / en de oeffeninghe vande Chrijstelijck

Disci

Discipline. Leest de laetste periode van dit 22. Capittel/ daer staen die woorden in forma. Hier upt blijckt nu mede / hoe schandelijck dat desen Ketter-meester de Remonstranten calumnieert/ als hy seyt/ darse voor een merckteecken vande Kercke stellen een soodanighe Belijdenisse, daer mede sy de Libertinen, die de Predicatie en 'tghebruyck der Sacramenten niet meer en meenen van noode te hebben, sonder twijffel gerieven. Want het contrarie blijckt upt de Confessie der Remonstranten soo claer als den dach; dewijle sy uptdruckelijck verclaren teghen de Libertinen/dat het Officie (dit zijn haer eygben woorden/ sect. 9.) der ghener, die tot de sichtbare Kercke behooren, niet alleen daer in gelegen is, dat een yder voor sich selven de Salichmakende leere Iesu Christi met mont en leven belijde ('twelck alleen ghenoech ware teghen de rechte Libertinen) maer oock dat de Gheloovighen onder malcanderen vereenicht en by een ghevoecht zijnde, in cleyn of groot ghetal, die dinghen doen, die ordinaris niet dan in vergaderinghen connen off pleghen te gheschieden; hoedanige dingen zijn, 'tghehoor van Godes woort, 'tgebruyck der Sacramenten, en de kerckelijcke Discipline. Wat is den Libertinen directelijcker teghen spreken/ als dit? en noch derft desen onbeschaemden Doctor seggen/dat de Remonstranten die sonder twijffel hebben willen gherieven. O plompe Calumnie!

Dat nu desen Inquisiteur voorder seyt/ dat de Remonstranten de Belijdenisse vande ghesonde en heylsame Leere niet verder uyt en breyden, als tot die Hooft-poincten alleen, sonder de welcke men de geboden Iesu Christi van te ghelooven ende te ghehoorsamen niet wel en can onderhouden, en volghens dien, geen vergiffenis der sonden, noch t'eeuwighe leven na Godes meeninghe en besluyt verwerven en can, is waer. De Remonstr. bekennen dit gaerne en volmondich upt; maer sy roemen hier in/ghelijck voor heuen is gesept. Dat sy nu daer mede een wijde deure open doen, als den Doctor seyt/ om oock de grootste Ketters, onder den deckmantel van onnoodighe poincten, in hare Kerck in te sluyten, is de ydelheyt selve: want die alle die gene bupten de Kercke slupten/die inde Hooft-poincten doolen/ daer de Remonstranten alhier van spreken/die slupten alle ketterije en Ketters bupten de Kercke. Neen. Daer en is gheen ketterije/ dan nutrent die poincten/ na 'tseggben van alle Calvinisten/ selfs van desen Doctor/ als voor heuen aengheweesen is. Alle die ghene dan / die daer bupten ketterijen off Ketters maken off noemen / die houden sy voor Scheur-makers en Tyrannen/ die om onnoodighe dinghen den ongenaden rock Iesu Christi in stucken snijden en scheuren / die oorsake zijn van alle de droevighe confusien en verwerringhen / die inde Christenheyt zijn: Van soodanige Lupden zijn de Remonstranten bpanden. T'verdriet haer sulcx te sien en te hooren: Sy willen daer aen onschuldich zijn ende bidden Godt dagheliickx/ dat hy van soodanige Tyrannie sijn Christenheyt wil bevryden / tot behoudenisse van veel dupsent onnoosele zielen/ die daer door in ghedurighe tweespalt / ende alsoo in noodelijcken haet teghen malcanderen ghehouden worden / ghelijck de

broevighe experientie daghelijcx leert en betuycht.

T'ghene sp in't 23. Cap. vande Sacramenten seggen, sept den Doctor/ gaet ooc geheel op stelten: Siet hier/Leser/ al wederom het oude lietjen. Hier is inde Confessie noch Ketterij noch Ketterij's ghelijck: maer sp gaet op stelte. T'schijnt dat desen Doctor een wonderlijt glas voor zijne ooghen heeft/ daer deur hp siet wat hp wil/ even ghelijck die Jode/ die onlanckx een byl ghevonden heeft/ daer deur hp Berghen/ Bosschen/ Zeen en Revieren inde Maue siet; off dat hp de Medecijn-meester slacht/ die int urinael het schijnsel van een rozewaghen / die voor hp 'thups ghecrupt werde/ sach/ en meende dat die rozewaghen upt het lichaem van den armen patient ghecomen was.

Ghemerckt, sept hp/ sy inde 2. sectie wel eene verdraghelijcke beschrijvinghe daer van gheven. T'is wonder datter dit upt mach. Maer als sy daer na van't Avontmael in't bysonder spreken, soo maecken sy alleen ghewach, sept hp/ van onsen schuldighen plicht, in het ghebruyck van't selve Sacrament, sonder uyt te drucken de weldaden, die God aen sijn sijde in't recht ghebruyck des selfs, ons daer deur versegelt en datelijck bewijst. Hoe? Als sp dan seghghen/ dat door Christi bloedige doot onse herten tot de hope des eeuwighen levens gevoet worden, even gelijck als onse Lichaemen ghevoet en onderhouden worden deur spijs en dranck, is dat niet soo veel off sp seyden/dat God ons sijne genadige weldaden/ die hp ons betoont heeft met het overleveren sijnes Soons Jesu in den bitteren en smadelijcken doot/in het Avontmael voor het broot en den wijn / afbeelt en versegelt ende deur die affbeeldinghe en versegelinghe gelijck als datelijck bewijst? of verstaet den Doctor deur dese dadelijcke bewijsinghe de versterckinghe en bevestinghe onses gheloofs? de Remonstranten ontkennen dat niet / maer laten hem daer over met verschepden Gereformeerde Leeraers / en met namen met den besten Reformateur in't stuck van't Avontmael/ te weten/ Zuinglius disputeeren/die dat niet alleen ontkent/maer als een gantsch ongherijmde saecke met vele Argumenten bestaen heeft te wederleghghen. Of is Zuinglius daer in mede een Socinianen gheweest? Ick deucke dat den Doctor hem niet schamen soude dit te seggen/ ten ware/ datmen wist dat Zuinglius lang voor Socinum ware geweest/ en dat Socinus in dese materie hem op Zuinglius selve beroepen hadde en bekent sulcx upt sijne boecken gheleert te hebben.

Spreeckende vanden Doop, sept hp/ staen sy wel toe, dat alle de Bontgenoten sonder eenich onderscheyt van jaren ofte sexe met water ghedoop werden, maer stellen nerghens eene nootsaeckelijckheyt daer in, dat de kinderen sullen ghedoopt worden, ende en wijsen nerghens eenighe nuttichey aen, die den Doop in de kinderen heeft. Hier is al wederom geen Ketterije/ maer hier ghebreeckt wat in de Confessie. Alles is wel/ wat van den Doop ghesept wort/ daer ontbreeckt hp na niet/ ja alles is de leer van haeren Catechismus conform/ als de Censure sept: maer van d nootsaeckelijckheyt en nuttichept van den Kinderdoop en stelt sp niet

sey

sept hy. Wat voor noodsakelijcheyt en nuttichept alhier van den Doctor verstaen wort is onseecker. Verstaet hy door de noodsaeckelijcheyt een sodanighe noodsaeckelijcheyt/ dat de Ouders / ofte die de kinderen toecomen/ noodsaeckelijck en eeuwichlijck verdoemt zijn/ als sy occasie hebbende om die te laten Doopen/ nochtans haer niet en laté Doopen/ 't sy dat sy verstaen dat haer sulcr ongheoorloft is / 't sy dat sy daer aen twijffelé/'t sy dat sy het middelmatich houden? En verstaet hy deur de nuttichept/ een sodanighe nuttichept / dat de kinderen deur den Doop ontgaen en ontcomen de eeuwige verdoemenisse/ daer in sy anders souden blijven steecken/ in diense niet Gedoopt en werden? Verstaet/segge ick/ den Doctor dese noodsakelijckheyt en nuttichept alhier/ so moet hy dan alle de Calvinische Kercken voor Sociniaensch houden/ emmers in dit laeste deel; aengesien het contrarie van haer teghen de Papisten en Lutersche ghedreven wort/en soo moeten dan oock van hem eeuwichlijck verdoemt en veroordeelt worden alle die Ghesintheden/die 't selvighe teghen spreecken/ jae soo moet hy ront upt seggen/ dat alle de Onghedoopte kinderen/ die onghedoopt blijven alse hadden connen ghedoopt worden/ eeuwelijck verloozen gaen en inde Helsche pijne varen. Verstaet hy dese noodsaeckelijckheyt en nuttichept niet/so laet hem eens segghen/ wat voor een noodsaeckelijcheyt en nuttichept hy dan alhier verstaen wil hebben. Want verstaet hy een noodsaeckelijcheyt daer gheen vreese van verdoemenisse aen en haugt / noch voor de Ouders/ noch voor de kinderen: wat questie isser dan tusschen hem ende Socinum? En verstaet hy deur de nuttichept geen nuttichept / daer de eeuwighe Salichept aencleeft/ off die tot Salichept der jonghe Schapen dient / wat questie isser dan? T'is dan seecker de pijne niet weert veel te disputeeren van de noodsaeckelijckheyt off nuttichept van den Kinderdoop. En wat is doch desen Doctor en sijn Complicen veel ghelegen aen de noodwendicheyt en nuttichept van den Kinderdoop te disputeeren? 't Comt doch op de verkiesinghe alleen aen. Den Kinderdoop/ jae den Doop der ouden selve is by haer niet dan een spotteliicke ceremonie. T'is onseecker/wat kinderen tot de verkiesinghe behoozen/ schoon ghenomen sy in hare jonckheyt comen te sterven; den Doop is den Vercozene onnodich ende den verwozpenen onnut; en altijt moetse geschieden onder conditie / soose vercozen zijn/ ghelijck de natuyre van hare leere uptwijst en sommighe onder haer uptdruckelijck bekennen. T'is oock een swaer stuck voor Calvinische Leeraers hier precijs en scherp in te gaen: nae dien die van de Roomsche Kercke/ niet teghenstaende dat sy den Kinderdoop gantsch noodsaeckelijck houden te zijn/ jae veel noodsaeckelijcker en nuttigher als de Calvinische/ nochtans wel uptdruckelijck verclaren/dat die upt de H. Schrijftuyre niet claer en can beweesen worden. Moghelijck sal desen Doctor deur dese noodsaeckelijckheyt verstaen een sodanighe noodsaeckelijckheyt/ dat een Predikant niet en mach Predikant weesen/ ten sy dat hy den Kinderdoop toestae/ en daer in geen swarichept en maecke. Maer wat reden sal hy hebben/

om dat te bewijsen? de Remonstr. en verstaen die distinctie niet tusschen nootsaeckelijcke dinghen vooz een Predikant/ en vooz een gemeen Litmaet. T'is een spotteliicke en schadelijcke distinctie van een hoop nieuwe Contra-Rem. onlangs ghevonden/ sonder beschept/ reden/ ofte redens schijn. Sy is hier oock impertinent/ en daerom niet weerdich gheexamineert te wozden. Doch wy sullen verlangen te verstaen uyt den Doctoz selve/ wat vooz een nootsaeckelijckheyt en nuttichept alhier van hem ghemeent wozt. Ick twijffel niet/ begint hy't stuck te examineren/ hy sal hem selven vinden in een parquet/ daer hy in verwert sal blijven steecken met alle sijne Doctozale gheleerthept/ en daer na den Remonstranten ghelijck gheven in 'tgene sy in hare vergaderinge/ dit poinct aengaende/ ghereselveert hebben/ en insonderhept dat sy in hare Confessie die dispute ongheroert ghelaten hebben.

In't 24. Capitttel wozt al wederom geen Ketterije ghetepckent: evenwel t'Capittel moet niet passeren sonder schuerwater. T'moet al mede een streetk uyt de pan krijghen. Twee dingen wozdender in aenghemerckt. Eerstelijck/ dat de Remonstr. wel de kerckelijcke discipline so over de Herders, als Litmaten, toestaen, maer alleen wanneer sy in't leeren die dinghen ghebieden, die Christus in sijne wetten verbiet; off wanneer sy verbieden 'tgene Christus ghebiet &c. Sonder dat sy eenichsins ghewach maecken van andere valsche leeringhen ofte ketterijen, die teghen andere Artijckelen des geloofs strijden. Een botte lompe aenmerckinghe! want die andere Articulé des geloofs/ daer desen Ketterm eester van spzeckt/ wozden die niet begrepen onder die dinghen/ die Jesus Chzistus ghebiet te gheloven/ ofte die nootsaeckelijck gheloost moeten wozden? de dwalinghen dan/ die teghen die Articulen strijden/ zijn dat geen dwalinghen/ die Chzistus verbiet te ghelooven? Sept den Doctoz/ neen; wat zijn't dan vooz Artijckelen des geloofs/ daer tegen die dwalinghen strijden? Off verstaet hy dooz de andere Articulen des geloofs/ een hoop Articulen en leeringhen/ die hier en daer van een deel Calvinisten by complotterijen tot Articulen des Gheloofs ghemaeckt en ghecanonizeert zijn ghewozden/ daer aen sy de supverhept van hare leere getoetst/ en daer by sy hare Kercke/ als de supverste/ gekent willen hebben? Indien jae/ soo bekennen de Remonstr. seer gaerne/ dat sy de Discipline/ die van hun gebzuyckt wozt in hare Kercken/ met het bannen/ verdoemen/ verketteren/ anathematizeeren/ en den Dupvel over gheven van die luyden/ die in die Articulen jupst op een pzick met haer niet over een en comen/ ofte daer in eenighe bedenckinghe crijghende/ die met bescheydenhept tegen spzeken/ zijnde anderszins vzeedsame/ eerlijcke God vzuchtighe luyden; Dat sy die Discipline/ segge ick/ vooz een Tyrannische/ ongoddelijcke en heerschsuchtighe Discipline houden; te meer dewijle het notoir is/ dat sy die discipline met/ of nauwelijcx en gebzuycken teghen luyden/ die sy vooz s'hants weten/ dat in sodanighe sonden leven/ van de welcke Godt selve verclaert/ dat se den menschen uyt het Coninckrijck der Hemelen uytsluyten/ als zijn/ Suppers/ Swelgers

Gier

Gierigaerts/ Plonderaers. onghehoorsame rebelle teghen hare Overheden/onrechtveerdige/ Rovers/ Bancqueroutiers/ Schelders en Lasteraers. De Remonstranten meenen/ datmen met die eerste met andere civilitept en beleefthept behoort te handelen/ en met dese met meerder ernst en rigeur. De doolende/ doch vrome / menschen behoortmen met vriendelijcke redenen te ghenoet te gaen: de openbare Sondaers met strengicheyt: doolinghe en sonde scheelen te veel. Die hier op niet en letten/ ende 'tcontrarie doen/ ghelijck meest alle secten doen/ die zijn oorsaken van een groot verloop en menichvuldighe confusien inde werelt. Want hier door ist ghecomen/datmen meer haet/schouwt en vliet een mensch/ diemen meent te doolen/ als een Godloos mensche: dat elck een meer vreest een Ketter te worden oft te wesen/ als een Dronckaert of Gierigaert; datmen meer na dele kennisse staet als na godvresenthept; in somma dat de Christelijcke Religie meer in bloote opinien gestelt wort/ als in de practijcke van een vroom Goddelijck leven. En in dit Gasthuys leggē al de Calvinische kercken en Ketermeesters t huys: Sy ghebruycken de sleutelen van hare kercke principalijck teghen die ghene/ die sy meenen dat doolen: terstont jaeghen sy die arme lupden te choor en slingerense met de sleutelen om d'oren/ jagense voor den Duvel/ even als off't de snoodste Creaturen ter Werelt waren. Daerom houden de Remonstr. haer oock voor rechte Inquisiteurs en Conscientie-dwinghers / die't maer om haer eyghen eere en ghemack en om een upptertijcke ruste en vrede in de kercke te doen is. Want die sy meenen te dooien en haere dolinghe upt dvang van haere conscientie voor te staen / die vallen haer moeijelijck; de Sondaers niet: daerom haten se die meer als dese. De Remonstranten daerenteghen hebben medelijden met den doolenden / en als sy alleen vroom en vreedsaem zijn/ so hebben syse lieff en willen gaerne met haer ghemeenschap houden; om de opinien haten sy niemant/ ten sy sodanighe/ deur de welcke t'gelove/ de Godvruchtichept ofte de vrede ongheslooten wort; ofte ten sy dat die gene/ diese dryft/meer upt twist ofte kribbelsucht sulcx doet/ als om syne conscientie rein voor Godt te houden/en de conscientie van syn Even naesten te stichten.

Het tweede dat hier aenghemerckt wort/ is / dat de Remonstranten seer los spreecken van de selve discipline, so hy sept/ sonder daer in eenighe Geestelijcke of Wereltlijcke dwinghende macht over de Ketters te bekennen. Let hier op/ myn Heeren; de Paus siet ghy hier voor uwe oogen onder een ghereformeerden cap. De kerckelijcke discipline wort los gestelt, als de kercke niet toegestaen en wort eenighe Geestelijcke of Wereltlijcke dwinghende macht over de Ketters, sept desen Kettermeester. Ergo so moet dan off de kercke selve dese Wereltsche dwinghende macht (want wat de Geestelijcke dwinghende macht in dese tijt zy/ is onbegrypelick) hebben/ofte die gene/die de macht hebben/moeten de kercke ten dienste staen/ en ad jube illius die in't werck stellen. Is dat de Paus selve niet/ so weet ick niet wat de Paus te seggen is. Hooger en conde

dese

dese Kettermeester de baken/ diemen somtijts soeckt te verbergen/ van de Kerckelijcke heersch-sucht bovē Staten boven al/ voor den dach niet laten comen. Hier teghen hebben haer altijt ghecantet ende canten haer noch dagelijcx de Remonstr. hare conscientie perst haer daer toe. want het is 'tmerg van de Papisterije / en de ruine bepde van Godts kercke en ons Vaderlant. T'is niet dan een verwisselinghe: d'eene Paus is in des anderen plaets ghecomen. De Remonstranten staen de kercke toe alle Geestelijcke macht tegen de Ketters: maer Geestelijcke macht en is gheen dwinghende macht; dat is een Wereltsche / een vleeschelijcke/een loutere geusurpeerde macht van een hoop vleeschelijcke menschen/ die met de Geestelijcke macht niet meer bestaen en can als vuyr met water: dwanck dient noch om Ketters te recht te brenghen/ noch om ketterijen te weeren: Sy vermeerdertse en doetse wassen en toenemen/ als den reghen het oncrupt: diese ghebruycken/ strijden hare Teghen-partije en gheven haer occasie anderen hares gelijcken met de selve mate in te meten/ daer sy d'overhant hebben; want die anderen om Religie dwinght/ is weert dat weder ghedwongen worde om de sijne/ ende en heeft niet te claghen alsse hem / off den sijnen wedervaert. Tis de selve reden.

In het 25. en laetste Capittel/sept den Doctor / laten sy wel de vergaderingen der Synoden toe, maer alleen om te beraetslagen, de gheschillen te ondersoecken, de dwalende te onderrechten,etc. maer niet om Synodale besluyten in de leere te maken, daer yemant soude aen verbonden zijn.

T'is wonder hoe dat desen Inquisiteur met soo notoire en tastelijcke calumnien sijne Censure heeft derven eyndighen. Want 'tcontraire van 'tghene hy alhier den Remonstr. te last lept upt hare Verclaringhe / is inde Verclaringe met uytgedruckte woorden te vinden. Hy sept/dat de Remonstranten de vergaderingen der Synoden toelaté, maer niet om Synodale besluyten inde Leere te maken. Siet daer tegen/bid ick u/de 2. Sectie van dit Cap. daer uytdruckelijck 'tcontrarie staet; dat de Synode daer op voornemelijck uyt moet wesen, om te weeren of wech te nemen ketterijen, schandalen, en scheuringen: 'twelck sonder beslupten inde Leere niet geschieden en can. 'Tis waer / daer staet mede/ dat de Synode daer op precijselick off voornemelijck niet upt moet wesen/ dat de verschillen/op wat maniere het zy/ slechts upt de weghe gheholpen/ en aen d'een ofte d'ander syde gheuptet worden; maer dat en strijt niet alleen niet teghen dat eerste/ maer bevestight het noch veel stercker. Voeght hier nu by/ dat in't eynde van dese Sectie staet/ dat het gene inde Synode gestatueert oft ghestemt is, altijt gelaten werde onderworpen vrye revisie en onderscoeck. Daer eenige dingen gestatueert off gestemt worden/daer zijn nimmers beslupten. Hier op sal mogelijck dese Ketter-meester seggen/ dat hy alleen spreeckt van beslupten / daer yemant aen verbonden is. Te vergeefs. Want waer beslupten zijn/ daer is eenige verbintenisse. De reden leert dit: alhoewel de verbintenisse/die in dese Synoden geschiet/ geen verbintenisse en is/die de conscientie verbint / om daer van niet te

mogen

mogen wijcken/ofte daer aen niet te moghen twijffelen; dien volghens geen verbintenisse/om/'tgene dat daer besloten is/ niet te mogen examineren/daer van niet te mogen revisie versoecken daer't en als't behoort. Dat is de eerste valschept. De tweede is/ dat sy niet toelaten, sept Hy/de valsche Leeraers te veroordeelen, en uyt de ghemeenschap der Kercken te sluyten. Siet daer tegen de uptgedruckte woorden vande Confessie inde selve 2. Sectie. De Synoden worden dan wel gehouden/ als sy onder andere dingen dit insonderheyt voor hebben en daer op uyt zijn,dat rechte ketterijen, scheuringen,quade gebreken en ergernissen voor alle dingen vande kercke geweert oft uyt de kercke wechgenomen moghen worden. Wat is dit anders/als valsche Leeraers veroordeelē/ en upt de gemeenschap uptslupten? Conde wel pet directelijcker tegen de woorden vande Confessie den Remonstranten opghedicht worden? En dus danighe plompe calumnien derff desen stouten Zeeuw de H.H. Staten van Hollant op de mouw spellen.

Sy ontkennen oock de macht ende de autoriteyt der Overheyt, sept Hy/om de Synodale besluyten met eenich uytterlijck gewelt ter executie te stellen, ofte de verstoorders vande Vrede der Kercke te mogen bedwingen. Dit is een bedecte calumnie. Want indien dit verstaen wordt vande macht en autoritept/ die een hooge Overhept heeft/ over de publijcke Religie en Kercke/ de Remonstr. staen die de hooghe Overhept volmondich toe/ als blijckt alhier uptdruckelijck inde 3. Sectie. Volghens dien so staen sy haer mede toe de macht/om de Synodale beslupten/de publijcke Religie ende Kercke aengaende/ indien sy die in Conscientie verstaen wel ghefondeert te wesen/ in de publijcke plaetsen ter executie te stellen/oock met uytterlijck ghewelt/ als't dan nooden is: Die sulcke macht de hooghe Overhept benemen ofte wepgeren toe te staen/ die houden sy voor schadelijcke en Lant-verderffelijcke menschen; diese haer soecken te ontweldigen/ die houden sy voor Verstoorders vande publijcke autoritept en ruste. Wee den ghenen/ die haer daer aen schuldich kennen/ ofte die daer aen schuldich zijn. Den Doctor ghedencke off Hy/ met de sijnen/ daer aen niet te deghen schuldich is. Maer indien dit verstaen wordt van de macht en autoritept/ die een hooge Overhept soude mogen hebben/ om de particuliere Godsdienstighe en oproerloose vergaderingen met uptterlijck ghewelt te verstooren en te verhinderen / 'tsy upt haer eghen beweginge/'tsy op het goetvinden en aenraden van eenige Synode off Synodale Gedeputeerden/ so ist waer/dat de Remonstranten ontkennen/dat de Overhept sulcke macht en autoritept heeft. Sy houden die ghene / die haer die autoritept defereren off toeschrijven / voor rechte Plupmstrijckers / die haer abuseeren en bedrieghen/ en die haer schuldich maecken aen een doodelijcke sonde/dat sy Gods eygene Souveranitept en recht usurpeeren over de consciencien/ en haren staet aen een bloeck en tooren Godes schuldich maecken/om den wrevel en 'tghewelt/ dat by die occasie in 't Lant bedreven wort/ met het verdrucken/ verjaghen/ vervolghen/en uptmergelen der onnoselen en Godt-lieven-

de menschen: want haer tranen zyn dierbaer voor Godt/en haer suchten hoort hy; haer bloet is 't bloet Abels / dat wraake roept/ en Godt acht'er op. T'is oock dese Ketter-meesters niet te doen / om de Overheyt te gheven dat haer toecomt. Sy liefftuptense om haer selfs wille / om haer macht te hebben tot haren dienst/ en haer als Beulen en blinde Executeurs van hare Synodale beslupten te gebruycken. T'blyckt als de Overheyt daer in difficulteert off swarichheyt maeckt/ off daer in versuymich is. Dien trompet/ dien loff en roem leyt haest ter neder: Al die macht en autoritept wort dan licht gecontrerolleert: Dé Grauwe-geusen wort dan haest/van Smout en diergelycke Factionisten/ de Souverayne macht ghegheven of toeghestaen/om de Overheydt haer macht wel te leeren ghebruycken / en de Synodale beslupté in meerder respect en reverentie te houden. Dese Kettermeester heeft het wel getoont/ als hy de scheuringe teghen wil en danck van de hoge Overheyt in den Haghe met syn Exempel en leeren ging stryden. Deden dit nu de Remonstr. so souden sy de hooge machten violeren in syn oogen. So caetsen dese luyden van alle daken/slincx om rechts om. Als sy onder 't joock van den Paus en de Pauselycke decreten sitten/ soo comt de Magistraet de macht toe boven den Paus en alle Concilien/ om haer uyt dat joock te verlossen. Als sy der boven op zyn/ en andere onder de knien hebbé/ so mach niet alleen/maer so moet oock de Magistraet hare macht ghebruycken tot dienst van haer/ om hare Synodale beslupten met ghewelt ter executie te doen stellen / met oppressie van alle andere Gestruytheden/ om hare Synodale autoritept staende te houden/en elck een onder haer jock te doen suchten en clagen. Hoe sy't malé sy willen dat de macht der Overheyt altyt tot haren dienst en gebiet stae. En 't pretext varieert na de tyden: Als sy onder leggen/ soo is't pretext/ dat de Overheden boven de Kercke zyn/dat sy haer macht niet moeten leenen aen de Geestelycken op haer believen/dat sy selfs moeten examineren en over wegen de kerckelycke beslupten. Als sy boven leggen/ so is't/ dat de ruste en vrede der kerké sal verstoort worden/indié de Overheden hare macht niet en leenen tot executie van hare Kerckelycke beslupten. T'blyckt hier: want sept de Kettermeester/ anders wort de autoriteyt aller Synoden illusoir gemaeckt, ende een licentieuse vryheyt inde Christelijcke Republijcke inghevoert. Even of de autoritept der Synodé in de publycke Tempelen niet conde plaetse hebbé/ten sy dat de particuliere vergaderingen/buyten de publycke Tempelen/ met upterlyck ghewelt verstoort worden / en dat vryheyt van consentien en Godtsdiensten meer te vreesen staen/als Tyrannije en consentie-dwang: 't is al de oude Paepsche tale. Met 't selve pretext quamen eertyts voor de Spaensche Inquisiteurs: en't had voorwaer doe wel een ander schyn als nu: maer doe was't inquisitie/ nu is't consentie; doe was't gheen licentieuse vryheyt: maer reformatie/ nu is't gheen reformatie maer licentieuse vryheyt; doe was't geen verstoringhe van de ruste en vrede der kercke/ maer nu is 't sedition en [illegible]; doe was't gheoorloft

[illegible]

tegen de beslupten van't Concilie van Trenten secten en aparte vergaderinghen te houden; doe schonden de Overheden hare handen aen de Gesalfoen/en waren conscientie-dwingers/als sy de Synodale beslupten van Trenten ter executie stelden;doe wordē de beslupten van Trenten niet eluisoir/ en de autoritept der Overheden/in het handhaven van die beslupten/ die sy voor de ware leere hielden / niet crachteloos ghemaeckt; nu is't een gantsch andere saecke. T'blaetghen is nu heel omgekeert: doe was den Coninck niet alleen geoorloft/ maer ghehouden/ beneffens de Catholijcke/ meer als een Religie toe te laten in sijn Lant en Steden: nu moet dese lieve Scheur-kercke alleen woonen/ en de Overheyt is ghehouden alle Secten te verstooren/ op dat hare rust/ ghemack en vrede niet verstoort en werde / en datter ghеen licentieuse vryheyt toeghelaten en werde / om haer sonder eenighe vreese te moghen schepden/scheuren en verstoorен. Die dit nu anders verstaen/die luptmen upt voor Socinianen; dat is't al datmen weet te seggheu. Hadde Socinus doe ter tijt gheleeft / hy soude doe een heylich man gheweest hebben; nu dient hy haer niet/ en nu is sijn naem alleen ghenoegh/ om daer onder de eerst-verworpene maximen heylichlijck te practizeeren/ en alle de werelt te bluntpocken/ op datse niet en sien/ dat de selve Monick/ maer onder een anderen cap/ over de vrye Hollanders heerscht en de oude Tyrannije weer in trein brengt.

Daer hebt ghy nu/beminde Leser/alle de dwalingē/die desen Leptschen Kettermeester/ in sijne Dedicatie aen de H. H. moghende H.H. Staten op de 25. Capittelen van der Remonstranten Confessie/ aenghetepckent heeft / en sept onder den deckmantel van de vijf Articulen ghescholen te hebben. Oordeelt nu selfs wat hier van sy / en deur wat geest desen stouten mensch ghedreven is ghеweest/ om de Confessie der Remonstr. door dit middel by de H. H. mog: Staten Generael verdacht en verhaet te maecken/en haer tegen hare Personen tot alle overlast op te hitsen/ en verwacht breder en volcomener antwoort op de geheele Censure/ en alle de exceptien van de vier Leptsche Inquisiteuren.

Hier by voecht hy nu noch twee dinghen / daer alle vrome leden der Gereformeerde kercken neerstelijck op te letten staet/ sept hy: Ten eersten / dat de Remonstranten teghen de leere der Gereformeerde kercken in dese gheheele Confessie een sonderlinghen haet en afkeer betoonen. Verstaet hy door de leere der Ghereformeerde Kercken / de leere van de Predestinatie inde Synode te Dordrecht ghecanonizeert/en t'gene dat daer geheel nootsaecketijck uptvolcht/ t'is waer: de Remonstr. hebben daer van een sonderlingen ja volcomē afkeer: Sy hatense als eē valsche ende seer schadelijcke leere/ die/alsse in haer selven aengemerct wort/een pest is/ niet alleen vande Christelijcke Religie/ maer vande Religie in't gemeē. Religie/en eē absolute Predestinatie zijn incompatibile dingen; Sy connen niet te samen gaen; gehoorsaemheyt gebiedē/ en absolutelijc salich willen maecken/ en daerom de ghehoorsaemheyt met een omwederstandelijcke cracht te wercken/ is so veel/als vuyr en water te samen

voegen. Dit can eē gemeen slecht mensch tastē/dat waer is. Met glooſen dit te willen verbloemen/ is niet anders als met looſe calck een oude bouvalligh gheſcheurde muer plapſteren. Dat nu de Remonſtranten/ by alle occaſien/ deſe leere in hare Confeſſie wederſpreecken / en waer het eenichſins te pas comt/dat met hare eygene verwen affſchilderen/ is niet wonder. T'is t'eenigh point/ daerom men haer veroordeelt/ en upt de kerck/en van hare dienſten verſtoten heeft; daerom men haer ſo ſchandelijck en ſo wredelijck heeft ghehandelt/ dat de blame daer van op de Calviniſche kerck blijven ſal ſo lange die onder de Chriſtenen / inſonderheyt hier in ons Vaderlant/genoemt ſal worden;daerom ſy noch dagheliex de Remonſtrantſgeſinde Chriſtenen / als een hoop Godloſe menſchen / ja erger als Godloſe menſchen vervolgt/ en de Overheden/ om haer te dupr en te ſweert te vervolgen/nacht en dach opzockent: Sy wenſchen dat de geheele Werelt dat recht wete en verſta; daerom brenghen ſy't over al te pas waer ſy connen en moghen in haere Confeſſie. T'was ock nodich/ſy moſten het doen. Want de leere van de abſolute Predeſtinatie is het eenigh Fondament van de Calviniſche ſecte en kercke. Tgheheele gebouw van hare leere ruſt daer op: T'is de ſomme van de Chriſtelicke Religie/ ſept Beza: dieder op letten/ weten dat het waer is: daerom iſmen den Remonſtranten ſo hart gevallen: alles ſoudemen liever paſſeren/als dit point. Men wilt nu op wat anders/ quanſuys/ nemen: maer hier feylt het die luyden alleen: al datmen anders voorgeeft dat zijn loutere pretexten: men ſiet datmen daer mede niet deur en mach: t'wil inden man niet:dus moetment op wat anders ſoecken/ dat hatelick is. Voor het houden van't Synodus riepmen al mede/dat het wat anders was: maer alſt lieve Synodus te Dort by eē was/ſoo en reptemen niet anders. Wat de Remonſtranten haer baden en ſmeeckten/ op dat het ſoude moghen voor den dach ghebracht worden/ t'was al te vergeefs: T'quam op de vijf Articulen upt: daerom wierden de Remonſtranten veroordeelt en om anders niet: men meende doe alle racken met dien wint wel te boven te kommen: t'was doorſtrijckt en ſet met de vijf Articulen. Dit is notoir. De ſententie tegens de Remonſtranten uytgheſprooken weeſ het upt: daer in worden ſy van geen ander dwaling noch beſchuldicht noch geſuſpecteert. Iſt dat wonder/ dat ſy in hare Confeſſie op geen ander dinghen ſo ſeer/ als op deſe vijf poincten / ghedronghen hebben? ſy hebben willen doen blijcken/waerom het was/dat ſy veroordeelt warē. Sy ſchamen haer niet ſulcx te bekennen/ en bethoonen te gheliick/ waer ſy kommen en mogen/ wat redenen ſy hebben gehadt / om die leere/ die in de Synode gecondemneert is/ſtaende te houdē/eñ die daer in is geſanctioneert/te weder ſpreecken: ſtoffe daer toe vondē ſy over al. Want de Calviniſche Predeſtinatie is een vergift/ dat deur't gheheele lichaem van hare Theologie gheſtropt is: t'hangt altemael daer aen / als aen den opperſten en alder-erſten ſchakel van hare gheheele Theologiſche keeten: de gantſche ſuyvere practijcque van de heylſame leere Jeſu Chriſti wort daer deu

deur besmet. Dat dan de Remonstranten haer nerghens in har Confessie so seer teghens andere serten/ als daer zyn Libertynen/ Wederdopers/ Socinianen/ of dierghelycke / en kanten/ is waer : Sy hadden gheen reden/ om haer daertegens soo te kanten: sy achteden het oock onnoodich : t'was haer ghenoech/ dat sy in hare Verclaringe die waerheyt voorstonden/ die teghen sulcker luyden doolinghe directelyck strydt/ sy hebben ghedaen even als de Gerefozmeerde in't begin vande Refozmatie deden : haere Confessien liepen al meest teghens de Papisten/ ende nauwelicks als ter loop/ alleen hier en daer/ teghens andere Ketters: Want niet met dese/ maer met die haddē sy alleen ofte principalick te doen ; alhoewel die haer oock van byna allerley ketterȳ susspecteerden. Dat desen Doctor dit nu upt een anderē gront wil gehaelt hebben/ om dat sy dit doen teghens die ghene/ die sy hebben willen te booren tolereeren en verdraghen/ en vande welcke sy altyt hebben willen verdraghen worden/ is ydeler als ydel; gelyck dickmael van verschepden Remonstranten in meenigherley Schriften wyt ende breet betoont is.

Het ander is/ sept hy/ dat sy niet teghenstaende dese Confessie, die sy segghen in haere voorreden, dat van haer allen is goet ghekent, nochtans altyt de vryheyt aen haer selven behouden, om oock van dese en alle andere poincten der Christelicke Religie te moghen twyffelen en disputeeren. Lieve Godt! ist moghelyck/ dat een Christen/ een Gherefozmeert Christen/ een Leraer/ een Pzoffessoz dit heeft derven niet alleen dencken/ maer schryven/ en de Heeren Staten selve met een erpzesse Dedicatie soecken diets te maecken? waer toe en verdalt niet een menschē/ die met passien en bitterheyt inghenomen is ? Behouden en laten de Remonstranten de vzyheyt aen haer selven/ om van alle andere poincten der Christelycke Religie/ ick segghe van alle andere poincten te moghen twyffelen en disputeeren ? O menschē / waer is uwe Conscientie ? wat blyck/ wat schyn/ wat schyn van bewys ? Staet dan de gheheele Religie bepl by de Remonstrantē? O bittere menschen! de Remonstranten trotsen u/ en alle de uwen in dit deel. Ende wee haer/ soo sy niet meer werck en maecken van hares ghetrouwen Heylandts Salichmakende Leere/ als uwe practique bewyst/ dan ghy doet. Sy is haer al te waert/ al te dierbaer / al te costelyck / dat dat sy pemant vzyheyt souden laten/ om van alle hare poinctē te mogen twyffelen. Sy en souden niet geleden hebben noch lyden t'gene sy lyden/ stont alles by haer so os en wanckel. Wat ghy doen soudet / als den noot met u aende man ynghy/ soude den tyt leeren: op uwe Pzedestinatie soudt ghy't wel moghen laten aenkomen. Wat soude hy niet dencken en derven die gelooft/ dat hy zyne Salichept niet verbeuren en kan ? Ick bidde den Heere Jesum/ dat hy u dese atrote injurie / die ghy hem en zyne ghetrouwe Dienaren hiermede vermetelick hebt aenghedaen/ vergeve/ ende u geoobe op soo eene harde pzoebe niet en stelle / als hy het haere ghedaen heeft: Danck sy zynen Heyligben name. Doch op dat blycke/ hoe grof

en plomp dese Calumnie sy/ soo leest alleen/ Leser/ wat de Remonstr. uytdruckelick hier teghen in hare Voor-reden verklaert hebben / pag. 23.24.25. beginnende: Ten lesten, nerghens en hebben wy dese onse Verklaringhe met de schrickelicke Anathemata, ofte vervloeckingen van eenighe persoonen bezeghelt, etc. Dese passagie alleen is ghenoech teghen dese atroce en gruwelicke beschuldinghe/ en soo claer / dat een van beyden waer moet wesen/ of dat de Rem instranten Atheisten zyn / indien sy dit seggh ende evenwel de vryheyt aen haer selven behouden/ om van alle poincten der Religie te twyffelen/ofte dat desen Doctor/ so niet een Atheist/ emmers een moetwillich verkeert mensche moet zyn/die/ niet teghenstaende hy wel weet/dat de Remonstranten dit aldaer en op verscheyden plaetsen hebben verklaert/ evenwel nochtans haer derft bynde H. H. Staten en bynde gheheele werelt te laste leggh en / dat sy de vryheyt aen haer selven behouden van alle poincten der Religie te twyffelen. En is dese verkeerthey t dies te snooder/ dat hy met die atroce beschuldinghe zyne aensyaake eyndight/op datse dies te beter klem en nadruck hebben soude/ (want t'lest heughtmen best) en dat dien volghens / de H. H. Staten dies te meer aenghevryckelt en opghehitst souden worden/ om alle rigeur en strengicheyt teghens de Remonstranten/ als teghen een hoop Atheisten en die de gheheele Chrystelicke Religie in twyffel trecken/ te ghebruycken. Men kan, sept hy/ gheen vasten gront hebben van't ghevoelen der Remonstranten. Waerom niet? de Confessie nochtans leyt daer naeckt/ eenvoudich en claer. De Schriftuyr / daer sy op steunt/emmers in die poincten/ die noodich zyn ter Salichey t/ is van soo clare/ vaste en onghetwyffelde waerheyt/datse van gheen redelick mensche in twyffel ghetrocken of met eenighen schyn van reden en wederspraken kan worden. Maer het gaet desen mensche/ mogelick ghelyck het die ghene gaet/die in een Schip varen/dat een stercke wint voortdryft. De gheheele aerde/ hoe vast datse leyt/ schynt haer on vast en los te staen. Die de werbel-sierkte hebben / dien schynt alles t draeyen en omme te loopen/ om dat haer t'bryn en de Herssenen ontstelt zyn. Even soo gaet het hier den Doctor mede. T'is al los/ al on vast in zyn sin en ooghen/ wat de Remonstranten seggh en / verclaren leeren/ en Predicken ; t'staet al op schroeven of op stelten. Waerom Hy beelt hem in los te zyn dat vast is / en vast dat los is ; 'tis hem e zyn complicen leet/ dat de Remonstranten niet alles voor vast of voe even vast met haer en houden ; dat sy niet op alles met haer ja en Ame seggh en. Hierom schynt hem alles te swieren en te draeyen wat vant Remonstranten comt. Want t'is al gront of grontvast / wat Calvi scheur-kerck in heeft. Smout maeckt fondamentael/ al dat eenichsin aen't fondament vast is : Soo soude metter tyt elcken steen/ elcken n ghel/ elcken spycker/ jae elcken splinter wel fondamenteel aen een Huy worden. Soo bintmen alleenkens aen een stroo de Arme luyden / ev als aen een Cabel. 'Tmoet al suyverheyt zyn : 'tis niet suyver/ dat ni geheel suyver en is : alles hangt aen malkanderen/ t'een volght upt h

ande

ander; die't alderminſt ſchakletjen aenroert of loſmaeckt / die heeft de geheele ſupvere Geligie los en upt de ſchroef geſet. Dat doet alleen de looſe en loſſe Predeſtinatie. Daer hanght het al aen. Op de Sonde en licentie van ſondighen wort de alderminſte acht genomen. Op de opinien heeftmen't gheladen. De Kerke moet daer in ſupver zijn / al waerſe dan vol ghepropt van een hoop wereltſche / vlepſchelicke / wreede / onreckelicke / onbarmhertighe menſchen: daer paſtmen wepnich op. Die maken de Calviniſche Kerck niet onſupver: de Predeſtinatie kan't al verſwelghen: upt cracht van die zijnſe en klijvenſe kinderen Godts / al deden ſy alle de ſonden en grouwelen van Sodoma en Gomorra. Maer de Predeſtinatie en laet geen onſupverheyt in't ghevoelen toe: t'ſupvere Gheloove ſpruyter upt. Hierom laet de alderbroomſte onder haer in't alderminſte poinct van hare Confeſſie ſwarichepdt maken / t'is terſtont / Vre, Seca, brant en snijdt. Hy moet upt het hock naden Dupvel toe / hoe broom hy oock weſen mach / of hy moet hem een ſlot voor den mont laten werpen / dat hy ſoo ſtom werde als een Viſch: kiclit hy / ſoo is hy terſtont aende haper-marct. De experientie heeft dit ons nu langhe tijt gheleert / en leert het de Hollanders nu noch daghelicx. Hierom iſt deſe lupden ſoo teghen de borſt / dat de Remonſtranten de vryheyt van't Prophéteeren voorſtaen / ende op de onnoſelheyt en Godvruchtichepdt des levens principalick dringhen. T'is overechts verkeert; Deſe lupden ſlupten upt hare Kercke alle / die van haer in eenighe opinien verſchillen / ſchoon ſy de vroomſte en vreedſaemſte lupden zijn. De Remonſtranten zijn te vreden met alle vrome en vreedſame lupden ghemeenſchap te houden / ſchoon ſy in eenighe opinien / die niet noodſakelick zijn / van haer verſchillen mogen. Dit noemtmen nu den Libertiniſerije / een loſſe en onvaſte Theologie / een Geligie / welckers gront men met sticken en han. Men wil alles tot een ſtipken toe vaſt ghemaeckt hebben: alles moet peremptoirelick ghedecideert zijn: en eens ghedecideert altijt ghedecideert: T'is dan naghel vaſt: dat te willen los maken / is nieuwichepdt / is oorſake van onruſte inde Kercke / en ſter dan erghens opt Ketter ghevreeſt / die pets diergheliick ſchijnt gevoelt te hebben / die haelmen upt den hoeck / en met die ſijn naem / als met een bulleback / verſchrictmen de werelt. Somma / dat eens ghedecideert is / blijft ſoo vaſt ſtaen als oft met een hepblock ghehept ware; gheen Paepſche decreten / gheen Concilien ſtaen vaſter. De Cenſure vijſt het ſoo claer als den dach. Siet alle de queſtien en diſputen / die daer in ſier en ſtout gedecideert ſtaen / en diemen daer in precijs ghedecideert wil hebben. De dupſentſte menſch verſtaet de termen niet. Wat gelt het / of de Doctoren die ſelve verſtaen ſoudē / mochtmen haer eens wyp vraghen? Het ſal gheſchieden met Godts hulpe / in het Latijnſche Bericht op de Cenſure / ſelfs over het principaelſte poinct vande Reformatie / te weten op't ſtuck vande Rechtvaerdich-makinge. Ick verkere u / dat het haer onmoghelijck ſal zijn / te ſegghen wat ſy menen / oo datmen het verſtaen ſal konnen. Soo hebben ſy dien claren Artijc-

tel

kel verwert. Siet oock het Cort Begrijp vande suyvere Calvinische Theologie/ uytgegheven van dese vier Ketter-meesters. Wie las opt stouter decisien/ losser distinctien/ krancker bewijsredenen / en noodelooser deductien? en dat is/ Godt wouts/de suyvere God-geleertheyt/ diemen de jonghe Studenten in haer pap te eeten gheeft. Daermede proptmen haer onnoosel breyn vol/ en dan sentmense na de Preeckstoelen en nae de Schoolen/ nae Oost en West-Indien / om daer mede te schermen en te rediementen teghens alle de werelt aen/ de Preeck-stoelen te doen roocken en blaké met disputen/ de Stadt-huysen te doen daveren met questien en knibbelinghen/ en de Gemeynte als kloecke krijghers en Disputanten overhoop met malcanderen te werpen / en alst noot doet/in't harnasch en met de knodse op straet/tegens Overheeren/ teghens Magistraten/ teghens al/ sonder deur of veynster aentesien/al sout al waghen watter is: De krackeligheen Stopsche Religie behouwen/ al behouwen.

Het ware te wenschen/ dat hier op van alle ingheseetenen/ soo hooghe als lage/ wel acht genomen wiert. Elck een isser aen gelegen. Daer die Theologie domineert / daer zijn alle extremitepten te verwachten. T'moet al strijcken voor die vlagghe / waer die begint te vlieghen. U insonderheyt/ hooch-moghende Heeren/isser aengelegen/ dat ghy hier op let: laet u so niet abuseeren. Daer en gebreect niet meer aen/als datmen u den toom en den stegelreep doe houden/ om dese uwe Dienaers by der gratie Godes te peerd te helpen/alst haer gelieft: Met de Synode van Dort hebt ghyse u al in de hant laten steecken: De particuliere Synoden doense u noch dagelijcx vaster en vaster houden. Mogen die niet helpen/ so siet dan toe; wacht u voor't grauw / dat dese luyden op de hant hebben. Dat is haer laetste stock/ daer sy mede slaen: Als de swarte Geusen haer officie niet en doen/ so moeten de grauwe-Geusen op de been/ om de sodanighe mores te leeren: als het tijt is/ zullen het de predickstoelen wel seggen of te kennen gheven:daer comt het signael van daen/ en daer luyden de clock. Siet hoe datmen op verschepden plaetsen met het graeuw gespeelt heeft tegens de Magistraten en noch dagelijcx speelt teghens de Remonstrantsgezinde. Dese zijn nochtans uwe beste/trouste/en outste onderdanen/die voor uwen staet en der landen bydyhept nacht en dach God bidden / die niet teghenstaende ghy haer met Placcaten hart druckt/ nochtans u in hare vergaderingen zeghenen ende het alderbeste toe-wenschen. Sy worden voor Socinianen by uwe H. H. moghentheden / afghemaelt: t'blijckt hier / dat het niet dan ghesochte suspitien en quade Consequentien en sijn: T'is oock schande/ t'is Paeps/ t'is spotteliick / met sulcke namen by uwe Hooghe Mog: zijn partije odieux te maecken: t'is dubbten arbeyt. Want uwe hog. Mogentheden konnen daer van niet oordeelen/ten zy datse lesen de boecken van Socinus en daer teghens dan verghelijcken de Schriften der Remonstranten. Redenen alleen behooren te gelden; naemen of bynamen van Ketters zijn de eenighe wapenen van de rechte Ket-

te Ketters en verbolghers. Die de redenen onbreecken / die behelpen hun daer mede; en dewijle het te swacke Argument is/so moet het met ghewelt/ met Placcaten/ met kerckers en banden vast ghemaeckt en vast ghehouden worden. Dit is de practijcque van dese uwe Theologanten; een seecker teecken van valschept en verlepdinge. Daer waerhept voorgestaen wort/ daer vechtmen met loutere redenen en met onnoselhept. Reden en wel doen is der Chrijsteuen veltteecken. Die medelijden met den doolenden hebben / die soecken haer den weth te wijsen en bieden haer de hant. Sy worden niet moede om te wijsen en te helpen. Waer ter contrarie valschept voorghestaen wort/ daer vechtmen met ketterschе namen/ met menschelicke authoritept en onredelick ghewelt: valschept is vpandinne van medelijden; gewelt en liefde staen teghens malcanderen. Daerom die u / mijn Heeren/ raden tot Placcaten/ tot ghewelt en strengicheyt teghens uwe onnosele onderdanen/ die maken u en uwen staet verdoemelijck en abominabel voor Godt. Ghy kont u ghemoet daer mede niet gherust stellen: T'sal u rouwen in die uere/ als ghy troost sult soecken ende hulpe van den Hemel van noode hebben. De conscientie sal dan geen pretext vinden; sy sal u wroeghen en knagē totter doot toe. Materie van staet sal u niet helpen noch troosten: de conscientie salt't vonnisse maecken en strijcken/ over staet over al. De Placcaten zijn ock een kancker in uwen staet: gy verliest daer deur de herten van alle de vromen: ghy verbreemt de beste Patriotten/ die uwen staet anderssins vaster maecken/ als alle de murren/ wallen/ Forteressen van't lant; ghy maecktse vol Hypocrijten; daer kont ghy niet op staen: met een ommesien zijt ghy die quijt; en hoe los staet dan uwe staet? Die't ghewelt vruckt/die suchten tot Godt/ en klaghen den Rechtveerdigen haren noot. Haer suchten is te duchten voor u. Want de Heere letter op. T'is om haere Godtsdienst / die sy hem schuldich zijn / die hy lief heeft boven al datter is / daer over hy Jaloers is. De swaertste wraecke ist die de Goddelijcke jalousie baert. De Renonstranten seggen dit niet / Hoogh Moghende Heeren/ om dat sy nu quansups onder ende inde lp legghen. Sy zijn dat nu ghewent/ sy zijn nu daer in ghecofijt: sy dancken Godt/ die haer waerdicht ken / dat sy in zijne Waerhept en goede Conscientie lpden van die ghene/ die haer ere en vrientschap schuldich zijn: sy ghevoelen de vruchten van haer lpden in haere harten en in hare ghemepnten. Soo menigh Placcaet soo menighe dupsent herten winnen sy: geen beter reden/ geen stercker argument/ om te behouden dieſe hebben/ en om te winnen die noch van haer verbreemt zijn ende Godt eenichsins vreesen. T'is haer om u/ mijn Heeren/ om uwen staet/ ende om hare lieve Vaderlant te doen. Sy wenschen/ dat ghy uwe zielen van't eeuwich verderf en hare Vaderlant van zijne vroevighe Rupne mocht behouden. Soo langhe als haer in de Conscientie dwangh geen plaetse en heeft gehadt/ soo heeftet ghegroept en ghebloept: sedert datmen die weer heeft beginnen te practiseeren/ 't sedert dat uwe Harders / die boden des vredes behoozen te

zijn/ſoliciteurs van Placcaten gewoꝛden zijn/ is alles verloopen; t'is al tegens ſtroom en wint/tegen de wepn en keer geweeſt watter begonnen is. Nae de beedaghen zijn weedaghen ghevolcht/ende in plaetſe vanden ſeghen heeftmen den vloeck vanden Heimel ſien vallen over het Landt. 'Tis tijt/ mijn Heeren/ t'is hoogh tijt/ dat ghy ommé ſiet: beſiet en beſoedelt doch uwe handen en harten niet met het bloet der Godtſdienſtighe/ perſt gheen tranen uwe ghetrouwe onderdanen upt de ooghen/ noch geen klachten upt hare harten/ doet niet ſuchten over uwe raetſlaghen/ die in onſchult haren Godt ſoecken te dienen/ en in onnoóſelhept u ſoecken te ghehoꝛſamen. Wilt ghy de Doꝛtſche Religie booꝛſtaen/ wilt ghy die alleen in uwe publijcke Kercken en Tempelen geleert hebben? wel aen: maer en verdꝛuckt geen andere/ die met hare particuliere Hupſen/Schupzen en Solders te vzede zijn/ om daer in haren Godtſdienſt/ ſonder quetſinge van behoꝛlicke ghehoꝛſaemhept/ te pleghen. De Religie woꝛt niet verdedight met verdꝛuckinghe der onnoſelen om hare Religie. T'is onnatupꝛlijck/ t'is ongoddelijck. De Religie woꝛt met geen irreligieuſe acties ſtaende gehouden. Geen irreligieuſer actie/ als vervolgen. De Remonſtranten ſtaen niet na uwe Raethupſen/noch nae uwe Kercken: die u dat diets ſoecken te maken/die oꝛdeelen anderen nae haer epgen hert en pꝛactijcque. Der Remonſtranten ſiele come in haer raet niet. T'cuſſen en de Raethupſen laten ſp den geenen/ die het luſt in deſe tijt daer na te ſtaē. Sp weté wat daer onder ſchuplt: de kercken laten ſp die ghpſe laet. Ghy hebt daer over te diſponeren naē u epghen welghevallen: Tcomt op een deel ſteene ghebouwen en hooghe Kercken niet aen. De grootſte kerck is jupſt de beſte ghemeente niet: Daer den meeſten loop is/ daer is veeltijts den ſnootſten hoop. T'ſmaeckt dickmael eens ſo wel / dat in een verſchoven ſchupꝛ geleert/ als dat in een groote kerck ghecreten woꝛdt; Een graghe en doꝛſtighe ziele ſiet niet na de cop/ of ſe van gout of van hout is. Die de beſte lupden maecken/die hebben de beſte kerck. Daer trachten de Remonſtranten na. Dit en can noch u/ mijn Heeren/ noch uwen ſtaet pꝛeiudiciabel zijn. Ter contrarien / hier medē ſult ghy uwe ſielen vanden doot bevꝛijden/ en den grooten Godt oꝛſaecke geven/ om uwen ſtaet te beveſtigen van bupten en van binnen/om die te ſegenen met hepl en booꝛſpoet/tot vzeuchde van uwe onderdanen/ tot verdꝛiet en ſpijt van uwe vpanden. Dit wenſchen/ dit bidden/ dit ſmeecken de Remonſtranten booꝛ u/ booꝛ uwen ſtaet en booꝛ haer lieve Vaderlant.

De Leſer woꝛt ghebeden deſe Druckfauten aldus te verbeteren: Pag. 22. regel 5. booꝛ beetelijck, leeſt beeltelijck. ende regel 24. booꝛ opgewet, leeſt/opgeweckt. Pag. 31. reg. 37. booꝛ hy, leeſt ſy. Pag. 45. booꝛ met leeſt niet. D'andere fauten/ die wp lichter meenen te zijn/ en begoeden ghren aenwijſinghe.

FINIS.

5 pam.